

הישיבה המאה-ושלושים ואחת של הכנסת השמינית

יום רביעי, כ"ה טבת תשל"ה (8 ינואר 1975)

ירושלים, הכנסת, שעה 11.02

א. חילופי גברי בוועדת הכנסת

הכנסת לחילופי גברי מטעם סיעת הליכוד בוועדת הכנסת : במקום חברי הכנסת אהוד אולמרט ויכנס חברי הכנסת עקיבא נוף.

היו"ר ש. ז. אברמוב :
הכנסת מאשרת את ההודעה.

היו"ר ש. ז. אברמוב :
הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה מפי יושב-ראש ועדת הכנסת.

ארי אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) :
אדוני היושב-ראש, הנני מבקש את אישורה של

ב. שאלות ותשובות

(2) בתקופת חגי-המולד הנוצרי עמדו להגיע ליש-ראל 15,000 צליינים, ואני שמח לציין שלמרות ההת-קפה החבלנית הנפשעת ליד ירושלים לא ביטלה שום קבוצה את ביקורה וכולם באו.

(3) בהקשר זה ברצוני לציין שממשלת ישראל, שיר-רוחי הבטחון וצה"ל עושים את כל המאמצים הדרו-שים ונוקטים את כל הצעדים האפשריים כדי להבטיח את שלומם של כל התיירים בכל מקום בארץ, ומדי-נתנו יכולה בהחלט להתגאות בכך שהיא לא רק מבטיחה לכל אדם את זכותו לגישה חפשית למקומות המקודשים לו אלא אף מאבטחת מפני התקפות של איר-גוני המחבלים המנסים למנוע מן התיירים ותושבי הארץ את זכות הגישה למקומות האלה.

(4) משרד התיירות עוסק בהתמדה בהסברה בקרב סוכני התיירות ברחבי העולם ולא נקט צעדום מיו-חדים לאחר ההתקפה ליד ירושלים. המשכנו בעבודתנו המאומצת גם לגבי צליינות נוצרית. האירגונים הנוצ-ריים בעולם ממריצים בעצמם את תנועת הצליינות ומסבירים את המצב, ויש להעלות על נס את בטחונם ואומץ-לבם.

העובדה שקבוצת צליינים התייצבה אחרי ההתקפה מול הכותל המערבי כדי להביע הזדהות עם ישראל, להתפלל לשלומה ולהודות למדינה על חופש הגישה למקומות המקודשים לנצרות, מדברת בעד עצמה. גם הוועד היהודי האמריקאי ממשיך בהסברתו המבורכת בקרב הנוצרים שיבואו לישראל.

2548. ידיעה על תכנית להקים קאזינו במצפה-רמון ובאלת

חברי הכנסת י. מ. אברמובין שאל את שר התיירות ביום י"א בטבת תשל"ה (25 בדצמבר 1974) :

בידיעה שפורסמה ב"דבר" מיום ט' בטבת תשל"ה נאמר : "שר התיירות משה קול רוצה להקים קאזינו במצפה-רמון ובאלת... השר רוצה כי ראש הממשלה יסמוך ידיו על תכנית זו. הוא אומר כי הקמת קאזינו

היו"ר ש. ז. אברמוב :
אנו עוברים עתה לשמיעת תשובות על שאלות. אבקש את שר התיירות לעלות לדוכן ולהשיב על שאלות.

2510. פעולות הסברה בקרב סוכני תיירות חברי-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר התיירות ביום י"ב בטבת תשל"ה (24 בדצמבר 1974) :

אירגוני המחבלים פירסמו הודעה בביירות כי הם אשר יזמו את ההתקפה הנפשעת על אוטובוס הצליי-נים ליד ירושלים שבה נפצעה צליינית צעירה מאר-צות-הברית.

המחבלים גם הזהירו את התיירים הזרים ובעיקר הצליינים לפני ביקורם בישראל והודיעו שאם יבקר בישראל אין המחבלים אחראים לשלומם. בהודעה זו גם נאמר כי ההתקפה בוצעה על-ידי "יחידה מיוחדת הפועלת בשטחים הכבושים".

אודה לכבודו אם ישיב לי :

א. האם הגיעו לידי משרדו תגובות מצד סוכני תיירות בעולם על המעשה המחפיר הזה, ומה הן ?

ב. כמה קבוצות תיירים צליינים עמדו להגיע בתקופת חגי-המולד הנוצרי לישראל וכמה מהם ביטלו את ביקורם ?

ג. אילו צעדים הסברתיים נעשו על-ידי משרד התיירות בקרב סוכני התיירות במדינות העולם השו-נות עקב ההתקפה הזאת ליד ירושלים ?

שר-התיירות מ. קול :

לנוכח הודעת אירגוני המחבלים שהזהירה את התיירים ובעיקר את הצליינים מפני ביקור בישראל היה חשש שהדבר ישפיע על תנועת התיירות בכלל והצל-יינות בפרט. לשאלותיך בעניין זה ברצוני להשיב כדלהלן :

(1) לא הגיעו לידי משרד התיירות תגובות מיוחדות מסוכני נסיעות בעולם בעקבות הודעת המחבלים.

התכנית היא, כאמור, רק בשלב של מחשבה שלא נבדקה ועוד לא התגבשה. אברר את הנושא בקרוב עם ראש הממשלה.

4-7. אינני יוזם הצעה לשינוי החוק הקיים בארץ בדבר איסור משחקי הימורים ומזל, אבל בהקשר זה עלי להזכיר שבארץ קיימים מפעל הפיס, לוטו, וגם טוטו כדורגל, שהם בעצם מבוססים על הימורים ומזל ופתוחים דווקא לאזרחי ישראל. לכן אפילו הקמת קאזינו לא תשנה שום דבר ובוודאי לא תשחית את המידות או תשפיע השפעות הרסניות על תושבי הארץ, כי יהיה סגור בפניהם.

היו"ר ש. ז. אברמוב :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אברמוביץ.

יהודה מאיר אברמוביץ (חזית דתית תורתית) : כבוד השר, אמרת שאם הקאזינו ייפתח לא יהיה פתוח לתושבי הארץ כי אין זה טוב בשבילם. לנו יש כלל : דעלך סני לחברך לא תעביד. אם אין זה טוב בשבילנו, אין זה טוב גם בשביל יהודים אחרים הבאים ארצה.

שר-התיירות מ. קול :

חבר הכנסת הנכבד, בכל ארצות התיירות בעולם שבהן יש דמוקראטיה מתוקנת ומתקדמת ואין הן פחות מוסריות מאשר מדינת ישראל הקימו מפעלים כאלה בשביל אזרחי חוץ-לארץ או בשביל אזרחי הארץ. בהולנד, למשל, מכינים עכשיו חוק מיוחד להפעלת קאזינו. קראתי רק עכשיו פירסום בעניין זה. גם בארצות אחרות, שאין אנו צריכים להתהדר כי אנו טובים יותר מהן, יש כאלה המקימות קאזינו למען אזרחי-חוץ ויש כאלה העושות זאת למען אזרחי ארץ. אין זה נוגע ליהודים אלא לתיירים, וביניהם יכולים להיות יהודים ויכולים להיות לא-יהודים. אין לזה כל קשר עם עלייה והתיישבות אלא יש כאלה שדווקא רוצים בללות זמנם בקאזינו.

עדיין לא הצעתי את ההצעה רשמית כי אני בודק אותה. פעם הועלתה, למשל, הצעה לבנות קאזינו על אניה באילת ולהרשות כניסה לשם רק לתיירים בעלי דרכונים זרים. היו גם הצעות אחרות. הזכרתי זאת עכ" שיו בקשר עם מצפה-רמון, אבל ההצעה עדיין לא מגובשת. לפני שאברר את הנושא עם ראש הממשלה לא אסכם את עמדותי בעניין זה.

ג. הצעות לסדר-היום

1. גזר-דין חמור במשפטו של ד"ר שטרן בוויניציה

פט הרשע ועלילת הדם נגד הד"ר מיכאל שטרן בוויניציה אשר באוקריינה הסובייטית. והנה המשפט הסתיים וגרזון הצדק הסובייטי הורד על ראשו של הרופא היי-הודי האמין שהעז לא להפריע לבניו לעלות למולדתם. נגזרו עליו שמונה שנות מאסר במשטר חמור. פי-רושו של גזר-דין חמור זה הוא הפקרת ד"ר מיכאל שטרן למוות אכזרי, כי הרופא חלה השחפת לא יעצור כוח לעמוד בסבלות הכלא ונגזר עליו לכלות שארית ימיו ביסורי שאלו בין אויבים מבקשי נפשו ונפש עמו.

בשני המקומות האלה תורזו את התפתחותם, כי תיירם רבים וגם תושבי הארץ ינהרו שמה."

רצוני לשאול :

1. האם נכונים הדברים המתפרסמים בידיעה זו ?
2. אם כן — האם נערכה במשרדו בדיקה שהור-יחה כי מספר התיירים יגדל אם יוקם קאזינו ?
3. אם נערכה בדיקה כזו — בכמה נאמד מספר התיירים שייתוספו בכל שנה כתוצאה מהקמת הקאזינו ?
4. האם בדק משרדו במקומות שבהם יש קאזינו אם אין הקאזינו גורם להשחתת המידות ולהשפעות הרסניות על הסביבה ועל תושביה ?
5. האם סומך ראש הממשלה את ידיו על התכנית להקמת קאזינו ?

6. לנוכח החוק הקיים בארץ האוסר משחקי הימורים ומזל — האם יוזם השר הצעה לשינוי החוק ?

7. מאחר שהקמת קאזינו היא בניגוד גמור למסור-רת היהודית ולרוחה שלפיהן פסולים בתכנית "מש-חקי קוביה" למיניהם — האם מוכן כבוד השר לבטל את התכנית להקמת קאזינו בכל מקום שהוא בישראל ?

שר-התיירות מ. קול :

בידיעה שהתפרסמה בעתון "דבר" חלו אי-דיוקי נוסח, וברצוני להסביר כדלהלן :

1. לא אמרתי שאני רוצה להקים קאזינו במצפה-רמון ובאילת, אלא העליתי מחשבה שהקמת קאזינו באזורים אלה עשויה להיות מוקד משיכה לתיירות כשם שזה קורה בארצות אחרות.

2. לא התכוונתי מעולם שהקאזינו יהיה פתוח גם לתושבי הארץ, אלא שיוכלו להיכנס אליו רק אזרחי חוץ-לארץ, על-פי דרכונים עם ויזה של תייר.

3. הצעתי עדיין לא מגובשת כלל, וכאמור רק העליתי מחשבה כללית על התרומה של תכנית כזאת לעידוד התיירות לאזורים אלה.

4. מהסיבה הזאת לא נערכו במשרדי שום בדיקות או סקרים לגבי תחזית השפעת הקאזינו על תנועת התיירות לארץ.

5. ראש הממשלה לא סמך ידיו על התכנית, כי

היו"ר ש. ז. אברמוב :

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעות לסדר-היום. ההצעה הראשונה : גזר-דין חמור במשפטו של ד"ר שטרן בוויניציה. רשות הדיבור לבעל ההצעה, חבר-הכנסת יצחק שמיר.

יצחק שמיר (הליכוד) :

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, ב-18 בדצמבר של השנה שחלפה, לפני שלושה שבועות, התריע מעל במת הכנסת ידידי חבר-הכנסת בן-ציון קשת על מש-

חברת י"ב, ישיבה קל"א
— הצעות לסדר-היום (שמיר) —

החלוצי הזה היינו צריכים לכוון, לחנך ולטפח להיות גורם ראשון במעלה אשר ימשוך לכאן את המיליונים שנותרו אחריו. ומה עשינו ומה עוללנו לחיל חלוצי זה? הטבענו את ההלהבות הציוניות ורצונו להתערות במולדת בים של קשיים ביורוקרטיים ההור-סים את רצון החיים; הפקרנו אותו לגילויים של רג-שות בלתי-מוצדקים של עוינות וקנאה שהקיפו את שיכוניו ושכונותיו, אהנחנו עמדתו מנגד מבלי שנעשה מאמץ הסברתי רציני להקים סכר בפני גלי הפיצול והפילוג העדתי. לא לימדנו את בניה ובנותיה של עלייה זו לא יהדות ולא ציונות ולא ציידנו אותם בתחמושת רוחנית מינימאלית כדי שיוכלו לעמוד בקשיים ובמכ-שולים.

האם יהא זה לפלא בעינינו שהתוצאה היתה זרם עכור של מכתבים מרים, מלאי תלונות ואכזבות מה-ארץ לגולה הסובייטית? וחיל החלוצי, במקום למשוך את הנותרים שם לכאן, החליש ורפה את רצונם להב-קיע את המחסומים ולהגיע לישראל. והתוצאות הנור-ספות אף הן לא אחרו לבוא: החלשת הלחץ של המת-דפקים על שערי היציאה והנשירה בווינה שהרקיעה לשיעורים מבהילים.

הלב מתכווץ בהיווכח שבשעה שאתה רוצה לשפוך זעמך על שלטונות הישע הסובייטים, המתעללים בא-חים חסרי מגן, אתה חייב ומוכרח להפנות שאלות נוקבות פנימה: יש סוכנות יהודית שבראש מעיניה צריכה להיות העלייה, והיושב-ראש שלה התחיל את כהונתו בתרועות ובהבטחות שהפעמו לבבות רבים, והנה חודשים נוקפים והעלייה נחלשת והולכת ודועכת — והיכן מאמצי הסוכנות היהודית וראשה? יש משרד קליטה עם תקציב ומנגנון — וקליטה עלייה איננה. היכן המפעלים התעשייתיים והחקלאיים אשר הוקמו למען קליטת עלייה זו? למען קליטתם של היהודים שבאו בשנות החמישים והשישים הוקמו בארץ מאות ישובים חקלאיים ועשרות מפעלי תעשייה. מה נעשה בפועל, בתנופה ובתיכנון מכוון למען קליטתה של יהדות ברית-המועצות? היכן הכפפים והמפעלים שהוק-מו למענם? והשאלות מכוונות לא רק לעבר; כוח פיה להווה ולעתיד. כי זאת לדעת: בלי קליטה לא תהא עלייה רצינית. בתקופה שבין מלחמת ששת הי-מים ומלחמת יום הכיפורים ניתנה לנו הזדמנות בלי-ת-ירגילה לקדם את הנושא. החמצנו הזדמנות היסטורית.

אדוני היושב-ראש, המלחמה למען גאולתם של מיליוני היהודים בברית-המועצות חייבת להתנהל בח-זית רחבה, משולבת ומורכבת. מצד אחד עלינו ללחום למען פתיחת שערי היציאה מרוסיה והפסקת הרדיפות נגד דורשי ציון; מצד שני, יש ללחום על נפש הי-הדות הזאת אשר היתה מנותקת במשך דורות מכל תרבות יהודית ורוח יהודית. את רגש ההזדהות הלי-אומית אשר התעורר בקרב בחיריה יש לטפח, לעודד, להעמיק ולהרחיב כדי שיוכל לעמוד נגד תעמולת השטנה ונחשולי הגזירות והרדיפות. המערכה למען הצ-לת היהדות הזאת צריכה להתנהל ברחבי העולם כולו, בתוך רוסיה, בתחום החינוך והפצת הרעיון הציוני, בארצות-הברית ובאירופה, במלחמה מדינית מתמדת ורבת-היקף, ובישראל — בתחום הקליטה והחינוך הי-הודי הציוני. את המלחמה הזאת יש לנהל על-ידי טובי הכוחות של העם היהודי במסגרת רחבה, מאורגנת

בינתיים גם התבשרנו שנדחה עירעורו של היהודי מיכאל לבאייב שנדון למוות, אף הוא בעיקר בגלל היותו יהודי ורצונו לעלות לארץ-ישראל.

פסק-דין בברית-המועצות, שאיננה מכירה בהפרדת רשויות ובאי-תלות של בית-המשפט, הוא אקט פור-ליטי המבטא בבהירות את מדיניות השלטונות. ואכן, מדיניותה של ממשלת ברית-המועצות, כפי שהיא מור-צאת את ביטוייה באחרונה בהצהרות מנהיגיה ובמעשי-יום של רדיפות, מעצרים ונגישות בלתי-פוסקים, היא החלשתה עד הפסקתה של זרם העלייה, הנעשה קילוח דק יותר ויותר, והחנקתו של הרגש הלאומי היהודי אשר התעורר בשנים האחרונות בעוצמה ברא-שיתית, כדי להגיע על-ידי כך — לפי הערכתם של לוחמי עלייה שהגיעו באחרונה ארצה — לכפיית טמיעה לאומית מוחלטת על שלושה מיליון היהודים ברחבי רוסיה הסובייטית כדי שיתבוללו וייטמעו בין עממי רוסיה הרחבה עד שלא ייוותר שריד ופליט של חיים יהודיים בארץ גדולה זו. זוהי המגמה הסובייטית וזוהי הס-כנה לעמנו. המדובר הוא איפוא לא בגזר-דין בודד על איש יהודי מעונה על לא עוול בכפו, אלא בנסיון לג-זור דין של כליה לאומית על ציבור עצום של של-שה מיליון יהודים, עשרים אחוז מכלל העם היהודי, חלק נכבד ורציני ביותר של הסובסטאנציה הלאומית שלנו.

בתקופה של טמיעה המונית מרצון בארצות המע-רב, כאשר הפוטנציאל הגדול ביותר לעלייה הוא יהדות ברית-המועצות, בתקופה כזאת חייב האיום הרציני והממש על פוטנציאל זה להדליק אורות אדומים בכל מוח יהודי ובכל לב יהודי. נחטא לאמת ולמצפוננו אם נגיד שהעם היהודי במדינת היהודים ובתפוצות הגוי-לה מודע למלוא משמעותו של איום חמור זה על קיומו ועושה את כל הניתן והדרוש כדי להדוף את הסכנה האיומה. ואל יאמרו האומרים שאין ביכולתם בתקופה זו, כאשר נערכת התקפה רבת-ממדים על עצם קיומנו במולדת, לטפל בכל החזיתות ולעמוד נגד כל הסכנות המתרגשות. המלחמה על ארץ-ישראל ועם ישראל היא מלחמה אחת וחזית אחת. אויבנו אינם מבחינים בין יעדי התקפותיהם ואימיהם. הגור-מים המתנכלים לקיומנו בארץ ישראל וחותרים להצמית את המדינה אינם מסתירים את מזימותיהם לפגוע בעמ-דות הכלכליות והחברתיות של בני העם היהודי בכל ארצות תבל; ומאידך גיסא, הרודפים את העם היהודי בתחום שלטונם עושים את הכל כדי להחריב את מדי-נת היהודים. החזית היא איפוא אחת והמלחמה היא אחת. בתקופת משבר כזאת יהא זה שבר גורלי אם בעם היהודי יאחז חלילה שיתוק והוא לא יאמץ ויל-כד את כל כוחותיו המוסריים והממשיים וימקדם לה-ת-קפת-נגד מוחצת וגואלת.

אדוני היושב-ראש, יהדות ברית-המועצות ידעה תקופה ארוכה של שתיקה, השתקה ואלם, עד אשר בעקבות מלחמת הישע של ששת הימים פרצו בוד-דים מבין לוחמיה העוים את מחסום השתיקה ואליהם הצטרפו יחידים וקבוצות בעולם כולו והם אילצו את ממשלת ישראל והממסד היהודי לעבור למלחמה גלויה למען העלייה, וכתוצאה ממאמצים משותפים אלה הגי-עו ארצה כמאה אלף יהודים מברית-המועצות — חיל חלוצי לפני המחנה הגדול שעדיין נותר שם. את חיל

בברית-המועצות, ד"ר מיכאל שטרן, פעמון אזעקה אשר יועיק את העם היהודי במדינתנו ובתפוצותיו למערכה למען הצלתו של החלק החמישי של העם היהודי וניצולו המירבי של פוטנציאל העלייה הגדול ביותר בדורנו.

ומצויידת במיטב המוחות והאמצעים. כוחות האדם וה-אמצעים אשר הוקדשו עד עתה למשימה זו אינם הול-מים את גדלה וחשיבותה לגורל העם היהודי.

חברי הכנסת, יהא גזר הדין החמור על אחינו

2. גזר-דין חמור במשפטו של ד"ר שטרן בוויניציה

מספרות כי באו לבקר במרפאתו של ד"ר שטרן ונדהמו כשנודע להן מה עוללו לו ופרצו בבכי. במכתב נאמר, בין השאר: "בעלך הוא אדם שבזמן הקשה ביותר של חיינו יכול היה לתת לנו עידוד ותמיכה מוראלית. כתי-בי לנו מה קרה כאן, אני נעשית חולה ושבורה ומאוד עצבנית." כל זה קדם למשפטו של ד"ר שטרן ולהענשתו הקשה לשמונה שנות מאסר.

אדוני היושב-ראש, ד"ר שטרן, בן 56 שנה, עצור זה למעלה משבעה חודשים, וארבעה חודשים מהם היה כלוא בתא מבודד במרתפי בית-הסוהר של ויניציה. עקב תנאי המאסר הקשים החל לירוק דם בגלל מחלת שחפת שממנה סבל, וצפויה לו סכנת שיתוק. עונש המאסר של שמונה שנים יגרום להרעת מצב ברי-אותו ונשקפת סכנה רצינית לחייו. ד"ר שטרן עצמו הודיע לאחר גזר-הדין באומץ-לב כי מצפונו נקי לחלוטין וכי גזר-הדין הוא כתם על כל אלה הזורעים שנאה נגד היהודים.

חברי הכנסת, לפני שבועיים, לפני גזר-הדין, מחינו מחאה נמרצת מעל במת הכנסת נגד משפטו של ד"ר שטרן ונגד החזקתם של שאר אסירי ציון בבת-סוהר בתנאים קשים ביותר. בוודאי נעשתה גם פעולה ממשית על-ידי הממשלה ונציגיה לשנות את פני הדברים, ול-צערנו לא הועלנו מאומה. אך עתה, לאחר גזר-הדין, חייבים אנו להגביר את זעקתנו ומחאתנו ולצרף לה גם מעשים למען הצלתו של אחינו ד"ר שטרן הנמק בבתי-כלא של ברית-המועצות. שמענו שרופאים מארצות שונות באירופה שלחו מברקי מחאה לנשיא פודגורני נגד גזר-הדין שהוטל על ד"ר שטרן. הם ציינו במברקיהם כי כל העדים שינו את עדויותיהם במשטרה ובכל זאת נשפט ד"ר שטרן כאילו היו עדויות נגדו. על אחד ממברקי המחאה חתמו 3,200 רופאים, בהם 1,200 רופ-אים מאנגליה. ציר הפארלמנט מפלגת הלייבור, יו-שב-ראש הוועדה הרפואית הפארלאמנטארית, שלח מב-רק מחאה לשגריר הסובייטי בלונדון ובו נאמר כי הוא וחבריו הרופאים זועזעו מגזר-הדין האכזרי.

אדוני היושב-ראש, משפטו של ד"ר שטרן, אף אילו היה משפט יחיד נגד איש יחיד, גם אז יש משום קיום עולם מלא במאמץ להצלת נפש אחת מישראל. אך הוא איננו משפט יחיד ולא ד"ר שטרן לבדו עמד לפני כס המשפט. לפני כס המשפט עמדה אותה ההת-עוררות הנועזת לעלייה לציון, שקמה בשנים האחרונות בברית-המועצות ושהשלטונות שם מעוניינים לסכל ולחסלה. מגורנו של ד"ר שטרן מדברים מאות אלפים מאחינו בני ישראל בברית-המועצות המשתוקקים ונכ-ספים לעלות לישראל ולבנות יחד אתנו את מולדתנו. ד"ר שטרן, בשבתו במאסר, מגלם בקרבו ומסמל באי-שיתו את השאיפה הגדולה של "קומו ונעלה לציון" שהיתה רדומה במשך חמישים שנה וקמה לתחיה בחב-

היו"ר ש. ז. אברמוב :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פנחס שינמן, להצעה לסדר-היום באותו נושא.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם כל היותנו מודעים למצבנו הקשה בישראל, הבטחוני והמדיני, אין לנו להסיר אף לרגע את תשומת-לבנו ולא להסיח את דעתנו מגורלו של אחינו היהודי, ד"ר מיכאל שטרן מוויניציה שבברית-המועצות, שנשפט ונענש לשמונה שנות מאסר במחנה עבודה, באשמת שוחד והונאה כב-יכול, אך לאמיתו של דבר נשפט בהיותו חף מפשע ועל לא עוול בכפו, וחסאתם היחודי היה כי שני בניו, ויקטור ואוגוסט, הגישו בקשות לעלייה לישראל.

ההתנכלויות למשפחת שטרן החלו בחודשים ספטמבר ונובמבר 1973, כשהמשפחה קיבלה דרישת קרובים מאחותה של אידה שטרן בישראל. לאחר ששני בניו הגי-שו בקשות לעלייה לישראל, נקראו הוריהם, ד"ר מיכאל ואידה שטרן, אל משרד הפנים בוויניציה ושם לחצו על-הם לא להעניק את הסכמתם הדרושה על-פי החוק ל-ציאת בניהם. ד"ר שטרן סירב להיענות לדרישה זו. ומני אז התחיל מחול-השדים מסביב לד"ר שטרן, מל-ווה בעלילת דם של הרעלות ילדים וחולים ומעילה בתפקידו של רופא על-ידי כבלת שוחד והונאה. אלו-פיים הפאציניטים של ד"ר שטרן נחקרו ונבדקו וכולם דיברו אך טוב למען ד"ר שטרן, חוץ מחלק קטן מא-לה שתחת לחץ הלשינו בתחילה על הופא ורובם חז-רו בהם בחקירות הבאות בבית-המשפט. מי שמכיר ויז-דע את המשטר בברית-המועצות ואת פעולת ה-ק.ו.ד. או ה-ק.ג.ב. יידע להעריך את אומץ-לבם. של אלה שמקודם האשימו ואחר-כך חזרו בהם משום נקיפת מצפון ורגש הוקרה כלפי הרופא היהודי שהספיק לעשות גדולות בתחום הרפואה למענם.

השלטונות בברית-המועצות הפיצו שמועה על הר-עלת ילדים באמצעות התרופות שירשם להם ד"ר שטרן, וזאת עשו עוד בשנת 1961, כאשר פרץ בוויניציה גל אנטישמיות מחודש, שהביא להסתה פרועה נגד רופ-אים יהודיים ונעשו נסיונות לסלקם ממקומות העבודה. כבר אז פנה ד"ר שטרן במחאה אל המוסדות המפ-גתיים והעירוניים ותבע שהרדיפה האנטישמית נגד הרופאים תיפסק. עקב כך נהפך לקרבן המרכזי של ההסתה וטפלו עליו עלילת דם של הרעלת ילדה, ליובה בלינסקיה. הדבר הוכחש אז מיד על-ידי הילדה עצמה ואמה שהודיעו כי ההיפך הוא הנכון ושד"ר שטרן הציל את חיי הבת.

עתה, משנת 1973, חודשה על ד"ר שטרן העלילה הזאת של הרעלת הבת, וכששמעו זאת שוב האם והבת, כתבו מכתב אל אשתו של הרופא אידה שטרן ובו הן

נרגשת "שלח את עמי", כדי "לחבוש לגשברי לב, לקרוא לשבויים דרור ולאסורים פקח-קוח", "פתח חר-צובות רשע, התר אגודות מוטה, ושלח רצוצים חפשים".

בפרשת השבוע מוזכרות ארבע לשונות של גאולה: "והוצאתי", "והצלת", "וגאלתי", "ולקחתני" — ולזכר אלה שותים אנו ארבע כוסות יין בסדר פסח. מוסיפים גם כוס חמישית לרמז על הלשון החמישית: "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה ונתתי אותה לכם מורשה". אך עיקר סדר פסח מבוסס על ארבע כוסות, כי הוצאה, הצלה, גאולה וליקחה כרוכות בסבל רב יותר מאשר הבאה, כפי שאנו נוכחים לדעת מהמצב הקיים בבית-המועצות, בהיות העלייה לישראל קשורה בראש וראשונה בהוצאה וב-הצלה.

ובכן, מלבד שני האמצעים — דורון ומלחמה — נאחו גם באמצעי השלישי: בתפילה ובתחינה בפני מתיר האסורים הגדול, שיקיים את הכתוב בתהילים ק"ב: "כי השקיף ממרום קדשו ה', משמים אל ארץ הביט, לשמוע אנקת אסיר, לפתח בני תמותה, לספר בציון שם ה' ותהילתו בירושלים".

ולך, אחינו היקר, מיכאל שטרן, הננו אומרים: אנא, אל תתייאש, התחזק והתעודד והחזק מעמד, כי ה' ועמו עמך בצרה, ככתוב: "עמו אנוכי בצרה, אחלצו ואכבדהו".

אני מלא תקווה כי יבוא שיחרור לד"ר שטרן ולכל אסירי ציון ויתגשם חזונו של ישעיהו הנביא בפרק מ"ט: "כה אמר ה', בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך, ואצרך ואחנך לברית עם, להקים ארץ, להנחיל נחלות שוממות, לאמור לאסורים צאו, לאשר בחושך היגלו".

אני מציע לקיים דיון במליאת הכנסת על נושא הצעתי לסדר-היום.

היו"ר ש. ז. אברמוב: רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר-החוץ י. אלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ככל שהדברים נוגעים לגורלו של ד"ר שטרן, אני מסכים, כמובן, עם מרבית הדברים שהשמיעו בעלי ההצעות: גזר-הדין שפסק מה שקרוי בית-המשפט בוויניצה לד"ר מיכאל שטרן הוא גזר-דין של עוול משווע, גור דין הגובל בעלילת-דם. ואמנם כדברים האלה הודעתי בשם הממ-שלה ביום ד' שעבר, למחרת מתן גזר-הדין.

חברי הכנסת, כל פרשת ההתנכלות לד"ר מיכאל שטרן — מאז החלו השלטונות הסובייטיים להציק לו, בנובמבר אשתקד, כאשר הגיש בנו הצעות לעלות אר-צה; דרך מעצרו ב-29 במאי השנה; ועד למשפט ולגזר-הדין — כל הפרשה הזאת איננה אלא חוליה נוספת ברשרת המחפירה של ההתנכלויות וההצקות שמחנכ-לים ומציקים שלטונות ברית-המועצות לעלייה היהודית ארצה. כל-כולה שמץ של דבר אין לה עם משפט-של-אמת וגזר-דין-של-צדק. כל-כולה איננה אלא אמי-צעי נוסף, פסול שבפסולים, כדי להטיל מורא על יהודי ברית-המועצות ולהרתיעם מלממש את זכותם האלמנ-טארית לעלות למולדתם ההיסטורית.

יון-עוז בשנים אלה. על הפסוק בפרשת שמות "ותא-מר: מילדי העברים זה", הנאמר בלשון רבים, ולא "ילד עברי זה", בלשון יחיד, מספרים: מעשה שאירע בזמנה של המלכה תירזה בפראג. מלכה זו הציקה הר-בה לאזרחיה היהודים. קהילת פראג החליטה לשלוח למלכה את השתדלן הידוע רבי זלמן קרוב שיבקש לפניה על עמו, כשהופיע לפני המלכה לא יכול להבליג על רגשותיו, התייפח והתחיל לצעוק מנהמת לבו. אמרה אליו המלכה: למה אתה צועק כל-כך? דברי חכמים בנחת נשמעים. השיב רבי זלמן: לא יחיד עומד לפניך, אלא כל אחי המדוכאים החוסים בצל כנפיך וצרותיהם בוקעות מתוך גרוני.

וזה המובן בפירוש הכתוב "מילדי העברים זה". שם נאמר: כאשר ביקשה בת פרעה לפתוח התיבה, "ותראה את הילד והנה נער בוכה". ומפרש רש"י: קולו של הילד היה כקולו של נער. חמה, ילד בוכה כנער? ותאמר: מילדי העברים זה, כלומר אין זה קולו בלבד אלא בקולו נשמעים הקולות של כל ילדי העב-רים שנגזר עליהם לכלותם.

במעצרו של ד"ר שטרן כלולים מאות אלפי נפשות ישראל מברית-המועצות שהשלטונות רוצים לשבור אותם ואת רצונם לעלות לישראל.

לצערנו, הודיעו בגזר-הדין כי ד"ר שטרן נענש על שוחד והונאה. גם תענוג זה לא רצו להעניק לד"ר שטרן שהוא יוצא להיאסר על דבר נשגב ונעלה, על דב-קותו ועוז-רוחו למען עליית בניו לישראל, אלא טפלו עליו האשמות כבדות המעיקות על נפשו גם כיהודי וגם כרופא הנאמן לתפקידיו, למצפוננו ולהצהרתו לרפא חולים ולהבריאים.

עלינו להזעיק שמים וארץ כדי לתקן את העוול שנעשה, כי קיווינו למשפט — והנה מספח; קיווינו לצדקה — והנה צעקה.

פרקליטו של ד"ר שטרן עירער על פסק-הדין, וע-לינו להאמין שאם נעשה כל אשר בידנו להצלתו נשיג אפילו את הבלתי-מושג. כך הורו לנו רבותינו: על תביה בת פרעה נאמר "ותשלח את אמתה ותקחה". אמתה — פירושה: ידה, שנשתרבה אמות הרבה. ידה של בת פרעה קצרה היתה ולא היתה מגעת עד לחיבה שבה היה משה, אלא כיוון שהושיטה את ידה להציל את משה, נעשה לה נס ונתארכה ידה. מכאן למדנו שלעולם יחתור אדם אל מטרתו תוך אמונה ובטחון. אף אם המטרה היא ממנו והאלה, עליו להושיט ידו בכל זאת ולעשות כמיטב יכלתו ולהיות בטוח כי בסופו של דבר ישיג את מטרתו, בייחוד בדבר שיש בו משום פיקוח נפשות.

עלינו אפוא לאחוז בשלושת האמצעים הנמצאים באמתחתנו מקדמת דנא: בדורון, בתפילה ובמלחמה. עלינו בד בבד לאחוז גם באמצעי של דורון, גם באמצעי של תפילה, היינו גם בתחנונים ובבקשות, בציונות השונים, כדי לבטל את רוע הגזרה, ויחד עם זה לצאת במחאה תקיפה ולזעזע את אמות הספים בקרב הדמו-קראטיות שבעולם, כדי לשנות בכלל את יחס השלטונות בברית-המועצות לד"ר שטרן עצמו ולבשרות הגאולה והפדות אשר מאסרו נושא בחובו.

אנו קוראים לשלטונות בברית-המועצות בקריאה

— הצעות לסדר-היום (אלון, אברמוב, שמיר, שינמן, ש. תמיר, בן-אהרן, תלמי, ידיד) —

צה בכך, לממש את זכותו הטבעית לעלות ארצה — ללא הצקות, ללא התנכלויות וללא שיטות הפחדה. אני מציע שההצעות תועברנה לדיון מפורט לוועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

היו"ר ש. ז. אברמוב :

לפנינו הצעה של שר החוץ להעביר את שתי ההצעות לסדר-היום לוועדת החוץ והבטחון. אני רוצה לשאול את המציעים אם הם מסכימים להעביר את הנושא הזה לוועדת החוץ והבטחון.

יצחק שמיר (הליכוד) :
כן.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית) :
כן.

היו"ר ש. ז. אברמוב :

לפנינו הצעה אחת בלבד והיא : להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב :

שתי ההצעות לסדר-היום הועברו לוועדת החוץ והבטחון.

על-פי כל אמת-מידה של צדק מינימאלי לא היה מקום לערוך חקירה נגד ד"ר שטרן ; ואם נערכה חקירה — לא היה מקום להטילו למעצר ; ואם נעצר — לא היה מקום להעמידו למשפט ; ואם הועמד למשפט — לא היה מקום, בשום פנים, להוציאו חייב.

כל זה על-פי אמת-מידה של צדק. אך לא אמת-מידה זו הדריכה את חוקריו, עוצריו ושופטיו. אם כי רוב רובם של העדים הכחישו, כידוע, את סעיפי האשמה נגד ד"ר שטרן — וזאת בברית-המועצות ובשיטות החקירה והמשפט הסובייטיים — לא נרתע מה שקרוי בית-המשפט מלהטיל עליו עונש קשה, אכזרי ומעוול כל-כן.

ד"ר מיכאל שטרן הגיש עירעור על גזר-הדין שהוטל עליו, ועדיין יש אולי מקום לתקווה כי תימצא מידת היושר והתבונה בידי מי שהיא צריכה להימצא בברית-המועצות כדי לתקן את העוול הגדול שנעשה לרופא היהודי מוויניצה.

מכל מקום, על השלטונות הסובייטיים לדעת : שיטות ואמצעים מבישים מסוג זה לא ירתיעו את אחינו בברית-המועצות בעתיד, כשם שלא הרתיעו אותם בעבר. העם היהודי ומדינת ישראל יגייסו את מלוא משקלם המדיני והמוסרי נגד העוול שנעשה לד"ר שטרן. ניאבק במלוא כוחנו, ללא הרף, יחד עם כל החוגים הנאורים בתבל, עד שיאופשר לכל יהודי בברית-המועצות, הרר

3. נכונות ישראל לסגת לקו נחל-ים — אבו-זניימה — סואץ

היו"ר ש. ז. אברמוב :

אנחנו עוברים עכשיו לדיון בהצעה לסדר-היום שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת שמואל תמיר : נכונות ישראל לסגת לקו נחל-ים — אבו-זניימה — סואץ. חברי-הכנסת שמואל תמיר, בבקשה.

שמואל תמיר (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בטרם אני מגיע לנושא המרכזי שביקשנו להעלות על סדר-היום, רואה אני לי לחובה במסגרת של דיון מדיני להוקיע את התופעה המזעזעת שאישיות מרכזית בגוש המרכיב את הממשלה נפגשה בימים אלה עם אחד מראשי איר-גוני המרצחים, ושמפלגה שלמה הנמנית עם גוש מר-כי בקואליציה התייצבה אמש מאחוריו ונתנה לו גיבוי במעשה המזעזע הזה.

יצחק בן-אהרן (המערך) :

מה זה מזעזע כל-כך ?

שמואל תמיר (הליכוד) :

אומר לך, חברי-הכנסת בן-אהרן, מה מזעזע אותי. אני רוצה לדעת מה היה לו לנציג המרצחים, מה היה לו לנציג מרכזי נהריה וקריית-שמוןה —

מאיר תלמי (המערך) :
ושמיר.

שמואל תמיר (הליכוד) :

ושמיר. נכון, תודה, חברי-הכנסת תלמי, אתה צודק.

מנחם ידיד (הליכוד) :

והנרצחים של שמיר הסמיכו אותו להיפגש אתו.

שמואל תמיר (הליכוד) :

נכון, נכון, אתה צודק.

— מה היה לו לנציג המרצחים של יושבי ערים, מושבים וקבוצים על כל חוגיהם, מה היה לו לעשות עם מזכירה הכללי של מפלגה נכבדה בישראל ?

ראש הממשלה הצהיר קבל עם ועולם שאתם ניפגש רק בשדה הקרב. והוא אמר את זה על דעת הבית כולו. והנה, איש מרכזי מן הגוש שלו נפגש אתם לא בשדה הקרב אלא בחשאי, אי-שם מאחורי גבו של הבית הזה ומאחורי גבה של ממשלת ישראל. מה לנו איפוא כי נלין על נציגי מדינות זרות שהם נפגשים אתם, שהם מתחילים לשאת-ולתת אתם ומכירי רים בהם, כאשר הכירוסם מתחיל מבפנים והמפלגה מתייצבת מאחורי המעשה ? וזאת אחרי שהכנסת קבעה פה אחד, רק לפני ימים ספורים, ב"28 באוקטובר, כי שאיפתם המוצהרת של אירגונים אלה היא להחריב את המדינה. התקפות הדמים שהם מבצעים מכוונות נגד אוכלוסייה אזרחית, אנשים, נשים וילדים, מה היה לו לנציג המערך, מפ"ם להיפגש עם פושע נגד האנושות ?

יצחק בן-אהרן (המערך) :

אני חושב שגם אתה, בוועידות בין-לאומיות, נפגש עם הערבים.

שמואל תמיר (הליכוד) :

להיפגש עם ערבים — זה דבר אחד, ולשאת-ולתת

חוברת י"ב, ישיבה קל"א
— הצעות לסדר-היום (ש. תמיר) —

של מועצת הבטחון מיום 22 באוקטובר 1973, יום הפסקת האש, נאמר, בין השאר: "... decides that, immediately and concurrently with the ceasefire, negotiations start between the parties concerned under appropriate auspices aimed at establishing a just and durable peace in the Middle-East". שם מדובר איפוא על משא-ומתן במטרה לכונן שלום צודק ובר-קיימא. גם זה נזונה. עכשיו לא מדובר על משא-ומתן לקראת שלום צודק ובר-קיימא אלא על נסיגה חד-צדדית, ללא תמורה של ממש.

אדוני היושב-ראש, בשלב הנוכחי פונים אלינו המצרים בסגנון של מנצחים למנוצחים. לא משא-ומתן ישיר, לא משא-ומתן בלתי-ישיר, בעל משמעות מדינית, אלא: נוצחתם — ותיסוגו; וכשאתם מציעים נסיגה של 30 עד 50 קילומטרים, כיוון שנוצחתם — זה לא בא בחשבון אפילו כנקודת מוצא למשא-ומתן, ואין אנו נו מעלים הצעה נגדית; כמנוצחים — תגישו הצעה מרחיקת-לכת לנסיגה עמוקה יותר, ואז אולי תקבלו תשובה נגדית. זהו דבר חמור מאוד שהמצרים מדברים אלינו כאילו נוצחנו במלחמת יום הכיפורים; אבל דבר חמור מזה מאה מונים הוא שאנחנו נוהגים כאילו נוצחנו במלחמת יום הכיפורים.

העם הזה רוצה שלום. העם הזה נכון לפשרות במסגרת של שלום. אבל בזה אחר זה: ויתור על יעד השלום, ויתור על היעד השני, היעד של ביטול לוחמה, הליכה לדבר שאפילו איננו משא-ומתן — לאן אנו מגיעים בכך, אדוני שר החוץ?

מה יהיה השלב הבא? הרי התסריט כל-כך ברור וקבוע מראש: נניח שהמצרים ייאותו ברוב חסדם לקבל נסיגה של 50 קילומטר. נניח שיתממשו הרמזים שישראל מוותרת על מחצית הנפט שעומד לרשותה תמורת ערובה אמריקאית לאספקת יתרות הנפט. נניח שנשיג הפוגה נוספת במשך שישה חודשים או שנה, מה השלב הבא? — יבואו אלינו ויאמרו לנו: האלי-טרנאטיבה היא מלחמה; שלב נוסף לא לקראת שלום אלא להרוויח עוד חצי שנה או שנה של הפוגה נוספת.

אני מבקש תשובה מהו התסריט שאתה, אדוני ר החוץ, מצביע עליו. מדוע ירצה סאדאת, מדוע ירצו חבריו, לדבר על שלום-אמת כשבידיהם יהיו כבר גם התעלה, גם הגבעות הסמוכות אליה, גם המעברים, גם הנפט? מדוע יתאוו או לשלום יותר מכפי שהם נוהים אליו היום? מה יתחדש או, כשאנחנו נהיה נחו-תים יותר מבחינה אסטרטגית?

אני מדוע ואני ער, חברי הכנסת, לכל מערכת היחסים בינינו ובין ארצות-הברית של אמריקה. מיום פרוץ המלחמה ועד היום הזה אני חוזר ואומר שלא לכל דבר נוכל להשיב בשלילה. אני יודע את רקמת היחסים המורכבת ברכש, בכסף, בגיבוי מדיני. אני יודע עד כמה אנחנו נזקקים לתמיכה האמריקאית. אני יודע שיש בעיות לארצות-הברית שעלינו להטות אוזן קשבת אליהן גם אם אינן חופפות את הבעיות שלנו. כל זה נכון. אבל אני שואל אותך, אדוני שר החוץ: קום ואמור היכן נתייצב ונאמר: זה — לא; מהי נקודת הגבול? או שמא איננה קיימת כל עיקר?

עם נציג המרצחים ואירוגני הרצח הוא דבר שני, שונה ונבדל הבדל תהומי מן הראשון.

אדוני היושב-ראש, אם הסחף המחריד הזה יימשך — וכל כולו אינו אלא תוצרת עצמית — נתדרדר לת-הומוות ששום כוח לא יוכל להוציא אותנו משם.

ולנושא המרכזי, אדוני היושב-ראש: מדינת יש-ראל, בפי דוברים מוסמכים של ממשלתה ובפי שר החוץ רשמית, הציעה לארצות-הברית של אמריקה נסיגה גה ישראלית בחזית הדרומית-מערבית בסיני, נסיגה אשר לפי מה שפורסם_תנוע בעומק של 30 עד 50 ק"י לומטר. היא הציעה שהנסיגה הזאת תבוצע לא במסגרת של שלום אמת, לא במסגרת של שלום כלשהו, גם לא במסגרת של ביטול לוחמה. ממקורות שונים מתפרסמות ידיעות כי המדובר הוא אולי גם במעברי המיתלה והגידי, ואולי לא; שהמדובר הוא בשדות-הנפט באבור-רוס, ואולי לא. אולי קו שינוע אי-שם בסביבות נחליים-אבו-ננימה ועד הסואץ, ואולי קו פחות עמוק. על-כל-פנים, זוהי ההצעה הראשונה של ישראל למצרים באמצעות ארצות-הברית, הצעה אשר ביחס אליה עד כה התשובה היא: אין על מה לדבר.

אדוני היושב-ראש, יש בציבור, אולי אפילו ברוב הציבור, נכונות לפשרה במסגרת של שלום-אמת. אבל הקו שנוקטת היום ממשלת ישראל איננו כל עיקר כת-חום המסגרת של שלום-אמת. הוא אפילו לא באותו תחום של ביטול לוחמה שעליו דיבר בשעתו מזכיר המדינה האמריקאי ועליו דיבר לאחר מכן גם ראש ממשלת ישראל. הוא קו חדש להלטיני, הוא קו של נסיגה חד-צדדית, ללא שלום, שמשמעותו החמורה ביותר, המסוכנת ביותר, היא הוויתור על השלום. ואין זה משנה אם במקביל ובנוסף לכך מויעים: פנינו לשלום. חשוב הוא מה שאומר הצד שכנגד.

בהליכתנו בכיוון הזה של נסיגה ללא שלום מקב-לים אנו על עצמנו את התיוה שמדינת ישראל אסורה לבוא בקהל, שהיא תהיה נדונה לאורך ימים בהסגר כסוג של מדינות ממדרגה שנייה שאתן אין שיגרושית, ואנחנו משתפים פעולה עם בעלי הדעה הזאת מראש, כבסיס, כהנחה. שלום בשלבים דבר אחד הוא: אפשר לכוון שלום, לקבוע אותו ולומר שהוא יבוצע בהדרגה. אבל השלבים המוצעים עתה הם שלבי נסיגה, בהעדר שלום, בגלל הסירוב לשלום. יש כאן דבר והיפוכו. שעה שהממשלה הנוכחית הוצגה לפני הבית הזה וראש-הממ-שלה יצחק רבין שטח את קווי היסוד לפני הכנסת, אמר שבאשר ליחסים בין מצרים וישראל ניתן להבחין בשתי אפשרויות: הראשונה — מעבר ממצב של הפרדת כוחות אל שלום חווי בכיוון של חיסול המלחמה אחת ולתמיד ועשיית שלום-אמת בין עמינו ומדינותינו; האפשרות השנייה: הליכה לשלב נוסף בדרך לקראת שלום שבו תוותר מצרים על קיום מצב הלהימה.

אדוני היושב-ראש, מה ששר החוץ הציע לאמ-ריקאים, ההצעה שהועברה על-ידו למצרים, איננה האפ-שרות הראשונה שדיבר עליה ראש הממשלה כשהוצ-גה הממשלה, גם לא השנייה. זוהי סטייה מן הדרך שהוצעה לבית על-ידי הממשלה ביום כינונה, וזה נסי-גה גם מן הדרך השנייה שהתנגדנו לה עוד אז.

יתר על כן, זוהי נסיגה אפילו מהחלטת מועצת הבטחון 338, שגם לה התנגדנו. בסעיף 3 בהחלטת

קרובה יותר — הרצון לפתוח במלחמה יגבר אז לעומת הנחונים של היום, כשאנחנו קרובים לקהיר יותר מאשר לתל-אביב. וכל זאת באין שלום. הוא הדין בגיזרה הצ' פונית, והן שלובות זו בזו. כל נסיון לומר שאין הן שלובות הוא מטעה. אמרו לנו כאן, מעל הבמה הזאת, בימי הפרדת הכוחות: נגמור עם המצרים, נבודד אותם מן הסורים. לא עבר חודש ימים ובאו ואמרו: אי-אפשר להשאיר את המצרים בבדידותם, מוכרחים לגמור עם הסורים, שאם לא כן אין ערך לויתורים שוויתרנו כבר בזירה הדרומית. אותו הדבר יחזור אחר-כך. נסיגה ללא שלום בדרום ובעקבותיה, באורח בלתי-נגמע, נסיגה ללא שלום בצפון. ואז נתיישר תמיד לפי הקיצוני ביותר, ואז יעמוד איש-שיחו של פדר בתור ויאמרו: הסיום עם הסורים איננו מספיק עד שלא נגמור עם אש"פ.

זו איננה התקדמות לשלום, אדוני שר החוץ, זוהי נסיגה למלחמה. ולקראת השעה השתיים-עשרה אני פונה אליך, אדוני שר החוץ, בטרם צאתך לווינגטון. אתה, שהתקוממת כאשר הדרג המדיני בא לסכל את הישגך הצבאיים במלחמת העצמאות וקרא לך לסגת, ואתה זעקת, בצדק; אתה, שביחד עם מפלגתך התנגדת לנסיגה ב-1956, וצדקת; אתה נוטל על עצמך אחריות מירבית וקיצונית אם תחזור על שגיאות של הדרג המדיני מאז שגרם עוולה להצלחה הצבאית שלך, של עמיתך ושל צה"ל בשדה. לקראת השעה השתיים-עשרה אני פונה אליך: אל תחזור על המשגה הטראגית הזאת.

היו"ר ש. ז. אברמוב:
רשות הדיבור לשר החוץ, לחשובה.

שר-החוץ י. אלון:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברשותכם, אס' תפק הפעם בשתי הערות קצרות: (א) צר לי שעל סמך אינפורמציה מטעית טרח חברי-הכנסת שמואל תמיר לבנות מגדל טרורי גבוה כליכך. האמת העובדתית היא כי בשיחותינו עם ארצות-הברית, לרבות בשיחותי בחודש שעבר בווינגטון, לא היצגנו שום מפות ולא שייטטנו שום קווים, לא קו נחלים — אבו-זניימה ולא שום קו אחר. שוחחנו, ואנו משוחחים, עם האמריקנים בלשון של קאטיגוריות, של תפיסות ועקרונות, ורק במהלך המשא-ומתן הממשי על הסדר-ביניים, אם וכאשר יתנהל משא-ומתן כזה, ניתן יהיה לגבשם ללשון של תנאים, תוואים ואתרים.

(ב) אם נתמצת את דבריו של חברי-הכנסת שמואל תמיר ונעמידם על עיקרם נראה כי אין הם אלא עירעור נוסף על המדיניות של הסכמי-ביניים. ייתכן כי זה גשאר עדיין ויכוח מעניין, אך בוודאי אין בו חדש. מדיניותה של הממשלה, הרוססת כי בהעדר נכונות מצד מדינות ערב לעשות עמנו שלום מלא לאלתר, ראוי לה לישראל לגסות ולהתקדם אל השלום בשל-בים, מדיניות זו עמדה כבר במבחן הכנסת פעמים מספר. מליאת הבית רשמה לפניו לא אחת את הודעותיה של הממשלה בדבר נכונותה ללכת בדרך זו, המבוססת על הסדר-ביניים, ולאחרונה לפני חודשיים, ב-5 בנובמבר 1974.

חברי הכנסת, בשלב זה אינני רואה שום סיבה שתצדיק שינוי במדיניותנו בנושא זה ואינני רואה טעם לחזור ולדון בו עכשיו במליאת הבית. ועדת החוץ

ובל יהלכו עלינו האמריקאים אימים בעניין ז'נבה. אם אל התוצאה העלולה לבוא בז'נבה על דעת האמריקאים והרוסים גם יחד נגיע כתוצאה מתווך אמריקאי — מה הועילו חכמים בתקנתם? אתם באתם אל העם ואמרתם: ז'נבה, כאילו זאת דרך-המלך לשלום. היום אתם אומרים: הכל, ובלבד לא ז'נבה. עוד הבוקר שמענו נו שראש הממשלה הצהיר עד כמה ז'נבה מסוכנת. אור לי איננה נוחה לאמריקאים. אין זאת אומרת שעלינו להרים את ידנו ולהזדהות כליל ולומר: גם לנו, ובשום מחיר לא.

מאיר פעיל (מוקד):
עלידי עקשנותך אתה דוחף את ישראל לז'נבה.

פסח גרופר (הליכוד):
חברי-הכנסת פעיל, מה אתה רוצה היום?

משה נסים (הליכוד):
— — — מה אתה מציע?

שמואל תמיר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, הדבר הבא שיבוא מפי הממשלה, במלים המושמעות והנרמזות: האלטרנטיבה היא מלחמה. איש אינו רוצה מלחמה, אני חושב שאיש אינו רוצה מלחמה לא רק בבית הזה, לא רק בעם הזה. והגיע הזמן שנהיה מודעים לכך שאין צד אחד שכל-כולו חושש ממלחמה, וזה הצד הישראלי, וצד שני שכל-כולו בטחון וצהלה לקראת מלחמה, וזה הצד המצרי והסורי. למצרים ולסוריה יש הרבה מה להפסיד במלחמה. אר-תה איפוריה, אותה תחושה של "אני ואפסי עוד", אותה תחושת הצלחות חלקיות של היוםמים או שלושת הימים הראשונים של המלחמה — הם עלולים לאבד אותה במלחמה הבאה. והם יודעים זאת. לעתים נדמה לי שהם מטיבים לדעת זאת יותר מכמה חוגים אצלנו. אין אנחנו רוצים במלחמה, אין אנחנו ממליצים לנקוט יומה מלחמתית. אבל עם שקם ואומר: מלחמה בשום פנים ואופן לא — כמוהו כעם נכנע, כמוהו כמוותר על כל אופציה. והו משגה מאין כמוהו לומר שאם לא תהיה מיד נסיגה ישראלית בסיוע ולאחר מכן בגולן — האלטרנטיבה היא מלחמה. אין זה נכון. וכשאנחנו משמיעים זאת — אנחנו מזמינים לחץ בינ-לאומי כל-פינו. אין זה נכון שהאלטרנטיבה היא מלחמה. הם יהססו שבעתים בטרם יזוו. בוודאי, צריך להתכונן; בוודאי, אסור לחזור על מחדלים. אבל לקרוא בעצמנו חסריט שמחייב אותנו לנסיגה חד-צדדית, ולהלך על עצמנו אימים שהאלטרנטיבה היא מלחמה, כשלמצרים ולסורים כאחד יש כליכך. הרבה מה להפסיד במלחמה נוספת אם תתלקח?

אדוני היושב-ראש, נקבעה נוסחה: התקדמות אל השלום. הצד השני אומר במפורש: לא התקדמות אל השלום וגם לא התקדמות מדינית.

האמת היא שאם סכנת מלחמה עלולה להתגבר, הרי היא עלולה להתגבר במישרין כתוצאה מכך שהאויב יראה שיש לו סיכוי לנסיגות ישראליות שלא במסגרת של שלום. החשק לפתוח באש כשהמעברים בידיך, או כשהנפט בידיך, או כשנחלים בידיך, והסואץ רחוק כבר והערים רחוקות, וקהיר רחוקה, והדרך לתל-אביב

והבטחון עוסקת בו ממילא באופן שוטף ואינטנסיבי. אני מציע לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

מנחם בגין (הליכוד):

שר החוץ כבר גמר את נאומו? מה קרה לו?
(קריאה: זה אמבוש.)

עקיבא גוף (הליכוד):

אני מציע להעביר את הנושא הספציפי הזה, כפי שהעלה אותו חבר-הכנסת שמואל תמיר, לוועדת החוץ והבטחון.

מנחם בגין (הליכוד):

גם זה קצר, תנמך.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

לפנינו כמה הצעות לגבי הצעתו של חבר-הכנסת שמואל תמיר. קודם כל אשאל את חבר-הכנסת תמיר: האם אתה מסכים להצעתו של חבר-הכנסת עקיבא גוף להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון?

שמואל תמיר (הליכוד):

תחילה נברר אם יש הסכמה לדיון במליאה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 24

בעד ההצעה לא לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 52

נמנעים — 3

ההצעה לא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר-הכנסת עקיבא גוף להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ

והבטחון לא נתקבלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבנבראון, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

4. התכנית להפיכת שכונת מונטיפיורי בתל-אביב מאזור מגורים לאזור תעשייה

היו"ר ש. ז. אברמוב:

נעבור עכשיו להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת אסתר הרליין בנושא: התכנית להפיכת שכונת מונטיפיורי בתל-אביב מאזור מגורים לאזור תעשייה. רשות הדיבור לחברת-הכנסת הרליין.

אסתר הרליין (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו עוברים מדיון בסביבה הרחוקה לדיון בסביבה הקרובה. הנושא שאני מבקשת להעלות נוגע לשכונה קטנה בגדולה שבערי יש-

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמנענו מהציע בעה על הצעתו של חבר-הכנסת תמיר אף-על-פי שאנו חושבים שיש מקום לדון בכנסת על מדיניותה של הממשלה. אבל לא יכולנו לתמוך בנימוקיו של חבר-הכנסת תמיר.

חברי הכנסת, הסכנה לבטחונה וקיומה של ישראל לא בנסיגה מהשטחים הכבושים. נסיגה מהשטחים שנכבו בשו ביוני 1967 במסגרת הסכם שלום צודק, במסגרת שיחות ז'נבה, כפי שהחליטה מועצת הבטחון בהחלטה 338, בהשתתפות נציגים של מדינות ערב הנוגעות בדבר, נציגים של מדינת ישראל ונציגים של העם הערבי הפלשתינאי — הנציגים המוכרים, אש"פ — לא רק שלא תסכן את קיומה ובטחונה של ישראל אלא להיפך — תבטיח את קיומה ובטחונה של ישראל.

חברי הכנסת, מי שרוצה באמת ובכנות בשלום צריך לדעת שבלי למצוא דרך להידברות עם נציגים המוכרים של העם הערבי הפלשתינאי לא ייכון שלום באזור. אינני מבין את מחולל-השדים שקם סביב פגישת המוכיר המדיני של מפ"ם עם אחד הנציגים של אש"פ. אם מדובר בכך שנדבר עם נציגים המוכנים להכיר במדינת ישראל, הרי זו גישה נכונה, צודקת ומובנת. מי שאומר שבכלל לא נדבר עם נציגיהם, ומי שאומר כאן מעל במת הכנסת שהפגישה היחידה בין נציגים של העם הערבי הפלשתינאי ובין נציגים של ישראל היא בוירת הקרב, וטוען שזו החלטה של כל הבית — אינו אומר דבר נכון. לא היתה החלטה כזו. זו היתה הכרזה של ראש הממשלה; אבל לא היתה החלטה כזו בכנסת, כי זו החלטה בלתי-ריאלית, זו החלטה הדוחפת למלחמה ומסכנת את האזור כולו ולא תבטיח את שלומה של ישראל.

ולא יכולנו לתמוך בהצעה של סגן ראש הממשלה ושר החוץ, כי לא שמענו מפיו דברים ברורים מה הדרך להשגת השלום. נוסף לכך, גם ההכרזות, גם הצעדים האחרונים של הממשלה — ההפצצות החוזרות על שטח לבנון, הפשיטה לשטח לבנון ולקליחת אורחים לחקירה בישראל — כל הדברים האלה אינם מוליכים לקראת הידברות, אינם מאפשרים צעידה לקראת שלום. על כן לא יכולנו לתמוך לא בהצעת הממשלה ולא בהצעתו של חבר-הכנסת תמיר, ונמנענו מהצבעה.

ראל. מדובר בשלושת אלפים חושבים בעיר של רב-בות רבות. לאמיתו של דבר, מדובר בטיב החיים בעירי ישראל וביחסים שבין התושב לממשל.

ידוע שבתקופה שבה אנו חיים נעשים החיים בערים קשים ומסובכים יותר ויותר מדי יום ביומו. האוכלוסיה גדלה, אבות העיר מתקשים לספק שירותים נאותים, מקורות הפרנסה המקיימים את התושבים ואת השירותים פוגעים לעתים באיכות החיים, מזהמים גם את האוויר וגם את הסביבה.

הכנסת, בטבע אין חלל ריק; לא כל שכן בשכונה שבטבור הארץ.

שעה שבעלי הבתים בשכונה לא הורשו לבנות דיר רות מגורים לבניהם ולאחרים פלשו לשכונה, ללא רשיון, מוסכים, סככות, בתי-מלאכה; כן נתמלאו החצרות והמגרשים גרוטאות ואשפה. בני השכונה קוראים למצב שנוצר: כיבוש זוחל וניווט משווע.

ידידיה בארי (הליכוד):
מתי החלה הפלישה הזאת?

אסתר הרליין (המערך):
לפני כמה חודשים, ואולי גם שנים, אבל המצב הורע מאוד בחודשים האחרונים.

ביקרתי בשכונה בשבוע שעבר וראיתי במו עיני כיצד חיי תושבים שלווים וחיי ילדיהם הופכים לגיהנום. ראיתי מפעל תעשייתי בבית מגורים בן שלוש קומות; ראיתי מוסכים הצומחים כפטריות אחרי הגשם; אך לא ראיתי אף מפקח עירוני אחד. תושבי השכונה מעידים כי אין הפקחים פוקדים את השכונה וכי איש לא ניסה למנוע את הבנייה הבלתי-חוקית. שמעתי מפי תושבים וראשי משפחות כי רבים חוששים שמפאת הרעש, המחנק, הליכלוך, הוהמה וצימצום השירותים יאלצו לעזוב את השכונה שבה קשרו את חייהם ואת חיי משפחותיהם.

הנה לפנינו מעגל-הקסמים הקלאסי. האומנם זאת כוונתם של ראשי העיר? לצערי הרב, אין ראש עיריית תל-אביב מעלים את כוונותיו ובישיבת מועצת העיריה בחודש נובמבר שעבר אמר: "דעתה היתה והוזה כי שכונת מונטיפיורי כולה חייבת להיות אזור תעשייתי." ועוד הוסיף ראש העיריה את המשפט התמוה כי לא יפנה תושבים גם אם האזור ייהפך לאזור תעשייתי.

כבוד היושב-ראש, אני רוצה לקוות כי ידידי מר להט לא התכוון בריצנות לכך שהתעשייה והמלאכה יגרשו משפחות וילדים או שמשפחות וילדים יחיו בצד התעשייה והמלאכה. אין שכונת טובה בין מגורים ותעשייה, בין רעש מכונות לחינוך ילדים.

אינני מניחה אף לרעש שהעיריה ומשרד הפנים על ועדותיהם מתכוונים לחנוק את השכונה. אולם כך רוצים אים תושבי השכונה את העניין. ועד השכונה רואה במצב שלתוכו נקלעו חוסר אמינות בין התושבים לבין השלטונות. עלינו להבין אותם, הם חוששים מהזיהום והרעש, הם פוחדים מגירוש, הם שואלים מדוע חייב לקום דווקא בין כביש פתח-תקווה לנחל איילון, בין מוסד חינוכי על-יסודי בצפון לישיבה תיכונית בדרום, אזור תעשייתי בתוך אזור מגורים של אנשים עובדים, לא בעלי אמצעים, אשר התייחסו תמיד בגאווה וביוקרה לשכונתם.

אני מחזיקה בידי עצומה חתומה על-ידי מאות מתושבי השכונה המוחים על החלטת הוועדה המחוזית. אין המתכנן יכול להתעלם מאנשים, ממשפחות, מילדים ומקשישים. לאחר ככלות הכל, יעד התיכנון אינו המ-כונה והמפעל כי אם האדם והתושב.

בשל כך מצאתי לנכון להעלות את עניינה של שכונה קטנה אחת במדינת ישראל. ידוע לכם ולי, חברי הכנסת, כי יש שכונות עם בעיות דומות ואף

אם אמנם קיימת בכנסת זו מפלגת אקולוגיה, כפי שאומרים, אני רוצה לקוות כי יהיה הוד לדברי גם בספילי האופוזיציה, הגם שלצערי ייתפסו חברי האופוזיציה להעלאת הנושא כפי שקיוויתי.

זלמן שובל (הליכוד):
החלטתם נגד שותפויות עם האופוזיציה.

ידידיה בארי (הליכוד):
חברת-הכנסת הרליץ, הנושא הועלה בוועדת הפנים.

אסתר הרליין (המערך):
הנושא היה צריך להיות מועלה על-ידכם גם בכנסת, אבל אני מבינה אתכם.

גורלה של שכונת מונטיפיורי בתל-אביב והסכנה שתהפך מאזור מגורים שלו ונאה לאזור תעשייה סואן ומוזהם הוא דוגמה חיה לסכנות האורבות לתושבי הערים ולצורך בהתערבות השלטון לשמירה על איכות החיים ועל בריאות התושבים.

כבוד היושב-ראש, זה סיפורו של מצור על שכונת, זה סיפורם של שלושת אלפים תושבים במלכות. תרצו — זה סיפורו של אחד ממיסדי השכונה עם שלושים נכדיו. שכונת מונטיפיורי נוסדה בשנות העשרים על-ידי תושבים שנתקבצו בה מכל קצות תבל ורובם גרים בה עד עצם היום הזה. השכונה תוכננה סביב רחוב נאה, שדרות יהודית הנקראת על שמה של אשת משה מונטיפיורי. לשכונה שמונה רחובות הניצבים על שדרה ירוקה ויפה זו כקנים במנוחה. עוד לפני שחווברה השכונה, מעברו המזרחי של כביש פתח-תקווה לתל-אביב, קיימה שירותים קהילתיים משלה, כגון מכבי-אש ואספקת מים, ואף הגנה על עצמה מפני תוקפים ערביים.

כנסת נכבדה, חוששתי כי הסיפוח של שכונת מונטיפיורי לעיר תל-אביב לא עלה יפה. מי יתן ולא ישתמשו אי-פעם כותבי חולדותיה של תל-אביב במה לה "אנשלוס" על כל משמעויותיה. על כל פנים, אילו ידעו אנשי שכונת מונטיפיורי מראש כי ברבות הימים יתנו פרנסי העיר יד לכיבוש השכונה על-ידי מוסכים, בתי מלאכה ובתי-חרושת, אולי היו שומרים על עצמאותם.

כנסת נכבדה, כיום לכודה השכונה בין המתכננים העירוניים לבין המתכננים המחוזיים; מה גם שלעיריית תל-אביב הנהלה חדשה אשר כפי הנראה אינה מכבדת את החלטת הוועדה העירונית לבנייה ולתיכנון של קודמתה. והנה סיפור המועצה לפרטיו: ב-24 בנובמבר 1971 אושרה בעיריית תל-אביב תכנית מיתאר 1602 אשר הועידה את שכונת מונטיפיורי למגורים, לבד ממקומות הקרקע במגרשים הפונים לשדרות יהודית ולדרך פתח-תקווה אשר הוכשרו למסחר; כל היתר הותר לבניית בתי מגורים של שלוש קומות. עד כאן הכל שפיר. אך בחודש יולי אשתקד, בישיבה מס' 222, החליטה הוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה שעל עיריית תל-אביב להפקיד תכנית מיתאר שונה לחלוטין, לפיה תיבנה, למשל, בניית מגורים משדרות יהודית דווקא, יוקטנו אחוזי הבנייה למגורים ויוגדלו אחוזי הבנייה לתעשייה ולמלאכה. להבדל בין שתי תכניות המיתאר יש בלי ספק אבא. בין כה וכה, בשל הסתירה בין שתי תכניות המיתאר הוקפאה הבנייה בשכונה. אך, חברי

הרליץ אמרה זאת וצדקה בכך. מדוע אין דואגים להפרדה טובה וראויה בין מגורים לבין תעשיה ומלאכה?

י. בורג:

אני בטוח שאלה אשר תכננו את כרמיאל הביאו את מלוא משקל הערתך לתשומת-לבם בשעת התיכנון. אולם אינני יכול לקבל שאלה שהיא נכונה א־פריורי כדי להתייחס למצב שהוא בהחלט א־פוסטריורי.

מה קרה? כיוון שכבר שאלת, אתייחס לזה. הת' כוננתי להשיב תשובה קצרה, כי הרי אני מחייב את הדיון בוועדה, כיוון ששם יכולים להופיע אותם מתכ' ננים שתוארו כאן כפי שתוארו ויכולים לומר שם משהו גם על כנות כוונותיהם וגם על נכונות כוונותיהם.

לפני שאתייחס לדברייך הייתי מבקש מחברת-הכנסת הרליץ למחוק מהפרוטוקול, עד כמה שהתקנון מאפשר זאת, את המלה "אנשלוס", ולא מפני שזאת מלה השייכת למלון השפה של מרטין לותר, שווייץ, וינה ושתי הגרמניות, אלא מפני שבשבילנו, שחינו באותן שנים ובאותן מדינות שקרה ה"אנשלוס", נדמה לי שזה קצת יותר מדי להשתמש בתוחת של מלה כזאת כש־מתייחסים לעובדה שהיא תוצאה של גידול. מי זוכר עוד אותם הימים שלא היה כביש בין רמת-גן לתל־אביב, והיינו צריכים ללכת שעתיים בחול? והחלוצים קשרו את הנעלים זו לזו בשרוכים ושמו אותן על צווארם כדי לחסוך נעליים בדרך הארוכה שנמשכה שעתיים בין רמת-גן לתל־אביב. מי חכם שידוע היום בדיוק איפה נגמרת יפו ומתחילה בת־ים, ואיפה נג' מרת בת־ים ומתחילה חולון? אני חושב — ועל־פי הבעת פניה של חברת-הכנסת הרליץ אני רואה שהיא מסכימה אתי — שהמלה "אנשלוס" היתה חזקה מדי.

אנחנו צריכים להתייחס כאן לענייני הפיתוח וה־התפתחות. וזה אחד מאותם מחירים בלתי־נעימים שמ־שלמים בעד גידול מהיר בתוך קומפלקס מטרופוליטאני.

אשר לשאלה הספציפית — אעיר הערה קצרה וכ־אמור, אני מציע להמשיך את הדיון בוועדת הפנים. אני רוצה לקרוא לפניכם מכתב של ד"ר ראובן וולף, קצין מחוז תל־אביב, מתחילת ינואר 1975. המכתב הובא אלי בקשר לשאלתה שנשאלה על־ידי חברת-הכנסת שמעוני. הוא כותב: "על־פי תכניות בניין ערים שתלו על אזור שכונת מונטיפיורי, לא היה האזור אזור מגורים מובהק, כי אם אזור מעורב למגורים ולמלאכה. במגמה להפריד את השימושים המעורבים ולהפחית את המטרד למגורים הוכנה על־ידי העיריה תכנית חד־שה אשר אושרה להפקדה על־ידי הוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה ולפיה תהיה הפרדה גמורה בין בנייני המגורים ובין הבניינים המיועדים למלאכה ומשרדים. כמו כן נקבעה רשימת שימושים מוגבלת לגבי שימושי המלאכה, וכן נקבע כי בכל מקרה תיבדק התייחסותו של השימוש המבוקש למלאכה מבחינת היותו מטרד למגורים מכל סוג שהוא. משרד הפנים בתל־אביב מ־פל כבר זמן רב בבעיה, ותוך מגע עם נציגי השכונה ועיריית תל־אביב־יפו ננסה לפתור אותה בהתאם לאמור לעיל ולטובת התושבים והעיר גם יחד."

על זה אני יכול להוסיף: הלוואי שגם יתר הגור־מים ירצו בכך.

כאמור, מתוך רוח טובה, מתוך הכנה לנושא, אני מציע להעבירו לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

זהות גם בערים אחרות בארץ וצריך להסיק מהפרט על הכלל. בעיית התיכנון האורבאני היא אולי מהקשות בבעיות החברה המודרנית. מתכנני ערים מעולים מיי־עצים כי תחת להרוס שכונות ותיקות ולגרש את תו־שביהן — יש לשקמו, לסעוד אותן ולשפר את חוותן. ואכן כך עושים במשופרות שבערי העולם, כגון בגרי־ניץ' וילג' שבניו־יורק, באזור המגורים הראשון, אזור הנמל שבסידיני, ובאזורי המגורים הראשונים שבניו־אורליאנס.

על המתכננים, על ועדות לאיתור תעשיות ועל הוועדות המחוזיות לבנייה ולתיכנון להתחשב בגורם האנושי כבגורם הכלכלי. ראוי איפוא העניין שיידון בכ־נסת.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

רשות הדיבור לשר־הפנים, לתשובה.

י. בורג:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הריני מציע להע־ביר את הנושא לוועדת הפנים של הכנסת.

לשכונה יש היסטוריה וגם לנושא יש היסטוריה, והוא לא נולד בדיוק למחרת הבחירות האחרונות אשר שינו במקצת את ההרכב ואת הקואליציה בעיריית תל־אביב. לכן אין צורך בעניין זה לדבר בלהט כה רב נגד ראש עיריית תל־אביב, להט.

הנושא עומד בזכות עצמו ויכולתי לומר שבמידה מסוימת עומדת הכנסת מפעם לפעם לפני דילמה כאשר שאלה מאופי זה מועלית כאן. מחד גיסא, תפקיד נעה, זכות וחובה גם יחד של הכנסת לשמור על כל אזור ואז־רת, על החירות שלו; והמושג "חירות", אם מותר לומר במובן האקולוגי של המלה. כולל גם חירות מפני רעש וחירות מפני מטרדים. מאידך גיסא, כפי שאני מחייב באופן הקיצוני ביותר את זכותו של כל אזור החושב שנעשה לו עוול, לדאוג לכך שהעניין יועלה בכנסת — כך חייבת הכנסת לא להפריע לעבודה הסדירה והתקינה של אותם מוסדות הקיימים לפי החוק, לרבות אותו אחוז שאדם יכול לטעות בו ושוועדה סטאטוטורית יכו־לה לטעות בו.

כאן נפגשים שני אינטרסים, שניהם לגיטימיים: אינטרס הפרט להיות מוגן; אינטרס הציבור, אינטרס המדינה, אינטרס העיריה לתכנן במיטב התיכנון, במי־טב המחשבה ובמיטב הכוונות הטובות.

ידידיה בארי (הליכוד):

כבוד השר, האם עירובב בין תעשיה, מלאכה ומ־גורים נקרא תיכנון משופר וטוב?

י. בורג:

אתה שואל על בוני שכונת מונטיפיורי, על בוני תל־אביב או על ועדת התיכנון? אתה שואל שאלתך ב־1 בדצמבר 1973 או ב־1 בינואר 1974? אני שאלתי אותך שאלה נוקבת וממתין לתשובתך לפני שאתייחס לדברייך.

ידידיה בארי (הליכוד):

אני מתכוון למדיניות במשך כל השנים האחרונות. יש תופעות דומות בחיפה ובערים אחרות. חברת-הכנסת

היו"ר ש. ז. אברמוב:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:

חברת-הכנסת הרליץ, האם את מסכימה להצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה?

אסתר הרליץ (המערך):
כן, אני מסכימה.

5. המשבר בענף המכולת והמסחר הזעיר

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת כץ: המשבר בענף המכולת והמסחר הזעיר. רשות הדיבור לחברת-הכנסת כץ.

אברהם כץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נושא ההצעה: למעלה מ-30,000 נפש המתפרנסות מ-8,000 חנויות מכולת, כרבע מהיחידות העסקיות שבשוק הקמעונאי. רבים ממפרנסים אלה נמנים עם בני גיל העמידה, ולא מעטים זוכים לתואר הכבוד הרווח אצלנו: קשיש. נער ימנה את בני התשחורת העוסקים בענף זה. שעות ארוכות עומדים הם על רגליהם כדי לשרתנו. אל נשכח: בארבע בבוקר מובא החלב הטרי הניגר אל פתחי החנויות; בחמש מובאות הביצים; בשש מובא הלחם החם ובשבע מובאים המשקאות הקלים. יש לקב' לם, לארגנם ולהתחיל במכירתם למשכימים בבוקר האצים למלאכת יומם.

לא פעם נשמעת הטענה: האם יש מקום בימינו, בעידן הטיל, התקשורת המהירה והסופרמרקט, לחנות הקטנה האפורה שבפינת הרחוב? דווקא בענף זה, יותר מבכל עיסוק אחר, התשובה היא בידי הלקוח, בידי רבבות הקונים — אתה, היא ואני. כיום נדמה לי שהתשובה ברורה. הציבור הרחב מחייב קיומה של חנות המכולת הקטנה. אלפי החנויות הפועלות הן העדות החר-תכת לרצון זה, ויש לכך כמה סיבות: (א) בחנות הקטנה נשמר הקשר האישי ומתבצע השירות האישי. רבים מאתנו מעדיפים מסגרת אינטימית זו על פני המרחב, ההידור והמגע האנונימי המאפיין את חנויות הענק. (ב) חנות המכולת היתה ונשארה מקור לאשראי; הפנ-קס השחור, המחברת והמכונה הרושמת עדיין פעילים במסגרת זו ומאפשרים לרבבות משפחות, ובעיקר אלה הנמנות עם המעמד שהכנסתו צנועה, לסיים את החר-דש. (ג) החנות הקטנה משמשת צינור שדרכו מועברות משאלות הציבור לציירים, לספקים, ודרכו אף ניתן להדריך ולספק מידע לציבור הלקוחות. (ד) עד כמה שהדבר נשמע כאבסורדי, מתברר שהמחירים כיום בצר-כניות, בסופרמרקט ולעתים אף בשווקים עולים על המחירים שבחנויות. ולא פעם תשמע תלונה של חבר בצרכניה על מחיריה בהשוואה לאלה הנקוטים על-ידי החנויות הסמוך. ייתכן ש"מצרך השבוע" הוזל יוצר אשליה אופטית לגבי שאר המוצרים הנמכרים בחנות הענק. (ה) החנות חייבת לעמוד בתחרות רצינית הן מצד חנות שכנה והן מצד הסופרמרקט, ואין כגורם התחרות מייעל שירות ומשפר, ובתקופה בה יורדת לצערנו רמת השירותים הציבוריים, אנו עדים למאמץ מתמיד לשיפור השירות ותנאיו בחנות הקטנה.

אדוני היושב-ראש, המדיניות הכלכלית החדשה וה-פיחות פגעו — וזאת היתה הכוונה — ברמת הפעילות של הרבה ענפים במשק. פגיעה מבוקרת ומתוכננת — כן; מכת מוות — לא. ומה קרה בענף שבו מדור-בר? (1) חל שינוי יסודי בסל הביקוש הממוצע והמייצג, כאשר אנו מוציאים היום הרבה יותר כסף לקניית מוצרי יסוד ופחות למצרכי מותרות ומצרכים שאינם בסיסיים. אפילו שלטונות מס הכנסה מכירים היום בעוב-דה שכ-60% מהמחזור בחנות מיועדים למוצרי יסוד, ואילו לפני הנהגת המדיניות הכלכלית החדשה רק כ-30% מהמחזור יועדו למוצרים אלה. (2) בולטת המ-גמה לרכז רכישת מוצרים בסיסיים בחנות המכולת, שכן כאן מדובר בצריכה יומית של מוצרים טריים, אך מוצרים אחרים, כגון תכשירי ניקוי, שימורים, נייר וכיוצא באלה רוכשים בשוק או בחנות ענק. (3) המחירים של מוצרי היסוד עלו מעלה מעלה, אך מתח הרווחים ירד. כך, למשל, ליטר שמן מחירו עלה יותר מ-100% ואילו מתח הרווחים ירד מ-11% ל-5.4%. הרווח במ-כירת קילוגרם סוכר ירד מ-12% ל-3%; הרווח במ-כירת לחם לבן ירד מ-8% ל-5.5%, ובמכירת ביצים ירד הרווח מ-8% ל-5%. גם בשאר המצרכים ירד מתח הרווחים ב-2%—3%. המשמעות התמורה של ירידה זו מודגשת על רקע הערתי הקודמת, המתייחסת למעבר המשמעותי לצריכת מוצרי יסוד. (4) בעוד שמתח הר-ווחים במוצרי יסוד ירד ב-30%—50%, חלה עלייה תלולה בהוצאות השוטפות לדון אחזקת החנות — דמי שכירות, חשמל, מים, כוח עבודה, תיקונים, ובעוד שבו-עות מספר יעלו גם המסים העירוניים.

האם הגומתי, אדוני השר, באמרי שיש לראות בתו-פעות אלה, במכלולן, משבר, או פתחו של משבר, בענף המכולת?

כמה מאות סופרמרקטים זכו לקרן הלוואות בת 30 מיליון לירות, ואין עיני צרה בהם. אך ענף המס-חר הקמעונאי, המאגד כ-34,000 יחידות עסקיות, וזה לקרן מסחר בת 18—20 מיליון לירות, בלבד. השאלה אינה רק אם להגדיל אלא באיזה היקף תוגדל קרן זו; התהא העלאה באשראי לענף שבו אנו דנים באותו ההיקף ובאותם תנאים כפי שזכו לכך ענפי התעשייה והחקלאות?

חברי הבית, התנווני הוא שותף פעיל במדיניות סיבסוד מוצרי היסוד בהיענותו למתח רווחים כה נמוך. התנווני משמש חוליית השיווק שבלעדיה לא תי-תכן במשק מודרני התפתחות מסועפת בתעשייה ובחק-לאות. בהציעי לכנסות לדון בנושא המשבר בענף המכולת והמסחר הקמעונאי דווא אני לא רק לעוסקים בענף חיוני זה אלא גם למשק כולו.

חוברת י"ב, ישיבה קל"א

— הצעות לסדר-היום (אברמוב, בר-לב, כץ, נסים, שובל) —

דיון עם משרד החקלאות והסוחרים הקמעונאים כדי לבדוק את טענות הקמעונאים באשר למתח הרווח במור צרי החלב והביצים, המופיעים בצו המחירים המאקסי-מאליים.

כנסת נכבדה, במסגרת הוועדה העליונה לשיפור וייעול השיווק שבראשותי מונתה ועדת-משנה לבחינת נושא המודרניזציה במסחר ובשיווק. ועדה זו הגישה לא מכבר את מסקנותיה והמלצותיה, בהן המלצות שונות לעידוד המסחר הקמעונאי הזעיר, העשויות להביא להגדלת יעילותו וכתוצאה מכך גם להגברת רווי-חיותו של סקטור זה. המלצות אלה נבחנות עתה ואני מקווה שנוכל להפעילן במהרה.

אדוני היושב-ראש, דומני שהסברתי במפורט מהו המצב לאמיתו בענף המכולות ובתחום המסחר הזעיר ומה בכוונתנו לעשות במישורים אלה. עם זאת אין שום סיבה שלא להעביר את הנושא לוועדה, לבדיקה מעמיקה ומקפת, ואני ממליץ על כך.

אברהם כץ (הליכוד):
לאילו ועדה?

משה נסים (הליכוד):
לוועדת הכלכלה, כמובן.

היו"ר ש. ז. אברמוב:
לפנינו הצעת שר המסחר והתעשייה להעביר את ההצעה לסדר-היום לוועדה. האם חברי-הכנסת כץ מסכים להצעה?

אברהם כץ (הליכוד):
אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

היו"ר ש. ז. אברמוב:
ההצעה היא להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

6. הצורך הדחוף בעידוד היצוא

שבעה חודשים תמימים, אמור היה להביא מזמן לשיפור במצב היצוא. ואם לא חל השיפור המקווה — והוא לא חל, עד חודש נובמבר לא חלה כל עלייה ריאלי בייצוא — בוודאי שלא תוכל הממשלה לבוא היום ולטעון שמדיניותה הצליחה. אני יודע שלא הכל באשמת הממשלה. יש גם גורמים וסיבות שאין לממשלה שליטה עליהם, אולם אלה היו ידועים וברורים כבר לפני יותר מחצי שנה, ואם לא ידעה הממשלה, למשל, להסיק את המסקנות הנכונות מהמשיב שהיה צפוי באירופה ובעולם המערבי בכלל, אם היא לא נקטה שום אמצעים כדי לנטרל, ולו במידת-מה, את ההשפעה השלילית, שהיה ברור לגמרי שתהיינה למשבר הדלק ולמשבר המוניטארי העולמי — הרי שהממשלה לא מילאה כראוי את תפקידה בתחום זה; קל וחומר בכל הנוגע להיבטים הנוגעים לצעדים שחייבים היו

היו"ר ש. ז. אברמוב:

שר המסחר והתעשייה ישיב על ההצעה לסדר-היום.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, צימצום כוח הקנייה שבידי הציבור הוא אחד האמצעים להשגת יעדי המדיניות הכלכלית שעליה הוכרו בנובמבר 1974, שכן עודפי כוח הקנייה שהיו בידי הציבור היו גורם מרכזי להרעת מאזן התשלומים בעת האחרונה. ואמנם הביאה המדיניות הכלכלית החדשה לירידה בכוח הקנייה של הציבור והוא החל לצמצם את הקניות של מוצרים שונים.

מובן שירידת הביקוש לא יכלה לפסוח גם על הביקוש למוצרים הנמכרים בחנויות המכולות ובחנויות המסחר הזעיר, אף כי יחסית לענפים אחרים ירדו הקניות בחנויות המכולות בשיעור קטן בלבד.

זאת ועוד. ציבור הצרכנים החל לעבור מצריכת מוצרים יקרים יותר, שהרווח לקמעונאי במכירתם גבוה יותר, למוצרים זולים ועממיים, שבהם מתח הרווח נמוך יותר.

רבותי חברי הכנסת, תופעות אלה הן פועל-יוצא של המדיניות הכלכלית החדשה ויש לברך עליהן. עם זאת כדאי לציין שמשרדי ער לבציות המיוחדות של בעלי חנויות המכולות וחנויות למסחר זעיר.

בעת העלאות המחירים שבעקבות הפיחות הועלה גם הרווח בסכומים האבסולוטיים לקמעונאי, הגם שהרווח באחוזים הוקטן. כך, למשל, בעוד שלפני הפיחות הרווח הקמעונאי 5 אגורות במכירת כיכר לחם, הרי כעת הוא מרוויח במכירה זו 6 אגורות. הרווח במכירת קילוגרם סוכר גדל מ-12 אגורות ל-20 אגורות ובמכירת רבע קילוגרם גבינה שמנה גדל הרווח מ-10 אגורות ל-15 אגורות; וכך בשורה של מוצרים אחרים. לשם אילוסטרציה ראוי לציין כי לא היתה כל הצדקה להשאיר אותו האחוז הרווחי ולהגדיל על-ידי כך את הרווחים במתח השיווק ב-300% בגין ביטול סובסידיה על סוכר, למשל. משרדי בודק באופן מתמיד את שיעורי מתח הרווח ומדי פעם מתקן את השיעורים לגבי מוצרים שונים. כן ברצוני להוסיף כי משרדי יום

היו"ר ש. ז. אברמוב:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת שובל: הצורך הדחוף בעידוד היצוא. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שובל.

זלמן שיכל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צר לי שאני חייב לומר היום שבחזית היצוא, שהיא כיום החזית החשובה לנו ביותר בתחום הכלכלי, נחלה הממשלה לפי שעה כשלון. ואני מדגיש: לפי שעה, כי יש בהחלט אפשרות לתקן את המצב. ואם יאמרו לי שעדיין מוקדם לקבוע זאת, אבקש להזכיר לחברי הבית שעל-פי עדות הממלאה עממה לא היה הפיחות שנעשה לפני חודשיים בבחינת השלב הראשון במה שקרוי המדיניות הכלכלית החדשה אלא השלב השני. השלב הראשון, שהיה לפני

הצלת התכנית הטובה ביותר מותנית בתנאים ובעי-תוי הנכונים.

ואני רוצה גם להזהיר מפני הנטייה לניתוח פשטני וחובבני מדי של הגורמים המשקים המביאים להגדלת היצוא או להקטנתו. מובן שצריך ללמוד מן העבר, אבל אסור לנו היום לעשות אנאלוגיות קלות מדי בין מה שקורה עכשיו לבין מה שקרה, למשל, במיתון הקור-דס. יש דברים זהים, אבל יש גם דברים שונים, אפילו שונים מאוד. שיעור האינפלציה היה שונה לגמרי, המצב הבטחוני היה שונה, והעיקר — המיתון ההוא התרחש כשבעולם הגדול שרר מצב כלכלי שפיר, בעוד שהיום פוקד אותו משבר כלכלי וחברתי שלא היה כדוגמתו זה עשרות בשנים. לכן מציע אני לעצמנו לא להיות כל כך בטוחים שהקטנת הביקוש בשוק המקומי מפנה באופן אוטומאטי את עודפי הייצור ליצוא. זה לא תמיד כך, ואני מדגיש זאת כי נדמה לי שזה הקו העיקרי המנחה היום הן את נגיד בנק ישראל והן את אנשי הממשלה במדיניות היצוא שלהם.

חברי הכנסת, אחרי הפיחות הודיעה הממשלה שהת-מורה בעד היצוא השתפרה כתוצאה מן הפיחות בשי-עור של 17% או 20%. יכול להיות שאינני מדייק במס-פר, מכל מקום זה לא היה נכון. אמנם דוברי הממ-שלה, לרבות השר בר-לב וכמה מפקידיו הראשיים, טענו וממשיכים לטעון שיש לשמור על כדאיות הי-צוא. אני סבור שגם זה איננו מספיק, שיש להגדיל את כדאיות היצוא ולא רק לשמור עליה. אבל נניח שיש רק לשמור על אותה רמה של כדאיות; אני רוצה שתדעו, חברי הכנסת, שכתוצאה מן הפיחות ירדה כדאיות היצוא, לא עלתה ולא נשמרה אלא ירדה בענ-פים מסוימים. ועוד אתייחס לתיקונים שהוחלט עליהם בימים האחרונים. אבל, ראשית כל, בשלב ראשון נפ-געה כדאיות היצוא, והרי לכל הדעות אחת המטרות החשובות ביותר של הנהגת הפיחות היתה עידוד הי-צוא. קידום היצוא.

לפני הפיחות, כאשר שער היבוא היה 5.67 לירות לכל דולאר יבוא, קיבל היצואן מימון בשביל חמרי גלם שרכש בסך 4.60 לירות לכל דולאר ומימן מכי-ס 1.07 לירה. לאחר הפיחות נאלץ לממן חלק גדול יותר מכיסו, ואותו הדבר לגבי מימון היצוא עצמו. לפני הפיחות קיבל פרופורציה יותר גדולה של מימון מקרנות היצוא לצורך דוקומנטים, לצורך היצוא האפק-טיבי, אחרי הפיחות קיבל פרופורציה יותר קטנה והיה עליו, על היצוא, לממן מכיסו 2.70 לירות לכל דולאר במקום 1.84. אני מצטער מאוד: יבוא משהו ויסביר לי שזה שיפור בכדאיות היצוא. אני מכיר מופעל ביי-נוני שכל ייצורו היה מכוון ליצוא והיה לו יצוא ממו-צע בסך 100,000 דולאר לחודש. מופעל זה נאלץ לצמ-צם את היצוא כי אין לבעליו אפשרות לממן מכיסו או מהבנקים 270,000 לירות לחודש, וזה כמובן סכום מצטער ומצטבר.

זה עוד לא כל הסיפור, כי כתוצאה מהפיחות עלו באורח משמעותי כל יתר הוצאות הייצור — שכר עבו-דה, חשמל, מים, תחבורה וכו', עליה גדולה יותר מא-שר בחוץ-לארץ. אני שואל: היכן השמירה על כדאיות היצוא והיכן השיפור בכדאיות היצוא? אינני רוצה להיכנס לכל ההשתלשלות של ההעלאה שהוחלט עליה בימים האחרונים בעניין מימון היצוא, כי הסיפור הזה

להינקט ולא ננקטו משוּמָה כדי לעודד את היצוא, לקדם אותו, ליצור את התנאים הנאותים, ודווקא בת-קופה קשה זו.

יצואן — בעצם כל תעשיין, אבל בפרט יצואן — חייב לתכנן לטווח ארוך והוא צריך לדעת היום מהו הסיכוי שיינתן לו בעוד שנה, שאם לא כן איננו יכול לתכנן לא את הייצור, לא את המימון ולא את השיווק. אינני בא ומציע נזקשות וחוסר גמישות בעי-דוד היצוא, להיפך — אני מציע שיהיו קריטריונים קבועים וברורים תוך מאקסימום גמישות ביישום. אם היצואן לא יידע מראש למה הוא יכול לצפות בכל הקשור למדיניות הממשלה, הרי גם לא יוכל להיכנס להתחייבויות בקשר למחיר ולמועדי אספקה כעבור שלושה, שישה או תשעה חודשים. ומה נשתה ממשלת ישראל? — ממש להיפך: אחרי הפיחות באו וצימצמו את מימון היצוא, סגרו את ברז החמץ בחצי סיבוב, וכשהיצואנים והיצוא החלו להיחנק, פתחו לאט לאט או הבטיחו לפתוח לאט לאט. מה התכלית? לשם מה עשו את זה? אינני יודע, אינני יודע למה, אבל בממשלה יש חוגים מסוימים המתחייבים לנושא כאילו מדובר על עידוד היצואנים ולא על עידוד היצוא. ואינני יודע מה ההבדל, כי, לדעתי, אם לא יעודדו את היצואנים — גם היצוא לא יעודד.

יצוא אי-אפשר לתכנן ולבצע מהיום למחר. זה תהי-ליך שצריך לעסוק בו במשך תקופה ארוכה, לפעמים — שנים. לעומת זאת, אפשר להרוס אותו במחי יד, עליידי טעות אחת, מחדל אחד, בין מצד הממשלה ובין מצד היצואן עצמו. ולכן חורה לי כל כך גישתה קצרת-הראות של הממשלה בכל הנושא הנוגע לעידוד היצוא: ראשית כל, אחרי הפיחות ננסה לתת ליצואנים פחות, פחות ממה שהיה להם, אולי יסתדרו איך שהוא בכוחות עצמם. איך וכיצד יהיו דווקא היצואנים מסוגלים לממן חלק גדול יותר מכיסם שעה שבמשק שורר מחנק אשראי, שעה שמשבר כל-יכך חמור פוקד את הארצות שאליהן אנו מייצאים? דווקא או מצפים מהיצואנים שיצליחו לשמור על השווקים שלהם בכוחות עצמם? אני מצטער מאוד, את ההגיון הזה קשה לי להבין.

ועוד דבר: עשרים-ושבע שנים, בימים כתיקונם, כשבעולם שרר פרוספריטי, לא עשו שום דבר, או כמעט שום דבר, כדי לתכנן את המשק שלנו לטווח ארוך. עכשיו, כשצריך להילחם על כל עמדה הנמצאת בידנינו, בא שר המסחר והתעשייה ואומר לתעשיינים: מי שלא כדאי לו — לא ייצא. הגישה נכונה, השאלה היא שאלה של עיתוי. אותי בוודאי לא צריך לשכנע שנעשו משגים חמורים בתיכנון התעשייה שלנו, בייחוד בענף הטקסטיל, אבל מנין לך, אדוני שר המסחר והתעשייה, האומץ — ובפרט על רקע הסיכון הנורא שנטלת על עצמך בעניין "גילית" — לבוא ולומר למפעלים שביצעו יצוא בסך של מאות מיליוני דולארים: "אם לא כדאי לכם, אל תייצאו"? כלום יש לנו כבר די תחליפים ליי-צוא הזה? האם אנו בטוחים שהעתיד מובטח בענף האלקטרוניקה? כלום אין פוקדים ענף זה משברים חמורים בארצות שונות, ביניהן, למשל, יפאן?

נדמה לי שתהא זו פזיוות וקלות-ראש לבוא דווקא היום ולומר לענפים שלמים: סגרו את המפעלים. אני בטוח שלא צריך לומר לשר המסחר והתעשייה שאף

סיכונים, אם לא נדע להיעזר לקראתו כהלכה; אנחנו נמצאים היום במצב כלכלי שכתוצאה ממשיבר הנפט ירד כושר הקנייה בעולם המערבי — עיקר שוק היצוא שלנו — אולי ב-2% או יותר בשנה. זהו מצב שלא היה דוגמתו מאז תחילת שנות השלושים. המוצרים שלנו אינם בעדיפות ראשונה מבחינת הצורך לרבות כוש אותם. האם אנחנו ערוכים כהלכה? — אינני יודע.

אינני רוצה לצטט כאן, גם בגלל קוצר הזמן, דברים קשים מאוד. שאמר היושבי-ראש הפורש של המכון ליצוא, מר בנימין ג'יבלי, בשבוע שעבר, בהאשימו את הממשלה, למעשה, במשחק בסטאטיסטיקות, כאשר מדובר על עליית היצוא, פעם עם יהלומים ופעם בלי יהלומים. הסטאטיסטיקה מתאימה תמיד, אבל האמת העכורה והעגומה היא שהיצוא איננו עולה אפילו לפי הציפיות המינימאליות של הממשלה עצמה.

בעקבות מלחמת יום הכיפורים נתקבלה המלצה לרכוש את גורמי היצוא, כל פעילות עידוד היצוא והתיאום של הנושא הזה, במסגרת ועדה מטעם שר המסחר והתעשייה. גם ההמלצה הפשוטה הזאת לא בוצעה עד עצם היום הזה. אפשר לשאול שאלה: האם אין צורך — במסגרת ריקונסטרוקציה של הממ"ש שלה, שמדברים עליה ואין מבצעים אותה — לדבר על משרד אחד לקידום היצוא?

אדוני היושבי-ראש, הרשה נא לי להפנות משפט אחרון אל שר המסחר והתעשייה: אדוני השר, בתוקף תפקידך אתה גם שר היצוא, עליך לדאוג לכך שתגבר תודעת היצוא, שתהיה התגייסות מלאה של המשק וכל העוסקים בו למשימה זאת. אבל ההצלחה במשימה זאת מותנית בכך, בראש וראשונה, שאתה ואנשי משרדך תהיו מודעים יותר לנושא היצוא.

היו"ר י. דרניצקי (יוריו):

רשות הדיבור לשר המסחר והתעשייה, לתשובה.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, ישבתי והאזנתי לדברי חברי-הכנסת שובל, והאמינו לי שלא ברור לי לאילו נתונים הוא מתייחס ועל מה הוא מתבסס. מה שברור לי הוא שדבריו אינם מבוססים.

זלמן שובל (הליכוד):

קראתי שלמדת את כל תורת הכלכלה בשנתיים. אני חושב שכדאי ללמוד עוד שנתיים.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בין שאר הדברים שקראת וגם התבססת עליהם קודם, אני מציע לך לעיין במקורות ולא בפירסומים.

זלמן שובל (הליכוד):

המקורות הם הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה והמכון ליצוא.

שר-המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

זה נדמה לך. אציע בוועדה להיכנס לפרטים ואני בטוח שתיווכח לדעת שאתה טועה.

שנים רבות נוקטות ממשלות ישראל במדיניות עידוד דוד מאסיבי לניצול סחירות. החוק לעידוד השקעות הון מפנה סיוע החל מהשלב הראשון של ההשקעה למפ-

הוא או סיפור בלשי או סיפור היתולי. ועדה אחת דיווחה לוועדה שנייה, אחרי שהוועדה החליטה באגיד בנק ישראל ואומר: רגע, אני מסכים בתנאי שלא יורמו כספים נוספים למשק. כלומר: היצואן המסכן שנמצא בדוחק, בין הפטיש לבין הסדן, צריך היה להמתין למימון המגיע לו עד שמוסדות הממשלה השונים יתאמו ביניהם את עמדתם. ובינתיים עובר חודש, עוברים חודשיים, עוברים שלושה חודשים, ונוק שנועשה פעם לא תמיד אפשר לתקנו.

מי שקורא עתון עשוי לחשוב שהפרשה הסתיימה בשעה טובה ומוצלחת, אבל גם זה לא נכון, כי פתאום, ברגע האחרון, מתעורר לפתע האויב מספר אחד של המשק הישראלי — הביורוקרטיה. מסתבר שאי-אפשר לבצע את החלטת דבר הגדלת מימון היצוא במלואה — ואני מצטט מעתון "דבר": רק קרן אחת ניתנו להפעיל עיל עכשיו; מסיבות טכניות אפשר יהיה להפעיל את שתי הקרנות האחרות — מימון היצוא מבוסס על שלוש קרנות נפרדות — רק בחודש אפריל. כלומר: שוב צריך היצואן לשאת על שכמו את הנטל הזה הנובע מביורוקרטיה ומחוסר אפשרות טכנית, כאמור, לבצע אף את החלטות הממשלה עצמה.

אדוני היושבי-ראש, אני קורא לממשלה להתגבר על "הקשיים הטכניים" ולבצע הגדלת מימון היצוא מיד, כי כל פגיעה נוספת באמץ היצוא תגרום נזק כל יסוער למאזן המסחרי ולמאזן התשלומים שלנו. איננו יכולים להרשות זאת לעצמנו בשעה זו.

אינני רוצה לומר שכל מדיניות עידוד היצוא צריכה להסתפק בנושא המימון. יש שאלה של תמריצי יצוא. אני יודע שגם על כך יש דיונים ואולי החלטות ביימים אלה. ויש עוד נושאים אחרים, כגון מתן תמריץ גדול יותר לפועלים לעבור לתעשייה בכלל ולתעשיות יצוא בפרט, ועדיין לא נעשה די הצורך, ואולי לא נעשה שום דבר, בעניין זה. יש צורך בניידות עובדים וניידות מגורים ותמריץ כספי ממשי לאדם לעבור מהשירותים, מהפקידות, מענפים פחות יצרניים לתעשייה. התעשייה היא עד עצם היום הזה בשלב התחתון של הסקאלה בנוגע לכוח העבודה בארץ.

קיימת השאלה של עידוד השקעות ואין אנחנו יכולים להתעלם מן הידיעות שהתפרסמו בימים האחרונים על סקר שנעשה ביזמת הממשלה עצמה, אותו סקר שמסקנתו היא שכל מדיניות עידוד השקעות הון בשנים האחרונות גרמה, למעשה, להיפך ממה שרצו להשיג — הקטנת היצוא של המפעלים המעודדים לעומת כמות היצוא של מפעלים אחרים. עוד נדון בבעיה ביתר פירוט, בעוד שבוועדות, כאשר נדון בכנסת על תיקון חוק השקעות הון.

אדוני היושבי-ראש, אינני רוצה לומר שהיצוא הישראלי משול לאותה אמירה של מרק טווין על מזג האוויר, שהכל מדברים בו, אך אין עושים בו דבר. עושים. עושים היצואנים, עושים הענפים השונים הקשורים ביצוא, גם הממשלה עושה. אינני מבטל את המאמצים שהושקעו בעידוד היצוא, אבל אפשר היה לעשות יותר וחיוביים לעשות הרבה יותר. בשנים הקרובות נעמוד לפני מצב שלא היה דוגמתו לא רק בגלל הבעיות שלנו ולא רק בגלל הסכסוך המשור-תף יש בו הרבה מאוד סיכויים, אבל גם הרבה מאוד

הסיכומים לאחד-עשר החודשים הראשונים של שנת 1974. לא פוספאטים ולא אשלג, אני מתרכז בענפים שהם תעשיה "פר-סה".

בענף האלקטרוניקה היה גידול של 72.5% ביצוא; במוצרי מתכת — גידול של 52%, במחירים שוטפים. אלה הם שני ענפי תעשיה קלאסיים ובהם גדל היצוא בשנה אחת בלמעלה מ-50% במחירים שוטפים, ובמונחי חים ריאליים זהו גידול של 20%—25%.

בוועדה — ואני אציע שנתונים אלה יתבררו בוועדה — אביא נתונים על כל ענף וענף. מתברר שאילו ביהלומים, שכל הזמן חשבו שהיצוא שלהם ירד, השנה, מתברר שבמחירים שוטפים אפילו בענף זה עלה היצוא באחוזים אחדים.

נתונים שהתקבלו רק בשבוע שעבר — ואני מבקש את חברי-הכנסת שובל להאזין — מבדיקה משותפת של הממשלה ונציגי התעשיה בדבר ההשלכות על רווחיות היצוא (ממוצע של 1974 מול ממוצע של 1973 וכן ממוצע צפוי של הרבע הראשון של 1975 מול הממוצע של 1974) מראים בעליל שהרווחיות של היצוא לא רק שלא נפגעה, אלא אף עלתה הודות לפיחות. אם אתם מעוניינים במספרים מדויקים שאליהם הגיעה ועדה זו, הרי הרווחיות עלתה ב-4.9% עד 8.5% אחרי תשלום תוספת היוקר של חודש דצמבר ולפני השנייה בתנאי המימון של החזר המסים העקיפים שעדיין לפנינו.

ברחוב אתה יכול לשמוע, כמובן, דברים אחרים. במקרה פרטי זה או זה ייתכנו בהחלט תופעות אחרות, אבל אם מדברים על הממוצע לתעשיה — זוהי התמונה. על כך אין חולקים היום שתרומת הפיחות לתעשיה בממוצע היתה חיובית בהיקף כפי שצינתי.

יגאל הורביץ (הליכוד):

נציגי התאחדות בעלי התעשיה כופרים בכך.

שר-המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

לא אלה ולא אלה.

ואם רצונכם לדעת, הרי מחכים לי כבר רבע שעה במשרדי נציגי המכון ליצוא וכן נציגי חברת העובדים והתאחדות התעשיינים. ולא על כך הוויכוח. הוויכוח איננו על השאלה מה תרם הפיחות. זה היה לפני הבדיקה שצינתי. מסרתי לכם שלפני שבוע נסתיימה בדיקה משותפת. ראש צוות המומחים הבדוק לא היה, במקרה, עובד המדינה. אלה הן המסקנות שחזר על גבי לבן.

זלמן שובל (הליכוד):

הם לא הגיעו למסקנה משותפת?

שר-המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

כן, הגיעו למסקנה משותפת. אני מציע לך לעיין במקורות ולא במה שמספרים לך. אביא לוועדה את המקורות. החומר נמצא עמי ואני מוכן להראות לך אותו אישית, במסמך רבה, לאחר שאסיים את דבריי.

בהקשר זה מן הראוי לציין כי מי שהבין, אחרי הפיחות ששוב אין אנו יכולים לחיות במסגרת של "קוסט-פלוס" וכי יש ליישם חסכון, ייעול והסבנות ממוצר למוצר או משוק לשוק, יבין גם שוהי הדרך להגדלה ריאלית נוספת ברווחיות היצוא.

על המתחייב לייצא מוצריו. גם כאן אני מציע לך, חברי-הכנסת שובל, לא לעיין במה שכותבים העתונאים על הסקרים, אלא לעיין בסקרים עצמם. אם תעיין בסקר שהוכרת תבין שהוא מתייחס לשנים 1962—1968 והדברים העיקריים בו לא באו לידי ביטוי בפירסומים. מכל מקום, אחד הקריטריונים של החוק לעידוד השקעות הון הוא ייעוד המפעל; אם הוא מיועד לייצא סחורותיו הוא זוכה לסיוע מהרגע הראשון.

בחמש השנים הראשונות לפעילות הרווחית של מפעל המייצא את מוצריו ניתנו הקלות משמעותיות במי-סוי, שוב, בזכות היצוא, האשראי המכוון למימון היצוא ניתן בתנאי ריבית נוחים ביותר. החזר ממסים עקיפים מותאם מדי פעם לתנודות המטבע ושאר תנאי השוק. בשנת 1974 היו התאמות כאלה. דרכים אלה ואחרות שלא הזכרתי אכן נתנו ונותנות תוצאות מרשימות.

חברי הכנסת הנכבדים, היצוא התעשייתי, עם יה-לומים או בלי יהלומים, מוכפל מדי ארבע-חמש שנים. המדיניות הכלכלית של הממשלה בשנה האחרונה, לרבות התנאים לעידוד היצוא, תרמו במודע ובמכוון לגידול משמעותי ביצוא. והרשו נא לי למסור כאן כמה מספרים מחכימים. אין לנו קנה-מידה אחר מאשר סטאטיסטיקה לבחינת תופעות במשק. חברי-הכנסת שובל, אין לי ואני מאמין שגם לך אין קנה-מידה יותר אובייקטיבי או מכשיר יותר אובייקטיבי מאשר סטאטיסטיקה של נתונים המתפרסמים עליידי הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה. אמסור לך את הנתונים לשנת 1974.

היצוא התעשייתי ב-1974, למעט יהלומים, גדל בשיעור של 45.3% במחירים שוטפים, ובמונחים ריאליים זהו שיעור גידול העולה על 20%. נתונים אלה יש להעריך על רקע השיבושים במערכות המשק בעקבות מלחמת יום הכיפורים, ובמיוחד נוכח העיכובים שחלו בשיחרור כוח-אדם מהצבא בארבעת החודשים הראשונים של השנה.

זלמן שובל (הליכוד):

כמה מזה פוספאטים?

שר-המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

אציין לך נתונים בלי פוספאטים. אני מציע לך לעיין במקורות ולא לשמוע מה שמספרים לך אינטרסנטים.

זלמן שובל (הליכוד):

מי הם האינטרסנטים?

שר-המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

אינטרסנט הוא אדם אשר במקום לייצל את מפעלו, במקום לייצר מוצרים שיש להם שוק, בא אליך ומספר לך סיפורים.

זלמן שובל (הליכוד):

איש לא בא אלי. אינני יכול לתת משהו.

שר-המסחר והתעשיה ח. בר-לב:

אתה לא יכול לתת לו, אבל אתה יכול לעלות על הדוכן ולנאום כאן נאום ארוך בלתי-מבוסס לחלוטין. אני מצטט נתונים המתפרסמים מדי חודש, ואלה

חברת י"ב, ישיבה קל"א

— הצעות לסדר-היום (בר-לב, דרניצקי, שובל, דרובלס, פעיל, בן-פורת, בן-אהרן) —

היות הריאלית של כלל היצוא. ותהא בכך תרומה להג' דלת היצוא הצפוי; אך בעיקר יש לראות בכך עידוד וסיוע למפעלי היצוא התעשייתי הרווחיים לעמוד בתחרות על המשאבים המשתחררים במשק כתוצאה ממדיניות המשלה. בעיקר מדובר בכוח-אדם ובהון. המי טרה היא לעורר את תעשיית היצוא מנחיתותה היחסית לעומת סקטורים אחרים במשק שנהנו עד כה מהגאות בשוק המקומי.

חברי הכנסת, אני מסתפק בהערות קצרות אלה שמהן מוותר בעליל כי סיוע המדינה לפעולות היצוא היה משמעותי בעבר וייתכן כזה גם בעתיד. אולם אין בכך להגיד שמוצרים או אפילו תת-ענפים מסויימים לא ייתקלו בקשיים בתקופת המשבר העובר על כל-כלת המדינות המתועשות. מדיניותנו מכוונת לאפשר "החזקת הראש מעל המים" למפעלים שאמנם נתקלים כעת בקשיי שיווק אך ביסודם הם מפעלים בריאים, ולתת תנופה גדולה למפעלים שחרף המצב יכולים גם בתקופה האמורה להרחיב את יצוא מוצריהם.

אדוני היושב-ראש, אני סבור שבדברי חברי-הכנסת שובל היו אי-דייוקים לא מעטים. לשם הבהרת-דבר של הנושא מציע אני להעבירו לוועדה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חברי-הכנסת שובל, אתה מסכים להצעת השר?

זלמן שובל (הליכוד): כן.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הדיון בנושא לוועדת הכלכלה. אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

7. דברים בעתון של איחוד הקבוצות והקיבוצים נגד מתנחלים

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

חברי-הכנסת פעיל, עדיין אין לך קיבוצים — למה לך לסגור על אנשים? הלוואי והיתה לך הזכות שיהיה לך חלק במפעל ציוני כזה.

מאיר פעיל (מוקד):

את הזכויות שלי עוד מעט תשמע.

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

אני יודע את הזכויות שלך, חברי-הכנסת פעיל.

מרדכי בן-פורת (המערך):

כולנו קראנו את היצירה המפוארת הזו, חברי-הכנסת דרובלס. למה לדבר על זה מעל במת הכנסת? אולי כדאי שדברים כאלה לא יירשמו ב"דברי הכנסת".

יצחק בן-אהרן (המערך):

אני לא קראתי.

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

הלוואי ודברים כאלה לא היו נכתבים.

עם כל ההסתייגויות האפשריות נראה שהיצוא הצ' פוי לשנת 1975 מבטיח למדי. גידול משמעותי במונחים ריאליים של היצוא בשיעור של 15% הוא בהישג ידינו, ונראה שנגיע ליצוא תעשייתי בהיקף חסר תקדים של 1.7 מיליארד דולאר. בתנאי המשבר השוררים במשק של ארצות השיווק שלנו זהו הישג משמעותי ביותר, וכפי שאמרתי, אינני סבור שהוא בלתי-ניתן להשגה.

לאחר כל מה שנאמר ברצוני להדגיש כי משרדי ער לעובדה שיש הבדל רב ברווחיותם של ענפי היצוא השונים בתעשייה. המספרים שהבאתי קודם הם ממוצעים. הגידול הריאלי ברווחיות היצוא התעשייתי הוא ממוצע המסתיר ירידה ברווחיותם של חלק מהמפעלים, והלבר אמור במיוחד במפעלים בענפי הטקסטיל, ההלבשה, השי-מורים, הלבדים וההילומים. ענפים אלו כבר עמדו בק-שי שיווק ב-1974 וצפויים לקשיים נוספים ב-1975. בא-שר שוב נעמוד בלחץ תחרות גוברת של ביקוש יורד — בפרט למוצרי צריכה — בשווקינו העיקריים. ספק אם אנו יכולים ואם נוכל להרשות לעצמנו לעמוד בתחרות זו בכל מחיר ולשלם יותר לירות בעד פחות דולארים. אף-על-פי-כן אנו עושים מאמצים ונוקטים אמצעים שונים לסייע לענפים אלו.

בימים הקרובים יפורסם שיעור חדש של החזר המס העקיף ליצוא וכן יופעלו השיעורים החדשים של היקף המימון ליצוא: מימון משלוחים, יבוא לשם יצוא ומימון ייצור ליצוא. אך מטרתן של זריקות ע"דוד אלה צריכה להיות ברורה: נדאג לכך שהרווחיות הממוצעת של הענפים הנפגעים תישמר; נאפשר להם להחזיק מעמד עד יעבור זעם ההאטה במדינות המ-תועשות. ייהנו מכך בענפים אלה המפעלים אשר ינקטו צעדי חסכון, ייעול והסבה.

מפעלים בענפים אלו שלא יוכלו להסתפק גם בסיוע נוסף זה יהיו חייבים להסיק את המסקנות. יהיו קשיים, אולם אין אנו צופים היווצרות בעיות חמורות, כי בעת ובעונה אחת נועדו הצעדים החדשים להגדיל את הרוו-

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת דרובלס: דברים בעתון של איחוד הק-בוצות והקיבוצים נגד מתנחלים. רשות הדיבור לחברי-הכנסת דרובלס.

מתתיהו דרובלס (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נפל לידי בטאון של איחוד הקבוצות והקיבוצים מתחילת דצמבר, מס' 1092, וחשכו עיני כאשר קראתי ברשימה בשם: "שלושה חזיונות או רשמי התנחלות". בתחילה חשבתי שטעות בידי ומחזיק אני עתון מאחד מארצות ערב או שהתגלגל לידי משומו מתעמולת החוזה האנטי-יהודית המתפרסמת בבירית-המועצות או בטאון אנטישמי מוב-הק אחר.

אך בעיני שנית ראיתי שהכותב הוא איש דגניה ב' והבטאון הוא של איחוד הקבוצות והקיבוצים, תנועה אשר זכויות רבות לה במפעל הציוני.

מאיר פעיל (מוקד):

תגידו לו תודה.

ומוכן להיענות לצו השעה וליישב את אדמות המולדת. העם כולו גאה על שיש בנים כאלה המוכנים להקריב הכל למען מדינתם.

כמה עצוב ועגום הוא להיווכח שבמסגרת תנועה התיישבותית בעלת עבר חלוצי נכתבים ומופצים דברי שימצה של מייטב החלוצים של תקופתנו. ועוד יותר כואב להיווכח באילו אמצעים נעשית השמצה מכוערת זו.

מחבר הרשימה נוטל לצורך מלאכתו המכוערת זימור יים, ניבים, צירופי לשון ופסוקים מספרי-הקודש, מאותה ספרות נצחית שכולנו התחנכנו עליה, מסרס, משבש וקוטע בהם כדי ליצור קאריקאטורה אימה על הטיפוס היהודי שומר המסורת, וכל זה כדי להבאיש ריחו ולפגום בדמותו, כדי לעורר רתיעה מהמעשה החלוצי וסלידה מן העושים.

חברי הכנסת, כתיבה זו מסוכנת ביותר לקיומנו, הרי איל ויש בה הסתה לשנאת אחים, להליל הקודש ול- ביזוי ערכים מסורתיים המקודשים לעמנו. הבית על כל סיעותיו הציוניות חייב להתאחד כדי להילחם במשותף במספר מועט של אנשים המנצלים את הדמו- קראטיה הקיימת בארצנו על-מנת לפרסם ספרים, כתבי- עת, מאמרים בעתונות, ראיונות בראדיו ובטלוויזיה, שכל מטרתם היא להרעיל את נפש הנוער ולהכניס בה ספקות ופקפוקים לגבי עצם זכותנו לשבת בארץ ולב- נות בה את מולדתנו. מספרם אמנם מועט, אבל לרשותם עומדים ללא כל יחס הכלים הממלכתיים לתקשורת, והם מצליחים להשמיע את דברי הארס שלהם הן מעל גלי הראדיו והן בטלוויזיה. הרעלה שיטתית של נפש הנוער והעם עולה, להלילה-יוחס, להטות אותם מדרך-הישר, לגרום בהם דמוראליזאציה, ולערער את היסודות החשובים ביותר לקיומנו.

לצער, שימש הפעם בטאון איחוד הקבוצות והקי- בוצים. כבמה להחדרת אותם רעיונות המסכנים, מפלגים ומלבנים שנאת-אחים. הכנסת חייבת לעשות הכל כדי לעקור מהשורש תופעות כאלו. ואילו בטאון זה חייב לתת את הדין על פגיעתו בערכים המקודשים לנו מדורי דורות ובחלוצים של זמננו, כדי להעמיד את המחנכים ואת הקוראים על הסכנה שבדברים, וזה במי- טרה לעצור את גל השנאה העלול להתעורר כתוצאה מהתייחסות אחרת לדברים הללו.

לנוכח הדברים שהשמעתי רואה אני חשיבות רבה בכך שהמליאה תקיים דיון בנושא.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קורן, שיישב להצעה.

דוד קורן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יודע איזו רוח הביאה את חבר-הכנסת מתי דרובלס, שהוא איש התיישבות, להעלות בכנסת נושא של ביטוי אשר, אפילו שנינו גם אתה וגם אני, מסתייגים מצורתו, אין מקום להביאו לכנסת לדיון.

מנחם בגין (הליכוד):

מי אומר?

דוד קורן (המערך):

אני אומר.

והנה קטע מהמאמר המופיע בבטאון מכובד זה: "הלילה נמוג ועין הארץ כוסתה המון אדם רב, ואקרב אליהם לראות והנה יהודונים מזוקנים עקומי חוטם וזבי פאות נחיריהם נושפים סילוני אש ומאזניהם מעו- פפים עטלפים שחורים והם מקפצים על הרי שומרון ומדלגים על גבעות יהודה, ציציותיהם מתנפפות לכל עבר וטליתותיהם מחשיכות את עין השמש, ופיותיהם אינם פוסקים מלמלל לחשים ארסיים וגרונותיהם פולטים צווחות. משונות. ועל כל גבעה רמה ותחת כל עץ רענן הם מקימים להם מקדשים ומקטרים לאלוהיהם, שאף איש משכיל לא ראה אותו.

ותקום כל הארץ ויצעקו צעקה גדולה ומרה ותעל צעקתם לארץ. ויאמרו כל בני בלי רב: קומו צאו מתוך ההפיכה, כי אין לכם חלק ונחלה בישראל. ואי- קץ ואקפוץ וארוץ לביתי לראות אם עוד לא עשו פוג- רום בספרי הקודש שלי".

חברי הכנסת, מה הסיבות המביאות אותנו לידי ביטויים ספרותיים, כביכול, כאלה? — הסיבה נעוצה בחינוך המוטעה שתנועות וגופים מסויימים טפחו במשך שנים רבות, דבר המביא לידי שנאת אחים והרעלת האווירה במדינה.

אדוני היושב-ראש, ברצוני לקרוא שנית קטע מתוך אותו מאמר: "והנה יהודונים מזוקנים ועקומי חוטם וזבי פאות נחיריהם נושפים סילוני אש ומאזניהם מעופפים עטלפים שחורים". סגנון נלעז זה הומצא לראשונה בשל- הי שנות השלושים בגרמניה הנאצית, כך ציירו את היהודי בעל החוטם הארוך בעיני הציבור במטרה להש- ניא ולהפכו לאויב העולם. והנה ב-1974 במדינת ישראל מתפרסם בבטאון תנועה התיישבותית מאמר שתכנו כאילו הועתק מתוך העתונות הידועה לשימצה באותן שנים. בעל המאמר אינו מסתפק בכך והוא ממ- שך: "ציציותיהם מתנפפות לכל עבר וטליתותיהם מח- שיכות את עין השמש". נראה שהדימוי שצוייר בידי בעל המאמר לא הספיק לו והוא נאלץ להשתמש בד- ברים המקודשים ביותר לעם היהודי כולו, כגון הט- לית, לשם תיאורו.

רבותי חברי הכנסת, האם דבר זה אינו דומה בדיוק למאמרים הארסיים שהופצו באירופה בזמן שלטונו של היטלר? מה ההבדל בין הציטאטות הנאות הללו לבין הקאריקאטורות המתפרסמות היום בעתונות מוסקבה או קהיר? האם שנאת אחים מסוגלת לסנוור עד כדי כך את עיני כותב המאמר?

מה שמדאיג אותי לא פחות מעצם ה"פנינה" הספ- רותית הנ"ל הוא חוסר התגובה הן של חברי המערכת והן של יתר החברים המשתייכים לאותה תנועה התייש- בותית. חיפשתי באותה חוברת תגובת המערכת על המאמר הנ"ל, וכן בגליון שלאחריו, אך לדאבוני לא מצאתי לא התנצלות ולא מחאה על דברי השיטנה הנ"ל. זוהי, לדעתי, התופעה החמורה ביותר. יכול בהחלט אדם בכל גוף שהוא לסטות מדרך-הישר ולפרסם דב- רים שיש להצטער עליהם. אך איך לא מצאו לנכון עורכי הבטאון המכובד וחברים אחרים המשתייכים לאותה תנועה להגיב על המאמר הנ"ל? וחכמינו קבעו: שתיקה כהודאה.

וכלפי מי מכוונים כל הדברים הללו? כלפי מיטב הנוער הישראלי המוכן לנטוש היום את ביתו הנוח

חוברת י"ב, ישיבה קל"א

— הצעות לסדר-היום (בגין, קורן, גרוסמן, י. כהן, הרליץ, קשת, גרשוני) —

מנחם בגין (הליכוד):
אתה לא צודק.

מנחם בגין (הליכוד):
מזמן שקיים באנגליה המושג understatement
עדיין לא שמעתי understatement כזה: "לא שבעתי
נחת".

דוד קורן (המערך):
בבקשה; זכותי לדבר עכשיו.

אסתר הרליץ (המערך):
יש עוד הפתעות.

(חבר-הכנסת מו פעיל קורא קריאת-
ביניים)

מנחם בגין (הליכוד):
נוסח "שטירמר" זה ביטוי?

דוד קורן (המערך):
אתה אמרת דברים בשבח האיחוד, אבל גם אמרת
שיש לו עבר מפואר. יש לי חדשות בשבילך: באיחוד
יש גם איזה הווה שאיננו ראוי לבושה. יש ישובים, יש
התנחלות — — —

מנחם בגין (הליכוד):
מה זה שייך?

דוד קורן (המערך):
חבר-הכנסת דרובלס התקיף את האיחוד — — —

בוצ'ציון קשת (הליכוד):
כשמדברים על עבר מפואר, זה פוסל את ההווה?

דוד קורן (המערך):
הוא דיבר על העבר. אני מבקש, אל תפריעו לי
כל רגע. לא תשמעו את הרעיונות שלי.

צבי גרשוני (המערך):
אולי תתנו לו לדבר? דבר פשוט.

(קריאות באולם: מה קורה?)

דוד קורן (המערך):
איחוד הקבוצות והקיבוצים הוא חברה קיבוצית להג-
שמה התיישבותית בארץ-ישראל. יש בו חברה פלור-
ראליסטית. גם בתוצאות הבחירות לא היה בה איחוד
במאה אחוזים, היו שהצביעו בעד הליכוד, היו שהצ-
ביעו בעד מוקד, היו שהצביעו בעד ל"ע, אבל רובם
של אנשי איחוד הקבוצות והקיבוצים הצביעו בעד המ-
ערך. היו גם כאלה שהצביעו בעד אגודת ישראל ויש
באיחוד חברים מהתנועה הרפורמית. כאמור, זו חברה
פלוראליסטית שיש בה סובלנות עילאית. חכמת החיים
לחיות חיי התיישבות היא חובה שמותר לכולנו ללמוד
מהאיחוד.

האיחוד עשה משהו בהתיישבות ועושה עדיין. אם
יש ויכוחים נוראים על מעלה-אדומים — האיחוד יושב
בקליה, הוא יושב במצפה-שלם ואנשיו יושבים ברמת-
הגולן. הוא לא רק שולח לשם אנשים צעירים, אלא
גם הישובים הוותיקים משמשים אומנים להקמת התנחלות
זו. אם מישור כותב מאמר, מה לך כי נזעקת אל הכ-
נסת?

לא קראתי את שטירמר, לא קראתי את העתונות
האנטישמית. קראתי ביטויים דומים, לא כל כך חריפים,
אצל מנדלי מוכר ספרים ב"סוסת", ב"ספר הקבצנים",
ב"עמק הבכא". דיפדתי בימים אלה, לא לצורך העניין
הזה. כאשר יהודי כותב על יהודי מה שהוא כותב, והוא
הגויס בצורה מכוונת, זה לא לקוח משום עתונות
אנטישמית. מר ר. מ"מערב" קרא את העתונות האנטי-
שמית. ייתכן שחבר-הכנסת דרובלס גם הוא קרא אותה,
אני לא קראתי אותה, אבל בכל זאת אני מודה שלא
שבעתי נחת. חבר-הכנסת מנחם בגין אומר שזה
understatement. זה הפריע לי, זה הפריע גם לחברים

דוד קורן (המערך):
חבר-הכנסת בגין, כתב אדם מה שכתב, ועוד יש
לי כמה הפתעות בשבילך. והוא כתב בעלון פנימי של
דגניה ב'. מותר לו לכתוב ככל העולה על רוחו. זה
עניינה של דגניה ב'; זה עניינה של החברה שהוא
יושב בה.

מנחם בגין (הליכוד):
הדברים האלה פורסמו בעתון. ראו אותו כמה אלפי
אנשים.

חייקה גרוסמן (המערך):
בגללכם. אתם פירסמתם את זה. זה מה שחבר-
הכנסת דרובלס רוצה, בהשראתי...

מנחם בגין (הליכוד):
— — — בביאליסטוק — — —

דוד קורן (המערך):
חבר-הכנסת בגין, זה הופיע והועתק לאיגרת של
איחוד הקבוצות והקיבוצים בשני עמודים שנקראים
"הלקט", וחזקה על חבר-הכנסת דרובלס שידע ש"ה-
לקט" הוא מימני משקים, וגם כתוב שכותב הרשימה
הוא "עזריה" מדגניה ב'. אתה יכול לכתוב מאמר-
שכנגד, אתה יכול לכתוב מכתב לאיחוד הקבוצות וה-
קיבוצים שהם לא מחנכים את הנוער היטב. אבל אין
זה נושא לדיון בכנסת.

יגאל כהן (הליכוד):
זאת בעיה חינוכית ממדרגה ראשונה.

דוד קורן (המערך):
איגרת לחברים היא עלון פנימי של איחוד הק-
בוצות והקיבוצים. זה הופיע באיגרת, ואני אינני יכול
להבין איזו רוח תזוית להגיב בעתון. גם זכותך להגיב
מביא זאת הנח. אני תמה על היושב-ראש והסגנים
על שלא באו בדברים עם חבר-הכנסת דרובלס ולא יעצו
לו שלא להביא את זה. כי אני יודע שהתקנון לא
מאפשר להם להימנע מאישור ההצעה.

לקח "מעריב" — מר "ר"; יש לי יסוד להניח
מי הוא, אבל הוא כתב "ר" — ופירסם זאת במאמר,
עם התגובה שלו. זכותו להגיב בעתון. גם זכותך להגיב
בעתון. זכותך אפילו לכתוב איגרת לאיחוד הקבוצות
והקיבוצים, ואני יכול לשער שהיו מפרסמים את זה.

אני מודה שכאשר קראתי את זה באיגרת לא
שבעתי נחת. אם כי היו לי כמה תמיהות לגבי מה
שכתוב שם — — —

מנחם בגין (הליכוד):
סליחה, קרא בבקשה שוב את הקטע על ההתנחלות.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
חבר-הכנסת בגין, אי-אפשר להפריע לנואם ואחר כך לבקש ממנו לחזור. חבר-הכנסת קורן, אני מבקש ממך לא לקרוא שוב. מי שמפריע — זה הפסדו.

דוד קורן (המערך):
"ג) בימי התנחלות 'ההקפות' הייתי בטויל. חברי קיבוצי, המכירים את דעתי, היו משוכנעים שעליתי להתנחל. בשובי זכיתי לגל של "מחמאות" והייתי עד לביטויים קשים נגד היהודים הדתיים. על אלה שפכתי חמתי בתגובתי. (ד) רשימתי נתפרסמה בעלון קיבוצי, שבשערו מצויין במפורש "פנימי לחברים", ונועדה לחגוג אנשים המכירים אותי ואת דעתי ואת המניעים הקונקרטיים לכתיבת הדברים".

משה שחל (המערך):
נגרש אותו מן הארץ.

דוד קורן (המערך):
"הוצאת הרשימה מגבולות הזמן, המקום וחוג הקורא-אים לו היא נועדה ופירסומה בפומבי, ב'איגרת' וכל שכן ב'מעריב', שעוד הוסיף חטא על פשע בקטעו אותה ובפירושו המסורס, היו מעשה ביש וחסר אחריות. (ה) רשימתי נכתבה בכוונה בלשון סאראקסטית והיא טעונה עקיצות ודקירות לאלה אליהם היא מכוונת. אני יכול להבין מדוע אנשים מתקשים בהבנת הכתוב, אך אינני יכול להבין מדוע הם מתקשים לעשות כן... אשר לחזיון השלישי, עליו יצא עיקר הקצף, הרי שהוא מכוון בפירוש לזעזוע את מקטרגי המחנה הדתי, בחינת ישמעו אנניהם מה שפיהם מדבר. הבעיה קיימת ומכאיבה, ואל לנו להתעלם ממנה".

בן-ציון קשת (הליכוד):
היית צריך להפסיק בסעיף ההתנחלות.

דוד קורן (המערך):
לא אקרא את המשך המכתב. הייתי חייב לקרוא את הדברים, הואיל וכותב המכתב הותקף בצורה בלתי-מרוסנת, ואני חושב שאילו הסתפקתי בכך שאמרתי, שאל לכנסת לעסוק במאמרים שנכתבו, היה בכך כדי להסיר את ההצעה מסדר-היום; ואילו הסתפקתי בהצגת הצורך בסובלנות הדדית בחיי קיבוץ עם דעות שונות — יכול להיות גם מצב הפוך — אז אני אומר שגם בכך היה כדי לא להביא את הנושא הזה לסדר-היום.

לאחר שקראתי את דברי ההתנצלות של מזכיר האיחוד לקיבוץ שעלבים ולאחר שקראתי את כוונת הכותב מתברר, שחוזרים על סיפור הקדרה שהיתה שבורה או לא שבורה — שחשבתי אותו להלצה. אני מציע לכן להסיר את הצעתו של חבר-הכנסת דרובלס מעל סדר-היום, אלא אם הוא מקבל את דברי ההתנצלות ומבין את הדברים.

אליעזר רונן (המערך):
זה גורלו של צייד-מכשפות מגוחך.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
חבר-הכנסת דרובלס, אתה מקבל את ההצעה?

אחרים. היה מי שלא הביא את זה לכנסת אלא כתב מכתב למזכיר האיחוד, מזכיר האיחוד כתב למזכירות קיבוץ שעלבים. הוא כותב כך: "הגדון: פירסום ב'איגרת' 1092 — פגיעה. כמוכם הוכיתי אף בתדהמה למקרא הקטע הנזכר. לצערי לא הספקתי לקרוא את ה'איגרת' מיד עם הופעתה ונתקלתי בקטע הנ"ל רק מאוחר יותר. העליתי את העניין בישיבה שהיתה עם מערכת ה'איגרת' ובה הביעו כל החברים את צערם על התקלה שהיא, אגב, פוגעת לא רק ביהודים דתיים. ביקשתי ממערכת ה'איגרת' לפרסם התנצלות והסתייגות והדבר ייעשה בחוברת הקרובה.

יגאל כהן (הליכוד):
מי החליט להעתיק את הרשימה ל'איגרת'?

דוד קורן (המערך):
ב'איגרת' מספר 1094 — — —

(קריאות באולם)

היו"ר י. דרניצקי (יודין):
חברי הכנסת, עוד מעט יהיה רושם שנואם מיותר פה, נואמים מן הספסלים. אבקש לתת לחבר-הכנסת קורן אפשרות לדבר.

דוד קורן (המערך):
ואמנם, ב'איגרת' מס' 1094 ישנו, בתוך "חלון", בעמוד 18, קטע ובו כתוב כך: "מערכת ה'איגרת' מת-נצלת: א) אנו מבקשים את סליחת קוראנו ואת סליחתו של כל מי שנפגע מהקטע 'שלושה חזיונות', שהופיע במדור 'הלקט' באיגרת 1092. ככל מערכת המורכבת רק מבני-אדם, וגם זה לא תמיד, קשה לנו להימנע מטעויות חמורות כגון זו; (ב) אנו מתנצלים בפי-ני יוונתן שלו מקיבוץ שעלבים, כותב הרשימה 'גוי אחד בארץ', 'איגרת' מס' 1093, על כי שמו נשמט בטעות ולא נרשם מתחת לרשימה".

אמרתי שלא שבעתי נחת, וחבר-הכנסת בגין הגדיר את זה כ- understatement. לא שבעתי נחת מפני שבגוף הרשימה יש רמזיה, למי שקורא בין השורות, וחבר-הכנסת דרובלס ציטט זאת, אבל אקרא זאת שנית. ברשימה יש שלושה חזיונות, חזיון ראשון, חזיון שני וחזיון שלישי ואחרי זה יש אפילו ובו כתוב: "ואיקץ מהחלומות ואקפוץ וארוץ לביתי לראות אם עוד לא עשו פוגרם בספרי הקודש שלי". זה נתן לי מקום לחשוב שאולי הדברים לא כנתינתם ופנתי לכותב הרשימה. אקרא רק קטעים מתשובות — הוא אינו מעוניין להציג הצגות והיה מעוניין שכל העניין לא יובא לכנסת. והוא כותב כך: "א) אני שוקד יום יום על שיכלול הוויית היהודית בלימוד, ביראה ובאהבה. (ב) אני בעד שלמותה של ארץ-ישראל, ירושתה והתנחלותה.

פסח גרופר (הליכוד):
עכשיו צריכה לבוא הצעה לסדר-היום שלכם.

מרדכי בן-פורת (המערך):
כל הבמות חפשויות.

(קריאות באולם)

— הצעות לסדר-היום (דרובלס, דרניצקי, נסים, בגין, פעיל, קרגמן, בן-מאיר, ידיד) —

מן, אני נותן לך רשות הדיבור. אתה רוצה להציע הצעה לסדר ?

מנחם בגין (הליכוד) :

כל עניין בעל משמעות ציבורית נביא לבית הזה.

מאיר פעיל (מוקד) :

אתם הופכים את הבית הזה לעתון היתולי.

(קריאה : דווקא אתה מדבר על עתון היתולי ?)

(חבר-הכנסת צ. גרשוני קורא קרי-

את-ביניים)

ישראל קרגמן (המערך) :

אני ביקשתי הצבעה, אם כי אני מכיר את הנאמר בתקנון, שכאשר חבר כנסת חוזר בו מהצעה שלו לסדר-היום, כאילו הוסרה הצעתו מסדר-היום. אבל פה השאלה היא עקרונית, ורציתי שעל כך תהיה הצבעה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

על מה תהיה הצבעה ? אין הצעה.

ישראל קרגמן (המערך) :

השאלה היא שאלה עקרונית.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

על מה תהיה הצבעה ?

ישראל קרגמן (המערך) :

השאלה העקרונית היא האם הכנסת צריכה לדון בעניינים של כתבות, מאמרים והבעת דעות. השאלה היא עקרונית. וההצעה הוסרה מסדר-היום כי אין הכנסת יכולה לדון במאמרים פרטיים המופיעים בעתונים.

מנחם ידיד (הליכוד) :

בכנסת אפשר לדון בכל דבר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אני מבקש להציע הצעה לסדר.

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

חברי הכנסת, אבקש להירגע.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אני מבקש להציע הצעה לסדר.

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

אני קובע כיושב-ראש כי ברגע זה לא פתחנו בשום דיון עקרוני. העסיקה אותנו בעיה תקנונית. לעניין הכרעת התקנונית העיר חבר-הכנסת בגין מה שהעיר. אבל הוא התעלם מהסיפה של אותו סעיף בתקנון שעל יסודה פסקתי כאשר פסקתי. אני שב וקורא באוני-הכנסת את הסעיף כולו —

מנחם בגין (הליכוד) :

איזה סעיף ?

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

— קראתי באוני חברי הכנסת את הסעיף הרלבאנטי, ואני חוזר וקורא אותו : "חבר הכנסת רשאי לחזור בו מהצעתו בכל עת לפני ההצעה לפי סעיף וז"ח. ואם חוזר בו, תוסר ההצעה מסדר-היום של הכנסת."

ההצעה הוסרה מסדר-היום של הכנסת. ולאחר שפסקתי עוברת הכנסת להצעה הבאה.

מתתיהו דרובלס (הליכוד) :

לאור מה ששמעתי מחבר-הכנסת קורן על התנצלות מזכיר איחוד הקבוצות והקיבוצים —

(קריאות)

— אני מקבל את ההתנצלות ומוותר על דיון במליאה.

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

אני מבקש תשומת-לב. המציע חוזר בו מהצעתו. לפיכך אין הצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת.

(קריאות באולם)

חברי הכנסת, עלינו לברר בעיה תקנונית. אני רוצה לקרוא באזניכם את הסעיף בתקנון הנוגע לעניין. בסעיף וז"כב(א) בתקנון נאמר : "חבר הכנסת רשאי לחזור בו מהצעתו בכל עת לפני ההצבעה לפי סעיף וז"ח, ואם חוזר בו, תוסר ההצעה מסדר-היום של הכנסת." לפיכך אני רואה שהנושא אולי תובע דיון נוסף בוועדת הכנסת ובוועדת הפירושים — — —

משה נסים (הליכוד) :

מדוע ?

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

אני מפרש בהתאם לסעיף בתקנון, כפי שאני מבין אותו — כי ההצעה כאילו הוסרה מסדר-היום.

משה נסים (הליכוד) :

את זאת קובע התקנון.

מנחם בגין (הליכוד) :

אבקש רשות להצעה לסדר.

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בגין.

מנחם בגין (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, עם כל הכבוד לפירושים שהכין לוועדת הפירושים, אדוני בעצמו קרא סעיף מהתקנון האומר, שחבר הכנסת המציע הצעה לדיון רשאי לחזור בו. מה עשה חבר-הכנסת דרובלס ? — הוא שמע את תשובתו של חבר-הכנסת קורן ; חבר-הכנסת קורן אמר שיש התנצלות על דברים שהתפרסמו. לא חשוב מי פירסם את ההתנצלות, אבל יש התנצלות. מה עשה חבר-הכנסת דרובלס ? — הוא עשה דבר לויאלי. הוא אמר : אני מקבל לתשומת-לבי את ההתנצלות, ומשום כך אינני עומד על העלאת הנושא לסדר-היום. היו דברים מעולם בכנסת. למה צריך לפרש פה פירושים ? אם יש פירושים, אז כל העניין יועבר לוועדת הפירושים. אבל לא יושב-ראש הכנסת, לא אני ולא מר קרגמן יפרשו עכשיו את התקנון. קרה דבר המקובל בכנסת.

לכן אבקש שאדוני יקח בחשבון את העובדה הפשוטה שהמציע ביקש לא להעמיד את הצעתו למניין, בקחתו בחשבון את ההתנצלות שהביא חבר-הכנסת קורן.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

היו"ר י. דרניצקי (יודין) :

חבר-הכנסת בגין, לא מעל הבמה. חבר-הכנסת קרג-

8. ריאורגאניזאציה של ועדות הערר בשירותי הסעד

חוק שירותי הסעד שנתקבל ב־1958 העניק ללש־כות הסעד סמכויות רחבות מאוד בדבר השיקול להעִי־ניק את הסעד ואת הטיפול הסוציאלי לנוק. אבל ביחסי אנוש אינה מספיקה ערכאה אחת. באנגליה, שבה הזכות לקבלת סעד מעוגנת בחוק ובהיסטוריה ארוכה, נוצר בדרך הטבע חיכוך או ניגוד בין הסמכות המעניקה ובין הנזק. במרוצת הזמן מוכרחים היו ל־יִצור ערכאה נוספת שתבקר את הנוהלים וההחלטות של הלשכות הסוציאליות ותפקח עליהם ותתן לנוק הרגשה, שהאיש שאותו הוא נפגש לראשונה איננו האינסטאנציה האחרונה הקובעת את גורלו. ב־1965 התגבשה האינס־טאנציה של ועדות הערר. שרי הסעד קבעו להן מסגרות פעולה ותקנות. נקבעו תחומי שיפוט ודרכי הגשת הע־ר וחובת הדיון, התשובה והטיפול.

במרוצת הזמן התברר כי ועדות הערר ופעולתן משפ־פות פינות מצוקה ומוקדים קשים מאוד בשירותי הסעד, אך אינן מתפקדות כראוי בגלל שורה של ליקויים שע־לינו לתת דעתנו עליהם. אני בטוח ששר הסעד מודע לדבר ויעשה את הדרוש ליצירת התנאים הנאותים לתפקודן המועיל של ועדות הערר.

החוקרים שהזכרתי בדקו את פעולתן של 20 וע־דות ערר ואת הקריטריונים שהדריכו אותן בעבודתן ובפסיקתן. מתוך מחקר מתברר כי מתוך 138 רשוי־יות מקומיות שבהן היו צריכות לפעול ועדות ערר לפי חוק שירותי הסעד, רק ב־59 רשויות פעלו ב־1971 וע־דות ערר; משמע רק 43% מהוועדות התכנסו ודנו בעררים בשנה זו. בשאר הרשויות לא נתכנסה הוועדה אף לא פעם אחת. בחלק מן הרשויות אין ועדה זו קיימת בכלל.

מה הוא פרק הזמן החולף מאז הגשת הערר עד תח־לת הדיון בו? ב־38% מן המקרים עברו חודשיים עד תחילת הטיפול; ב־39% מן המקרים עברו מחודשיים עד ארבעה חודשים; ב־16% מן המקרים עברו עד 6 חודשים; וב־7% מן המקרים החלו לברר את הת־לונה 6 חודשים לאחר הגשתה.

באנגליה ובסקאנדינאביה הטריבונאלים לסעד מעו־גנים בחוק ובתקנות, הקובעים את פרטי הנוהלים בהג־שת הערר ובטיפול בו וכן במעמדם של היושבי־ראש, של נציגי הציבור ושל המזכיר.

כידוע ועדות הערר עוסקות במלאכה־קודש זו בהת־נדבות. ועל כן דרוש שמשרד הסעד יעמיד לרשותן מנגנון־עזר יעיל ועם זאת לא יטיל עליהן את מרותו. יש לזכור שבחלק גדול של השירות אין הוכאות לסעד מוגדרת באופן יסודי בחוק. רבים המקרים שבהם האיבחון האישי של עובד הסעד הוא הקובע ומצב זה משאיר לוועדות הערר שדה פעולה רחב ביותר.

לדוגמה אפשר להעלות את ההבדל במעמדה של ועדת הערר ובסמכותה לקבוע, לשפוט או להורות במק־רה המוגדר כ"סעד" או במקרה אחר המוגדר כ"טיפול סוציאלי". בעוד שבמקרה שמוגדר כ"סעד" רשאית הו־רעה לשנות את החלטת שירותי הסעד, לבטל את ההחלטה ולחייב את הלשכה בשיעור אחר של המענק, הרי במקרה המוגדר "טיפול סוציאלי" רשאית הוועדה או לדחות את העירעור או להחזיר את העניין לב־י

היו"ר. דרניצקי (יוריון):

אנו עוברים להצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת אפרת: ריאורגאניזאציה של ועדות הערר בשירותי הסעד. רשות הדיבור לחבר־הכנסת אפרת.

אהרן אפרת (המערך):

כבוד היושבי־ראש, כבוד שר הסעד, הבירור על ועדות הערר, ככל שהדבר לא יהיה נתון בתחום מוגבל, הוא ביסודו בירור על מהותם וטיבם של שירותי הסעד.

מקובל עתה בעולם הגדול, במדינות בעלות רשת שירותי רווחה מפותחים, לבחון יפה את טיב השירות לא רק מבחינה תקציבית וחמרית, ולא רק מבחינת גודל התשלומים, אלא גם באיזו מידה מבין המכאניסם של שירותי הסעד לרוחו של הנזקק, למהות האנו־שית.

מרבית לדבר על הומאניזאציה של שירותי החברה והסעד, של הבטחון הסוציאלי. לכאורה זה נראה תרתי דסתר, שהרי הבטחון הסוציאלי, הסעד ושירותי הר־ווחה נועדו לשירות האדם, בעיקר האדם החלש; ועם זאת אין אנו שקטים, כי יודעים אנו שבמפגש עם הנז־קק צריך לפשוט את המחלצות הקשותות של הבירור־ראט, של איש המנגנון, ולהתגלות כאדם ולגלות הבנה לחלשות של יצור אנושי.

בהגדרת הנזקק בחוק שירותי הסעד נאמר: "אדם הזוקק לסעד מחמת גילו, מצב בריאותו, ליקוי הרוחני או הגופני, או מסיבות אחרות, הכל לפי המבחנים שנק־בעו בתקנות". ובהגדרה של "פקיד סעד" נאמר: "מי שכשיר לעבודה סוציאלית ושר הסעד מינה אותו לפקיד סעד". כשיר לעבודה סוציאלית הוא — "מי שממלא אחרי תנאי השכלה ונסיון שנקבעו בתקנות התנאים המכשירים לעבודה סוציאלית". לצערנו, אין לנו הזכות לומר שאמנם כל הנתונים האלה קיימים היום במג־נון הנרחב של שירותי הסעד.

בתוקף תפקידי כראש המחלקה לבטחון סוציאלי בהסתדרות עקבתי מקרוב אחרי תנאי העבודה והבעיות המלוות את עובדי הסעד שלנו. הערכתי מאוד את העובדה שאיגוד העובדים הסוציאליים יצא פעם למאבק לא על תנאי שכר והטבות אישיות אלא על תנאי קב־לת קהל, על תנאי לשכות הסעד במקומות, על חזרי ההמתנה, על גודל מענקי הסעד ועל הטבת גורלו של הנזקק. רק עתה הודתה ועדה מוסמכת שזולק גדול של המשורשים העומדים לרשות שירותי הסעד אינם מתאימים לתפקידיהם.

וכאן אני מגיע לעניין ועדות הערר שבהן משתקפים הקטעים החלשים בשירותים הסוציאליים הטעונים ב־י־רור, תיקון ותשומת־לב.

את הדחיפה הממשית להעלות את הנושא נתן לי חיבור־מחקר של ד"ר אברהם דורון ודן שביט על ועדות הערר בשירותי הסעד. מחקר זה נראה בעיני הולם את מיטב הרצון הטוב לראות את שירותי הסעד במיטבם. המחקר נעשה בחסות האוניברסיטה העברית ובית־הספר לעבודה סוציאלית, והוא ראוי לעיון ול־לימוד.

חוברת י"ב, ישיבה קל"א
— הצעות לסדר-היום (אפרת, דרניצקי, חוני) —

האם זו המשמעות? יש להניח שהמשמעות היא אחרת, שילידי הארץ ויוצאי אירופה יכולים להשיג את שלהם מבלי להזדקק לערר, ואילו האחרים מזדקקים לו יותר.

הנושא כולו טעון בדיקה. יש להגדיר ביתר בהירות את סמכויות ועדות הערר בחוק. יש ליצור לועד דות הערר תנאי עבודה תקינים ולסייע להן בעבודה טכנית ובסידורים נאותים ומקום נאות לדינונים ולישיבות שלהן. יש להקפיד שבוועדות הערר יהיה לפחות חבר אחד שהוא כשיר לעבודה סוציאלית. ורצוי גם שתיתן זכות לעורר שמישהו ייצג אותו. זה לא מוכרח להיות דווקא משפטן, אבל רצוי שזה יהיה עובד סוציאלי או בן-משפחה. אחד ההישגים בתיכנון העררים בביטוח הלאומי ובקרנות הפנסיה הוא בזכות של מתן ייצוג לעורר. זה יכול להיות כל אדם שהעורר יבחר בו כדי לייצג אותו.

יש להקפיד על הרכב ועדות הערר אשר יבטיח את הגישה ההומאנית במוקד שבו היא דרושה ביותר.

היו"ר י. דרניצקי (יודון):

רשות הדיבור לשר הסעד, שישב להצעה.

שר-הסעד מ. חוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסקר המעניין והמאלף של ד"ר דורון, שנערך מטעם בית-הספר לעבודה סוציאלית שליד אוניברסיטת תל-אביב, מתבסס על נתונים שנאספו בתקופה שקדמה לריאורגאניזציה של מערכת ועדות הערר שבוצעה עליידי משרד הסעד. מערכת זו, כפי שציין בצדק חבר-הכנסת אפרת, היא אחד המכשירים החשובים — לא המכשיר הבלעדי — הבעים לאפשר ביקורת על טיב השירות במקום המסור יים ועל נכונות שיקול-דעתו של העובד הסוציאלי. ואם גם הרגיש המשרד, על סמך מעקב, היוזן חוזר וביקורת עצמית, שבשל כמה וכמה סיבות המערכת אינה פועלת כפי שהיא צריכה לפעול — להגן על האדם הרואה עצמו מקופח עליידי שיקול-דעתו והכרעתו של העובד הסוציאלי. וכתוצאה מכך תיכנון המשרד ריאורגאניזציה יסודית של כל המערכת במסגרת החוק הקיים. בעקבות זאת בוצעו כמה וכמה שינויים מבניים ואחרים אשר, כשישולם הכל, יפתור את כל הבעיות שהעלה בצדק חבר-הכנסת אפרת על בסיס אותו סקר של ד"ר דורון.

מה השינויים העיקריים? קודם כל לרכז את 180 הוועדות המקומיות — לא 130. ולמעשה לא היתה אפשרות להקים ועדה מקומית בכמה עשרות ישובים קטנים. לאמור שיש 180 לשכות סעד בארץ, אבל בכמה מקומות לא היתה כלל אפשרות, מסיבות שאצבע עליהן, להקים ועדת ערר, כך שהיו כ-130, כמו שאמר חבר-הכנסת אפרת. ובכן קודם כל לרכז את כל אלה ל-27 ועדות אזוריות, וזאת על-מנת: (א) להבטיח שהוועדות תהיינה פעילות בהיקף סביר. היו ועדות מקומיות רבות שלא הוגש בהן במשך שנה אף לא ערר אחד; (ב) למנות אנשים בעלי רמה מתאימה כחברים באותן ועדות. בישובים רבים אי-אפשר היה למצוא חברים מתאימים, ואין צורך להסביר; (ג) — ואני מדגיש במיוחד את הנקודה הזאת — לעשות את הוועדות בלתי-תלויות במערכת החצים מקומיים של עסקנים וגורמים פוליטיים; (ד) לספק לוועדות מבנים קבועים במבני משרד הסעד בכל חלקי הארץ ושירותי מזכירות

דיקה נוספת ללשכת הסעד. אין היא רשאית לפסוק ולהורות על ביצוע אחר.

הבעיה מתי המקרה נחשב כ"סעד" ומתי כ"טיפול סוציאלי" מומנת בלי ספק טרדות לא מעטות.

ועדת הערר מורכבת משלושה חברים, שאחד מהם חייב להיות כשיר לעבודה סוציאלית. החוקרים בדקו ומצאו שב-20 ועדות שנבדקו נמצא רק איש אחד שניתן היה לתת לו את התואר של "כשיר לעבודה סוציאלית", כנדרש בחוק. האחרים נקבעו לא לפי קריטריונים עמידים לביקורת. בייחוד קיימת הטינה שבין נציגי הציבור לא נמצאו אנשים המאפיינים את החתך החברתי שיש לו הנתונים לייצג את הנוקיים לסעד.

בביקורי באנגליה פגשתי בלשכות הבטחון הסוציאלי אנשים שהציגו אותם לפני כחורנים בהתנדבות ובמעקב אחרי מסכת יחסי אנוש הקיימים בלשכות. אין לי בטחון ששירותי הסעד שלנו השקיעו מאמץ מספיק לעידוד חוגים של אזרחים טובים שיראו במדינה זו שליחות סוציאלית. אינני מציע לשנות את בסיס ההתנדבות בשום פנים, אבל אני חושב שצריך להקל על ועדות הערר על-ידי מתן שירותי מזכירות ותנאים טכניים ליעילות עבודתם, ואז גם יימצאו אנשים שיאותו לתת את שירותיהם, גם ללא תמורה כספית.

אחריות מסויימת לפעולתן של ועדות הערר הוטלה על הרשות המקומית כזרוע מבצעת וכשותפה של הסעד לשירותים. אך שתי הרשויות גם יחד לא הקידין שו מחשבה מספיקה לגישות החברתית הטמונה בעבודת המוסד הזה וליצירת תנאים לעבודה תקינה.

מעניין לראות כמה אספקטים בטיפול בערר. קודם ציינתי את משך הזמן עד ראשית הבירור. עתה נראה מה מתרחש בצדדים אחרים: (1) האם מוזמן המצורע (העורר) להשמיע טענותיו? (2) באיזה סוג ישובים רב מספר העוררים? (ג) מה אחוז העוררים הזוכה להיענות ומה האחוז שנדחה? במקרים רבים לא מוזמן העורר, ומתברר שאם העורר לא נכח בדיון — 61% מהבקשות נדחו ורק כ-8% נתקבלה הבקשה במלואה. אם העורר נכח — 46% נדחו, וב-24% נתקבלה הבקשה. לעומת זאת מתברר שבירוב רובם של הדינונים אמנם היה נוכח נציג לשכת הסעד.

המספר היחסי הגדול של העוררים הוא בערים הגדולות, אך בדרך כלל, בהשוואה לארצות אחרות וב-השוואה לנכונות האוכלוסיה שלנו להשתמש בערכאות אחרות, אחוז העוררים לעומת הנוקיים לסעד אינו גבוה. החוקרים מייחסים זאת לשניים: או לרמת ההשכלה והתודעה הנמוכה של הנוקיים או לאי-האמון הקיים לגבי כוח ההחלטה של ועדת הערר.

באחת הטבלאות מתברר כי בערים הגדולות רק 57% מהחלטות ועדות הערר בוצעו, ואילו 43% לא בוצעו, אף שהיו החלטות. לא כן בישובים הקטנים, שבהם קרוב ל-80% מההחלטות בוצעו, והאחרות בוצעו בחלקן או לא בוצעו. דבר סימפטומטי הוא שרק 5% מהעוררים הם מבין ילידי הארץ, 9.9% מיוצאי אירופה, 25.3% מיוצאי אסיה, 60% מיוצאי אפריקה. האם זה מתוך כך שאלה טורדנים יותר מהאחרים?

יכולות להיות פעילות במידה מספקת. אין די עררים בוועדות מקומיות. לא בכל מקום יש אנשים מתאימים לכך ובמקומות הקטנים עלולים להיות לחצים פוליטיים מקומיים. לפיכך באה הריאורגאניזציה הזאת בדרך של ועדות אזוריות, עם כל התיקונים הנוספים.

יש בסקר הזה שלוש המלצות הראויות לתשומת-לב מיוחדת. הזכיר אותן חברי-הכנסת אפרת ואני אחזור עליהן כלהלן: מינוי משפטן לכל ועדה — דבר זה מחייב תיקון החוק. כדאי לזכור שהדעות בין חברי הכנסת בעת קבלת תיקון החוק בשנת 1965 היו חלוקות בנדון וזה טעון בירור נוסף. הדבר השני — פיצוי כספי לחברי הוועדות נציגי הציבור. מדובר כאן על נציגי ציבור, כי החברים שהם עובדים סוציאליים מן הסתם מקבלים שעות נוספות. גם כאן קיימות גישות שונות ומכל מקום לא היה עד כה קושי להשיג חברים מתאימים ומסורים בהתנדבות. הדבר השלישי — הד" אגה לייצוג העורר בוועדה שלא תמיד יכול לטעון בעצמו את טענותיו. המשרד הפעיל הסדר מסויים בעזרת תלמידי אוניברסיטה, בתי-ספר לעבודה סוציאלית או משפטנים, אשר ייצגו את העורר. זה התחיל עוד לפני כשנה, אך בשל המלחמה לא נמשך הנסיון. יש בכוונת המשרד לגשת מחדש לנסיגות דומים מיד אחרי המערכת הראשונה של ימי העיון שהזכרתי קודם. גם המש"ר סבור שאין צורך כי דווקא עורר-דין יופיע כנציג העורר, אלא באים בחשבון, מלבד תלמידי אוניברסיטה, גם מתנדבים למיניהם, במיוחד פעילי שכר נות, פנסיונרים, פקידים, אנשי עסקים וכל אחר אשר ירצה להיות לפה לעורר.

מכיוון שכך, יכולתי לכאורה להציע לא להעביר את הנושא לוועדה, אבל לגבי שלוש ההמלצות האחרונות שהזכרתי, הטענות בירור ושיקול-דעת: מינוי משפטן לכל ועדה, פיצוי כספי לחברים נציגי הציבור ודאגה לייצוג העורר בוועדה — המשרד מאוד מעוניין לשמוע את חוות-דעתם של חברי ועדת השירותים ומתוך כך אני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר י. דרניצקי (יורדן):

חברי-הכנסת אפרת, האם אתה מקבל את הצעת השר להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים?

אהרן אפרת (המערך):
אני מסכים.

היו"ר י. דרניצקי (יורדן):

אם כך, לפנינו הצעה אחת בלבד, להעביר את הנושא לוועדה ואנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

צמודים. זאת ניתן לעשות בוועדות האזוריות, לבחור את המקום המתאים ביותר באזור, ולא בכל מקום ומקום.

הכנסת פעולה זו נמשכה זמן-מה הואיל ולפי החוק חייב השר להתייעץ עם ועדת השירותים של הכנסת, שגם היא הקדישה לנושא כמה ישיבות. לבסוף פורסמה הוראת המשרד מיום 15 ביולי 1973, ובה מפורטות הוועדות האזוריות בציון תחום שיפוטן וכתובותיהן. התהליך של מינוי חברים שהשר חייב לבחור מתוך רשימת מומלצים על-ידי הרשויות המקומיות נמשך זמן רב, וכתוצאה מזה הוקמו כיום והופעלו 15 ועדות אזוריות, עוד 6 ועדות תוקמנה תוך החודש הזה ונוסף על כך קיימות שתי ועדות מקומיות שתחומן זהה לזה של האזוריות. ל-4 ועדות שצריכות לקום חסרים עדיין חברים מתאימים. סך-הכל מגיע ל-27.

באשר להגדרה ברורה יותר של סמכויות הוועדות ונוהלי עבודתן ניתנה תשומת-לב בסדר החדש לאותו דבר שהזכיר חברי-הכנסת אפרת: אבחנה מוגדרת יותר בין סעד לבין טיפול סוציאלי, אבחנה משמעותית לגבי סמכויות הוועדה לפי החוק; הבטחת נוכחות אי-שית של העורר בדיון — בלי זה לא יכול להתקיים ערר; הגשת תזכיר מיוחד על-ידי לשכת הסעד במקום להסתפק במסירת דברים בעל-פה או במסירת התיק בלבד; לוח זמן סביר לשלבי הפעולה מקבלת הערר ועד למתן ההחלטה.

עקרונות ונוהלים אלה פורסמו בהוראת המשרד מס' 320/73 לפק"י, מיום 21 בספטמבר 1973. כוונה נוספת היתה לצייד את חברי הוועדות בחומר מעודכן. גם זה כלול בהוראות. בעת הקמת הוועדות נמסר לכל חבר תיק מעודכן ובו נוסח החוק, התקנות, ההוראות ותדריך מפורט וכן אוגדן של כל הוראות המשרד, שאנו קוראים לו תע"ס.

אני יכול לקבוע שהוועדות האזוריות, פרט ל-4 שטרם הוקמו, פועלות כבר בצורה שוטפת ובערנות רבה. בידי המשרד תקציב מיוחד שיש בו כדי לכסות את כל ההוצאות הכרוכות בהפעלת הוועדות — החזרת הוצאות נסיעה, הוצאות דואר, טלפון, שירותי מזכירות וכיוצא באלה. במשך השנה קיימו דיונים עם מנהלים בלשכות הסעד, כדי להתדיר בהם את השינויים ולהביא טיח את שיתוף הפעולה הדרוש. בחודש פברואר שנה זו, כלומר בחודש הבא, יקיימו ימי עיון עם חברי הוועדות במחוז הצפון ובמחוז המרכז.

לפיכך, באשר למסקנות של המחקר הזה, כפי שאמרתי, רוב הליקויים אם לא כולם תוקנו בדרכים שציינתי. המלצת החוקרים לשמור על ועדות מקומיות בהרכבן הקודם סותרת. למעשה את יתר ההמלצות כפי שהזכרתי הנסיון והזכרתי זאת קודם לכן. ועדות מקומיות אינן

9. טיפול מקיף באוכלוסיה המזדקנת

מאיר כהן (הליכוד):

אדוני הוישב-ראש, כנסת נכבדה, מסופק אני אם מישאו בצעירותו נתן את דעתו על משמעותו של המש"ר פט הידוע "אל תשליכנו לעת זיקנה". כשאנו מברכים

היו"ר י. דרניצקי (יורדן):

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: טיפול מקיף באוכלוסיה המזדקנת. רשות הדיבור לחברי-הכנסת מאיר כהן.

אחרים מתגוררים חולים כרוניים וזקנים תשושים וח"ל, הנמצאים שנים רבות בטיפולו של רופא המש"ח שאינו מסוגל לספק את כל העזרה הדרושה להם. השירותים אינם ערוכים בצורה נאותה לסיפוק צרכי הישיש.

בחברה הישראלית, לפני קום המדינה, סעדו הילדים בדרך כלל את הוריהם לאו דווקא סעד כלכלי אלא סעד רוחני, נפשי, וגם טיפול בהם בעת מחלתם. היום לרוב אין הבנים מוכנים עוד לשאת בעול זה ואותו הורה מודקן נעזב לנפשו, פרט לביקורים אשר מבקרים אותו ילדיו מדי פעם בפעם, על כן הולכת וגוברת הדרישה למקומות בבתי-אבות או בבתי-חולים מיוחדים; הלחץ הוא רב והתור ארוך. יש שני בתי-חולים הסתדרותיים — בית-החולים "הרצל" בגדרה ו"בית-רבקה" בפתח-תקווה, בשני בתי-חולים אלה 330 מיטות בלבד. יש 70 מעונות פרטיים לקשישים, אשר לרבים מהם אין רשיון, אולם אין אף מוסד אחד של הממשלה ובני המשפחה נאלצים לאשפו את הזקן של סד פרטי על חשבון הקשיש או על חשבון משפחתו.

קופת-החולים טוענת כי המדינה חייבת לפתור את הבעיה וכי היא אינה ערוכה להתמודד אתה. כשחבר ותיק של קופת-החולים אינו מתקבל לבית-חולים, עוניו שו כפול: (א) הוא חייב לשלם בעד האישופו במוסד פרטי, המגיע לסכום של כ-1,500 לירות בחודש, והשי-תונפות קופת-החולים היא זעומה ביותר; (ב) הוא מאושי-פז בתנאים הגרועים ביותר. כשהמשפחה אינה יכולה לשאת בהוצאות האלה, נותר הקשיש החולה בבית, דבר הגורם לפעמים הרס משפחות שלמות שאינן מסו-גלות גם לטפל בקשיש החולה וגם לדאוג לפרנסה.

בעיה נוספת קיימת: מרבית אוכלוסיית המעונות היא מיוצאי אירופה וארצות-הברית. התנאים לקבלה — ארץ המוצא, שפה, חברות בהסתדרות, תשלום גבוה. כל אלה מונעים קבלת מעוטי יכולת יוצאי אפריקה אסיה. יש בתי-אבות יפים ומסודרים ויש כאלה שמו-טב היה אילו לא היו קיימים. בחוק אין הגדרה למי מו-תר לנהל בתי-אבות; אין פיקוח רפואי ממשי ואין שום הגנה חוקית לדיירי המעונות.

באשר לתשלום הגבוה הנדרש על-ידי בתי-החולים לקשישים אצטט להלן את המחירים שהיו לפני הפיחות: בית-החולים "ליכטנשטטר" — 3,000 לירות בחודש; בית-החולים "נווה-יובל" בנחלת-יצחק — 1,000 לירות לחודש; בית-החולים רמת-טבעון — 1,650 לירות לחודש; בית-החולים "נועם", רעננה — 4,200 לירות לחודש; בית-החולים "בית-יוסף", הוד השרון — 1,300 לירות לחודש; בית-נכים פתח-תקווה — 1,700 לירות לחודש. גם מההפרש במחירים אנו יכולים לעמוד על ההפרשות בטיב בתי-החולים ורמתם.

ד"ר מריאן רבינוביץ הודיע במסיבת עיתונאים כי רבבות קשישים וחולים כרוניים בישראל צפויים לגיוון רפואי וחברתי אם שירותי הרפואה והסיעוד של המ-דינה לא ייערכו בהקדם לטיפול מקיף באוכלוסייה המז-דקנת. ולאחרונה ברצוני לציין כי קיימת קבוצה של קשישים חולים אשר החברה הישראלית אינה מכירה באחריות לגורלם והם נידונים לגיוון בבתי-הם. המדו-בר בקשישים הלוקים בירידה שכלית ובשיקפה. חלק גדול מאוכלוסייה זו הוא הורים שכולים אשר איבדו יקי-

איש את רעהו "עד מאה ועשרים" — האם זו ברכו: או קללה? ברכה, אם נאמר עד מאה ועשרים כמשה רבנו, כפי שצויין בספר דברים פרק ל"ד פסוק ו': "ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו, לא כהתה עינו ולא נס לחת". אולם בתקופה זו יש הרואים בברכה הג"ל קללה. גלי העלייה הראשונים שהציפו את הארץ לפני קום המדינה היו מורכבים בעיקרם מצעירים אשר באו לבנות ולהיבנות בארץ ואחוז הקשישים באוכלוסייה בארץ היה מן הנמוכים בעולם. אולם אחוז זה הולך וגדל עם הזדקנותו של הישוב ובעלייה הזורמת ואשר אני מקווה כי אף תלך ותגבר בעתיד.

בשנת 1951 היו 3% מהאוכלוסייה בישראל בני 65 שנה ומעלה. בשנה זו מתקרב אחוז אוכלוסייה זו ל-10%. גם הארכת תוחלת החיים גורמת גידול אחוז הקשישים בארץ. לפי התחזית תמנה אוכלוסייה זו בשנת 1980 — 340,000 נפש — 20,000 מהם לא-יהודים. בשנת 1972 מנתה אוכלוסייה זו 215,000 נפש. היום אנו מתחילים להשתוות באחוז אוכלוסית הקשישים עם כמה מארצות אירופה. ציבור קשישים זה ההולך וגדל תובע להעמיד על סדר-היום של החברה הישראלית את בעיותיו בכל חריפותו; והו יחריפו משנה לשנה.

שתי בעיות חברתיות קוטביות בחברה הישראלית — בעיית הנוער, אשר החברה והמדינה מודעות לה ומנסות להתמודד עמה, ואילו הבעיה השנייה, בעיית האוכ-לוסייה הקשישה, טרם הדרה לתודעת החברה הישראלית והמדינה וטרם ננקטו הצעדים המתאימים על-מנת להתמודד עמה. ל-75% מהקשישים אין פנסיה משלימה והם חיים מקיצבות הביטוח הלאומי. 50,000 איש מקבלי גימלאות בארץ — 60% מהם אינם מגיעים כדי 50% פנסיה ועליהם לחפש מקורות פרנסה. אי-אפשר היה להעביר זכויות פנסיה שלהם ממקום עבודה אחד לשני. מעבר ממקום עבודה אחד לשני היה קשור באיבוד זכויות, אם כי בשנים האחרונות איפשרה ההסתדרות להעביר זכויות בתוך קרנותיה, אך הדבר מסובך מכי-וון שגם הזכויות שונות וגם הצבירה שונה.

לאור הארכת תוחלת החיים של האדם בארצות רבות נודע על מדע חדש, תורת הגרונטולוגיה, והוא עוסק בשלושה גורמים: השפעת תהליך ההזדקנות על חיי האדם, השפעת השינויים הביולוגיים בגופו של האדם וההיבט הסוציולוגי של ההזדקנות. רק לאחר שנת 1900, כאשר מספר הקשישים נהיה משמעותי, התחיי-לו להתעניין במדע זה בארצות הנאורות. הרפואה המד-רנית מצאה תרופה למחלות רבות והביאה לעלייה בתוחלת החיים, אולם לא נמצאה התרופה שתמנע את ההזדקנות, שהיא תהליך פיסיולוגי בלתי-נמנע המצפה לכל בריאנוש עלי אדמות.

הרפואה הגריאטרית תפקידה לא רק לטפל בחו-לים זקנים אלא גם לשמור על בריאותם של המזדקנים שלא יחלו; מטרתה לא רק להאריך את חיי האדם אלא שאותו אדם גם יוכל ליהנות מאריכות ימים; וכן מטרתה לחקור את הבעיות והמחלות של גיל הזיקנה.

מאחר שמדינת ישראל לא היתה מודעת במידו-נוספקת לחריפותה של הבעיה, לא נתפלא אם נמצא כי בתל-אביב המזדקנת קיימים בתים ואף אזורים של-מים המאוכלסים על-ידי מבוגרים וקשישים ונפש צעירה כמעט ולא נמצאת בהם. באזורים הללו וגם באזורים

קמה מערכת גדולה וענפה של שירותי בריאות — קופת החולים, הקופות הקטנות ולאחר מכן שירותי הבריאות הממלכתיים. לדעתי הסיבה לכך היא פשוטה מאוד, ואר לי כדאי לומר כי בסופו של דבר טוב שאנשי העלייה השלישית וגם אלה שבאו אחריהם חלו בקלחת ודינונ' טריה, כי אז הרגישו בצורך לפתח שירותים אמבולא-טוריים כדי להילחם במחלות אלה, וכך קם בית-החולים הראשון בעפולה ולאחר מכן כל המערכת. לא כן לגבי המוסדות לטיפול בזקנים. כולם היו צעירים ולא העלו על דעתם שיגיע זמנם, וגם אנו, שבאנו אחריהם, לא חשבנו על כך שנגיע לגילם.

מאיר כהן (הליכוד):

גם חברי הכנסת לא חושבים שהם יודקנו פעם, כי הם לא נוכחים כאן.

שרי-הסער מ. חוני:

הסיבה לפער הגדול בין שירותי הבריאות ובין השירותים לזקנים נובעת מהפיגור של שנים רבות בפיי-תוח השירות לזקנים אחרי פיתוח שירותי הבריאות. פשוט לא הניחו שיודקנו והיו צריכים להילחם נגד הקדחת והדינונ'טריה.

אולם משקלם ההולך וגדל של הזקנים בכלל האוכ-לוסיה, ממעט יותר מ-3% בשנת 1948 ל-7% השנה, חייבו הפניית תשומת-הלב לסקטור זה של האוכלוסיה ומעורבות גוברת של הממשלה והרשויות המקומיות בתיכנון ובטיפול ובחיפוש פתרונות בשביל הזקן בבי-תו, במשפחתו ובקהילתו; ובהגברת הפיקוח והמעורבות של מעונות בשביל הזקן הנאלץ לעזוב את ביתו.

בהקמתה של האגודה לתיכנון ופיתוח שירותים לקשישים בשנת 1969 היה ביטוי נאמן להגדרת התעניי-נות הממשלה ומעורבותה למען הזקן. האגודה מורכבת ממומחים אשר בחלקם עובדים במשרדי האוצר, הברי-אות, הסעד וג'וינט-מלביץ. אמנם כבר באותה שנה נע-רך סקר על אוכלוסיית הזקנים במדינה, שמסקנותיו משמשות נר לרגלינו בהתווית מדיניות הטיפול בזקן במדינה.

כמה מסקנות נתחייבו מאותו סקר: (א) הצורך בפיי-זור גיאוגרפי של המעונות לזקנים ובפריסתם ברחבי המדינה. עד לשנה זו הוקמו מרבית המעונות לזקנים במרכז הארץ ובירושלים; לעומת זאת נשארו הזקנים בדרום הארץ ובצפונה ללא מעונות מתאימים. עניין זה תוקן במידה מסוימת על-ידי הקמת בתי-אבות בכאר-שבע, עפולה, והתחליף הקמת בתי-אבות באש-קלון, עכו וצפת. (ב) החלוקה הפנימית של המיטות במעונות לזקנים לא התאימה לצרכים הדחופים. מרבית המיטות היו מיטות לזקנים עצמאיים ומיעוטן — מיטות בשביל תושבים וסיעודיים. המגמה שלנו היא להרחיב את אחוז התושבים והסיעודיים ולהשאיר את העצמאיים בתנאים חוץ-מוסדיים.

במעונות לזקנים נמצאים כיום כ-7,000 זקנים, מהם 1,800 זקנים תושבים, כ-25% מכלל אוכלוסיית המעונות. 100 תושבים נמצאים במוסדות לחולים כרוניים הנמצ-אים בפיקוחו של משרד הבריאות. ב-15 מעונות קיי-מות מחלקות לטיפול ממושך המטפלות ב-600 זקנים סיעודיים. משרד הסעד תותר ליחס הפוך בין מספר העצ-מאיים והתושבים הסיעודיים במעונות על-ידי צימצום

ריהם, הזעזוע שעבר עליהם היה כה עמוק עד שהוא נתן אותותיו בגיל הזיקנה. אלה בוודאי שאינם זקוקים לסעד כספי הניתן להם על-ידי משרד הבטחון, אלה זקוקים לסעד נפשי וזאת הם אינם מקבלים לא ממשרד הבטחון ולא ממשרד ממשלתי או משרד עירוני אחר, אף לא מתאגיד של נשים מתנדבות. אלה זקוקים לביר-קור של סעד נפשי מטעם משרד הבטחון, אשר יושתח אתם, ישאל לשלומם ויראה להם שהם לא נשכחו.

התמונה המצטיירת בעתיד היא עגומה ביותר ודרוש פתרון דחוף לזקנים וחולים כרוניים. עד כמה המ-דינה אינה מודעת לפתרונה של הבעיה מוכיחה העובדה שהאחריות לחולים קשישים כרוניים אינה כלולה במס-גרת חוק ביטוח הבריאות. מראש נקבע כי בני משפחו-תיהם של חולים קשישים אלה יצטרכו לדאוג להם. אם מגיעים למסקנה שהזיקנה היא תהליך שיש להתמודד אתו, לא ניתן להתעלם מן הבעיה ולהמשיך בדרכים שיגרותיות. מוסדות ציבוריים או ממשלתיים חייבים לקום במקום המוסדות הפרטיים. הרניי מבקש איפוא: (1) משרד הבריאות ידאג שחקר ביטוח בריאות יכלול את החולים הכרוניים, את החולים הקשישים, ובייחוד את תושבי הנפש; (2) הטיפול בחולים האלה בכל המוסדות יהיה בפיקוח משרד הבריאות; (3) יינתן עיזוי להס-בת רופאים, עולים וילדי הארץ, ולהפנייתם למקצוע רפואי חדש זה הדרוש בארץ; (4) עד לפתרון הבעיה האלה ידאג משרד הבריאות שלא רק מוכה הגורל ובני משפחתו ישאו בעול אישפוזו של החולה הקשיש; (5) משרד הבריאות ייערך מיד לטיפול באוכלוסיה המז-דקנת ויכין תכניות לפתרון.

אני מבקש להעלות בעיה זו על סדר-יומיה של הכנסת.

היו"ר י. דרניצקי (יודין):

רשות הדיבור לשר הסעד, לתשובה.

שרי-הסער מ. חוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חמורה ונכבדה היא הבעיה שהעלה חברי-הכנסת כהן, ובהכירו את הנתונים במחקרו של ד"ר רבינוביץ' ומדע משרד הסעד וער לבעיה זו. המשרד שוקד כיכלתו — שאיננה רבה למדי מבחינת המשאבים העומדים לרשותו — על פיתוח שירותים לטיפול באוכלוסיה המזדקנת, ההולכת וגדלה בישראל ומקיפה בשנת 1975 כ-256,000 נפש.

בדברי אחייסם להערכות שירותי הסעד לטיפול בזקן ולא לאותה גיורה שמופקד עליה משרד הבריאות ובצבע הצבע עליה חברי-הכנסת כהן. אך יכול אני לומר תוך כדי ידיעת הנושא שמשרד הבריאות אף הוא מצדו שוקד כדי לקדם תשובה לבעיה זו, ובשטחים שיש בהם מגע, תוך תיאום אתנו. אומר רק זאת: ככל שיר-פוחתו יותר שירותים בקהילה למען הזקן, כן יפחת או לפחות יידחה הצורך בטיפול רפואי מוסדי בוק-נים רבים.

בעיית האוכלוסיה המזדקנת במדינת ישראל, כב-עיה המחייבת התערבות הממשלה, היא חדשה יחסית. בעבר התעלמו מבעיה זו וסמכו בעיקר על פעולתם של אירגונים וולונטאריים ומוסדות הישוב הישן שפיתחו פעולה זו. וזאת בניגוד לשירותי הבריאות שעוד לפני עשרות שנים החול בבניינם ובפיתוחם וכתוצאה מכך

הנסיון הרב שהצטבר מאז ראשית הפעלתו. הוועדה שמונתה על-ידי מנכ"ל משרד הסעד נתבקשה לקבוע סטאנדארטים לטיפול בזקנים שאינם עצמאיים וזקוקים לעזרה חלקית. הסטאנדארטים מתייחסים לתנאים פיסיים, שירותים וצרכי כוח-אדם. להעמקת הפיקוח הוכנסה לצוות המפקחים תזונאית, אשר עסקה בשיפור צורת הכנתו של האוכל במעונות ובאירגון יעיל יותר של מטבחי המעונות, לניצול יעיל יותר של התקציב העומד לרשותם. כמו כן הופעלו רופא ואחות. הרופא מפקח על סדרי עבודת הרופאים במעונות, והאחות הראשית עוסקת בהדרכת האחיות לשיפור רמתן המקצועית. הוגבר הפיקוח על התרופות, סדרי מתן תרופות ואיר-גון המרפאות.

אולם, אדוני היושב-ראש, למרות כל הנעשה רב עדיין אשר לא נעשה. אם אמנם יפותחו השירותים בקהילה בהתאם לתכנית המשרד ואם אמנם תמשיך האגודה להקים מעונות לזקנים תשוישם וסיעודיים בקצב מתאים ובמקביל לכך יפעלו גופים ציבוריים, כי-אז אין מקום לתחזית הקודרת שהעלה הד"ר רבינוביץ. אולם אם, חלילה, נאלץ לקצץ גם בשירותים לזקנים באורח ניכר, הרי גם אני מלא דאגה יחד עם חברי הכנסת כהן לגבי עתיד השירותים לזקן בישראל. טיבה של חברה נבחן ביחסה לחלשים: אנו מצווים להבטיח שיבה טובה לזקנינו.

אותה תפילה שהזכיר חבר-הכנסת כהן בראשית דבריו: "אל תשליכנו לעת זיקנה, ככלות כוחנו אל תעזובנו" מחייבת אותנו לפעול שאמנם תתקיים התפילה הזאת. אנחנו חייבים להיות פעילים בכך ולא להסתפק בהתעניינות בלבד.

העניין הוא נכבד מאוד ואני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת.

היו"ר י. דרניצקי (יורד):

חבר-הכנסת כהן, האם אתה מקבל את הצעתו של שר הסעד?

מאיר כהן (הליכוד):

כן.

היו"ר י. דרניצקי (יורד):

אם כן, לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת מאיר כהן לוועדת השירותים הציבוריים.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

היו"ר י. דרניצקי (יורד):

חברי הכנסת, ישיבה זו נעולה.

מספר העצמאיים והגדלת מספרם של התשושים והסיעודיים במעונות. אין זה פשוט להוציא מהמעון זקן עצמאי ולהחזירו לקהילה, אבל מאזן ולהבא המדיניות היא, עד כמה שאפשר, לא לשלוח עצמאי למוסד ולאפשר לו קיום בכבוד בקהילה ובמשפחתו, כדי לשמור את המקומות המעטים בשביל תשושים.

ואמנם, עם פיתוח השירותים התומכים בקהילה הצליחו שירותי הסעד להקטין את מספר הפניות של זקנים עצמאיים למעונות, אך עדיין לא נמצאו פתרונות מספיקים לזקנים תשושים מבחינה גופנית ובמיוחד לאלה התשושים מבחינה גופנית ונפשית גם יחד.

מה הם השירותים התומכים בקהילה? — בעשרות קהילות הוקמו שירותים תומכים הכוללים מתן שירות תומך לקשיש בביתו על-מנת לאפשר לו להישאר בביתו. יותר מ-30 מטפלות בזקנים סייעו לזקן בשיפור מצב בריאותו בתוך הקהילה. הדבר הביא, לדוגמה, בשלומי ובאשקלון, שם נעשו סקרים מיוחדים, לצימצום ניכר במספר הפונים לסידור חוץ-ביתי. המטפלת בוקנים — אנחנו קוראים לה בסלאנג שלנו מט"ו — עוסקת בהכנה או בהגשת ארוחה חמה, עוזרת בניהול הבית, קניות בשביל הזקן, ודואגת לנקיון ביתו.

פועלים מוקדים להתקבצות חברתית, מרכזיים, מועדונים, פעילות חברה ותעסוקה, טיפול סוציאלי, בריאותי ותזונתי וארוחות משותפות. כמו כן נעשתה בשנה האחרונה פעולה נמרצת להבטחת ציוד בסיסי לזקן. הקמנו בשיתוף עם שירותי הבריאות וקופת-ההולים צוותים מקצועיים להכנת תכניות פעולה לזקנים. בלשכות סעד רבות יועד עובד מיוחד בעל מיומנות לטיפול בזקנים. בעשרות ישובים הקמנו אגודות למען הזקן הכוללות אנשי ציבור מקומיים ואנשי המקצוע המטפלים בזקן. אגודות אלה בודקות את צרכי הזקנים בקהילה, מאתרות את הצרכים ומבטיחות את מעורבותה של הקהילה בתיכנון ופיתוח שירותים לזקן בקהילה. לצורך זה אף הועמדו עובדים מיוחדים בכמה ישובים העוסקים בתיכנון ופיתוח שירותים לזקן בקהילה.

אולם, דווקא הפיתוח המואץ של השירותים הקהילתיים לזקן בשנים האחרונות מעמיד בצורה תריפה את השאלה של הבטחת כוח-אדם מקצועי לקידום של התכניות. במסגרת המכון להכשרת עובדים סוציאליים באוניברסיטת ירושלים נערכות השתלמויות לעובדים סוציאליים וכן למדריכים במועדונים לזקנים על-מנת לשפר את רמת העובדים ולהעלות את רמת השירות.

עם העברת הטיפול בחולים כרוניים ממשרד הסעד למשרד הבריאות שוחרר כוח-אדם מקצועי במשרד הסעד להעמקת הפיקוח על המעונות לזקנים. הוקמה ועדה מקצועית לצורך הכנת תקנות משלימות לחוק הפיקוח על המעונות, תשכ"ה—1965, המסכמות את

נספחות

א. סדר-היום לשיבות קב"ט—קל"א

- א. שאילתות וחשובות.
- ב. הודעת הממשלה על מצב התעסוקה במשק.
- ג. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 16), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 37), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה) — המשך הדיון.
- ה. חוק הצהרות מוות (תיקון), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- ו. סקירת שר המשפטים על פעולות משרדו — תשובת השר.
- ז. המצב בבתי המשפט — תשובת השר.
- ח. חוק השמות (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק גנים לאומיים ושמורות טבע (תיקון מס' 4), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה) — הצעת חברי-הכנסת א. שכטרמן וי. תמיר.
- י. הצעות לסדר-היום.
- יא. הצעות חוק של חברי כנסת.
- יב. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-יושבון מס' 24 של מבקר המדינה לשנת 1973 ולחשבונות של שנת הכספים 1972/73 (חלק ב').
- יג. חוק לתיקון פקודת מס הבולים (מס' 9), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה (מס' 4), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- טו. חוק לתיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט (מס' 15), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק מס מימון רכש (הוראת שעה) (תיקון), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 5), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק לתיקון פקודת הראיות (מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק כפיית קיום פסקי דין, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 5), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה) — תשובת השר.
- כא. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 11), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- כב. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק סירות בטחון (תיקון מס' 11), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
- כד. הדרכים לביצוע המלצות ועדת ראש הממשלה לנו"ע במצוקה — דיון.
- כה. הצעות סיעות הליכוד וחזית דתית תורתית שלא יחול דין רציפות על הצעות חוק אלו:
1. חוק האיגוד השיתופי, תשל"ב—1971;
 2. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 18), תשל"ג—1972.
 - כו. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (הארכת מועדים — הוראות נוספות), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
 - כז. חוק למניעת הונאה בכשרות, תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
 - כח. חוק הנאמנות, תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).
 - כט. דרכים להעלאת פריון העבודה והתפוקה — דיון.
 - ל. העלאת מחירי התחבורה הציבורית — תשובת השר.
 - לא. מצב התחבורה הציבורית בתקופת חירום — תשובת השר.
 - לב. עליית יהודים מארצות המערב וקליטתם — דיון.
 - לג. פיזור האוכלוסיה בארץ — דיון.
 - לד. תיכנון המים בישראל ובעיות השימוש בהם — דיון.
 - לה. בעיית העובדים היומיים — דיון.
 - לו. המצב במוסדות לילדים בארץ — דיון.
 - לז. שינויים בתכנית הלימודים בנושאי הוראת ציונות, יהדות והסיכסוך הישראלי-ערבי — דיון.
 - לח. שביתת הימאים — דיון.
 - לט. ייקור דירות לזוגות צעירים ולעולים חדשים על-ידי העלאת מחירי הקרקעות — דיון.
 - מ. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 6), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
 - מא. חוק לתיקון פקודת הידיעות הטלגרפיות לעתונות, תשל"ד—1973 (קריאה ראשונה).
 - מב. חוק בנק הדואר (תיקון מס' 3), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).
 - מג. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוק וסודות רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ל—1970 (קריאה ראשונה).
 - מד. חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית — הסוכנות היהודית לארץ-ישראל (תיקון), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

נד. חוק ההתיישבות ההקלאית (סייגים לשימוש בקרקע חקלאית ובמים) (תיקון), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נה. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (הגבלת התנועה של כלי רכב), תשל"ד—1974 (קריאה ראשונה).

נו. החלטות בדבר אישור הוראות בצווים :

א. צווי תעריף המכס והפטור (תיקון התוספות מס' 11, 12, 13, 14), תשל"ה—1974 ;

ב. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 11), תשל"ה—1974 ;

ג. צו מס קנייה (סחורות ושירותים) (הטלת מס ושיעורו) (תיקון מס' 12), תשל"ה—1974 ;

ד. צו הבלו על דלק (הטלת בלו), תשל"ה—1974 ;

ה. צו שעת חירום (תשלום חובה על מלאי), תשל"ה—1974 ;

ו. צו שעת חירום (שיעור תשלום חובה על מלט מיוצר בארץ) (תיקון), תשל"ה—1974.

מה. חוק לתיקון דיני העונשין (משחקים אסורים, הגרלות והימורים) (תיקון מס' 2), תשל"ה—1974 (קריאה ראשונה).

מו. חוק שיפוט בענייני התרת נישואין (מקרים מיוחדים) (תיקון), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

מז. חוק לתיקון פקודת המבחן (מס' 2), תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

מח. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 10), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

מט. חוק בתי המשפט (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נ. חוק התביעות של קרבנות השואה (הסדר הטיפול) (תיקון מס' 5), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נא. חוק לתיקון פקודת הטלגראף האלחוטי, תשל"ב—1972 (קריאה ראשונה).

נב. חוק לתיקון פקודת הדרכים ומסילות הברזל (הגנה ופיתוח) (מס' 4), תשל"ג—1973 (קריאה ראשונה).

נג. חוק בית הספר החקלאי מקוה ישראל, תשל"א—1971 (קריאה ראשונה).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות קב"ט—קל"א

מונטיפיורי בתל-אביב מאזור מגורים לאזור תעשייה.

274. א. כין (הליכוד) : המשבר בענף המכולת והמסחר הזעיר.

275. ז. שובל (הליכוד) : הצורך, הדחוף בעידוד היצוא.

276. מ. דרובלס (הליכוד) : דברים בעתון של איחוד הקבוצות והקיבוצים נגד מתנחלים.

277. א. אפרת (המערך) : ריאורגניזציה של ועדות הערר בשירותי הסעד.

278. מ. כהן (הליכוד) : טיפול מקיף באוכלוסיה המזדקנת.

268. א. גיבלבר (המערך) : עזרה לשמירה בישובי הגבול.

269. ד. לוי (הליכוד) : הבטחת המשך לימודיהם של 230 סטודנטים מעוטי יכולת באוניברסיטת בר-אילן.

270—271. גור דין חמור במשפטו של ד"ר שטרן בוויניצה — הצעת חברי-הכנסת י. שמיר ופ. שינמן.

272. ש. תמיר (הליכוד) : נכונות ישראל לסגת לקו נחלים—אבו-זנימה—סואץ.

273. א. הרליין (המערך) : התכנית להפיכת שכונת

ג. מסקנות ועדת הכספים בעניין ההטבות המיוחדות לעובדי בנק ישראל

3. הוועדה נוכחה שהסכם השכר של עובדי בנק ישראל לשנת 1974 נחתם לאחר משא-ומתן עם נציגי ההסתדרות לאחר שסוכמו ונחתמו כבר הסכמים בבנקים ממלכתיים אחרים.

עם זאת יש להצטרף שחל פייגור בסיכום המשא-ומתן ושההסכם נחתם אחרי הפיחות. מן הדין שבנק יש-ראל ישמש דוגמה בעניין הסכמי עבודה למען שמירה על כללי מדיניות כלכלית.

4. הוועדה מציינת כי סמכויות לקביעת השכר בבנקים הממלכתיים תמצאנה פתרון בחוק החברות הממשלתיות הנדון כעת בוועדת הכספים.

בשים לב לכך שבנק ישראל הוא מוסד ממלכתי בעל מעמד מיוחד, והחוק הנ"ל לא יכלול אותו, סבורה

ביום כ' בכסלו תשל"ה (4 בדצמבר 1974) החליטה הכנסת להעביר לוועדת הכספים את ההצעה לסדר-היום שהגיש חברי-הכנסת ע. גוף בעניין הנ"ל.

להלן מסקנות הוועדה :

1. הואיל ואין בסמכותה של ועדת הכספים לעסוק בהסכמי עבודה בין מעבידים לעובדים, אין היא נכנסת לפרטי ההסכם בין בנק ישראל לעובדיו.

2. ועדת הכספים מודעת לכך שהמשא-ומתן על שכר עובדי בנק ישראל במשך כל שנות קיומו מתנהל עם נציגי חטיבת עובדי הבנקים בהסתדרות הפקידים שליד הסתדרות העובדים וקשור בתנאי השכר של עובדי די הבנקים הממלכתיים.

א. שופטק מציע :

סעיף 1 במסקנות הוועדה יימחק.

י. בן מאיר מציע :

במקום מסקנות הוועדה יבוא :

הוועדה מביעה את הסתייגותה מהסכם השכר שנחתם בבנק ישראל.

הוועדה פונה לעובדים הבכירים לוותר מרצונם על חלק מתוספות השכר הכלולות בהסכם השכר או לפחות להסכים לקבלו באגרות חוב ממשלתיות.

הוועדה חותרת ומביעה את דעתה שאין לפגוע בעצמאותו של בנק ישראל כבנק ממלכתי מרכזי.

י. גולן מציע :

בסעיף 3 במסקנות הוועדה, אחרי המלים "נחתם אחר הפיחות" יבוא "ונמצאו בו חריגים ניכרים".

ד. מסקנות ועדת הפנים ואיכות הסביבה בעניין הקמת סכר על נהר הירדן

בתום הדיון באה הוועדה לידי המסקנות הבאות :
א. הוועדה מודעת לבעיות ולצרכים הנובעים ממח"סור המים מדינה אך גורסת שאין להתעלם מן הדרישות המוצעות הבאות להבטיח את רווחת התושבים לאורך הנהר ואת שמירת הנהר עצמו כאקוסטמה וכאתר נופש.

ב. הוועדה מציינת בצער כי מעשי הרשויות המוניציפאליות וחוסר המעש של הרשויות הממשלתיות הנוגעות בדבר גורמים להחמרת הזיהום בנהר הירדן בדומה לזיהום נהרות ונחלים אחרים בארץ — כמו הירקון — דבר שהביא למות הנהרות והפיכתם למובי"ל שפכים.

ג. הוועדה מתריעה על חוסר טיפול סדיר מצד הרשויות המוסמכות לסלק שפכים באגן ההיקוות של הכנרת ובמיוחד על אי מניעת הזיהום על-ידי תעשיות הממוקמות לאורך הירדן.

ד. הוועדה ממליצה לזרז את הטיפול בהסדרת סיו"לוק השפכים. הוועדה קוראת לישובים הסמוכים לירדן למנוע זיהום הנהר על-ידי התקנת מיתקנים לטיהור שפכים וביוב וממליצה לפני הממשלה לעזור להם בכך באמצעות מתן מענקים והלוואות.

ה. הוועדה קוראת לנציב המים להפעיל את הסמכויות החוקיות שניתנו בידו, לפי חוק המים, כדי למנוע זיהום הירדן ולעשות את הדרוש אם הגורמים המזהמים לא ימלאו הוראותיו.

ו. הוועדה מתריעה על הידרדרות המצב בנהר הירדן והפיכתו לתעלת ביוב פתוחה.

ז. הוועדה רואה בדאגה רבה את עידוד התהליכים העשויים להביא להרס הנהר בתקופה שבה מושקעים במדינות אחרות מאמצים ואמצעים רבים בטיהור נהרות ונחלים שהושחתו בעבר.

הוועדה שלגבי דרך קביעת שכר עובדי בנק ישראל דרוש הסדר נפרד. לפיכך ממליצה הוועדה שבעתיד יתייעץ נגיד הבנק עם שר האוצר, לפני חתימת הסכם עבודה, למען תיאום מדיניות השכר.

5. הוועדה רשמה לפנייה את הודעת המנהל הכ"ללי של בנק ישראל כי הפרשי השכר של 1974 ישולמו ברובם המכריע במאי 1975.

הצעות מיעוט

ש. ארליך וז. שובל מציעים :

1. במקום סעיף 1 יבוא :
ועדת הכספים נמנעת מלהיכנס לפרטי ההסכם בין בנק ישראל לעובדיו.

2. בסעיף 3, במקום המלים "מן הדין שבנק ישראל ישמש דוגמה" יבוא "מן הדין שמוסדות ממלכתיים בכלל ובנק ישראל בפרט ישמשו דוגמה".

בישיבת הכנסת ביום כ"ט באייר תשל"ד (21 במאי 1974) העלה חבר-הכנסת י. בארי הצעה לסדר-היום בעניין הני"ל. הכנסת החליטה להעביר את העניין לוועדה שתקבע על-ידי ועדת הכנסת. ועדת הכנסת העבירה את הדיון בנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הוועדה קיימה שלוש ישיבות בנושא ושמעה חוות דעת של נציב המים, נציגים מהשירות לשמירת איכות הסביבה ורשות שמורות הטבע, ראש המועצה האזורית עמק הירדן, ראש המועצה המקומית מנחמיה ויושב-ראש מינהלת הכנרת.

הובהר לוועדה שהזרימה בירדן, מדרום לכנרת, מוסדרת כיום על-ידי שלושה סכרים :

(1) ליד דגניה — סכר המבקר את זרימת מי הכנרת לירדן ומתיר זרימת מים באפיק לצרכי הישור בים השואבים ממנו ;

(2) ליד ביתניה — סכר המביא לאיגום המים במ"קום ומאפשר את שאיבתם על-ידי מכונני המים של הישובים ;

(3) סמוך לאלומות — סכר שבו דנה ההצעה לסדר-היום. הסכר הוקם לפני שנים מספר, אולם בשל אי-תקינותו מגיעים מדי שנה 10—15 מיליון קוב מים מן הכנרת לים המלח.

תכנית הממשלה היא לשפץ את הסכר השלישי ולמנוע זרימה מיותרת של מים מן הכנרת לירדן על ידי כך שבסכר החדש יותקן פיקוד אלקטרוני שיבטיח זרימת כמות המים הדרושה לעמק הירדן ולא תותר זרימה של מי הכנרת לים המלח.

אם יוקם סכר זה תהיה הזרימה בירדן מדרום לו מורכבת ממי המעיינות המלוחים מחלקה הצפון-מערבי של הכנרת, מי ניקון, שפכים וקולחים של ישובי האזור ושפכי תעשייה ממפעלים בעמק הירדן ובגליל התחתון, המגיעים לירדן באמצעות ה"מוביל המלוח".

סכר חדש על נהר הירדן וקוראת לממשלה להימנע מהקמת סכר חדש.

הקמת סכר חדש יש בו כדי להפריע לזרימת מי הכנרת לירדן לאורך אפיקו ולמנוע אספקת מים הנחוצים לקיומם של הישובים והתושבים החיים לאורך הנהר עד ים המלח. זכותם של הישובים לאורך הנהר, על שתי גדותיו, השור-אבים את מי הירדן מדורי דורות לצורך קיומם והשקיה, לקבל את המים ואין למנוע זאת מהם. הקמת הסכר החדש ומניעת זרימת המים על הנהר לאורך אפיקו יגרמו להגברת זיהום הירדן והפיכתו לתעלת ביוב.

ח. בשים לב למצוקת המים בהווה ובעתיד הנראה לעין יש צורך לחסות את הזרימה מן הכנרת באמצעות הסכר. אך עם זאת חייבים הגורמים לדאוג לכך שוויסות זה לא יביא לזיהומו ולגוויעתו של נהר הירדן ולהשחתת גדותיו במיוחד בחודשי הקיץ.

הצעת מיעוט

ת. טובי מציע :

אחרי סעיף א במסקנות הוועדה יבוא :

א. 1. הוועדה שוללת את התכנית להקמת

סיכום הישיבות

1974; 2. בצווי מס קנייה (סחורות ושירותים) (הט"ל מס ושיעורו) (תיקונים מס' 11, 12), תשל"ה—1974; 3. בצו הבלו על דלק (הטלת בלו), תשל"ה—1974; 4. בצו שעת חירום (תשלומי חובה על מלאי), תשל"ה—1974; 5. בצו שעת חירום (שי"עור תשלום חובה על מלט מיוצר בארץ) (תיקון תשל"ה—1974. י. בדר ומ. נסים נימקו את השגור תיהם. י. קרגמן השיב להם.

הוחלט: לקבל את ההחלטות.

ו. שר-המשפטים ח. י. צדוק השיב על 5 שאלות של חברי הכנסת: ז. שובל, נ. אליעד, ע. נוף, ת. זיאד.

ז. בהמשך הדיון על חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 37), תשל"ה—1973, קריאה ראשונה, הש"תתפו: ח. שמעוני, ח. גרוסמן, א. נמיר, ג. אליעד, ד. קורן, א. אולמרט. שר-המשפטים ח. י. צדוק השיב למתווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ח. שר-המשפטים ח. י. צדוק הביא לקריאה ראשונה חוק הצהרות מוות (תיקון), תשל"ה—1974. בווי-כוח השתתפו: ל. דיציאן, י. בארי, א. אנקוריון, ב. מואב, מ. פעיל. שר-המשפטים השיב למתווכ-חים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ט. ד. לוי הגיש הצעה לסדר-היום בעניין הבטחת המשך לימודיהם של 230 סטודנטים מעוטי יכולת באוניברסיטת בראילן. שר-החינוך והתרבות א. ידלון השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך וה-תרבות.

ישיבה קל"א (כ"ה בטבת תשל"ה — 8 בינואר 1975) היו"ר — ש. ז. אברמוב; י. דרניצקי (יודין).

א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חי-לופי גברי בוועדת הכנסת.

ב. שר-התירות מ. קול השיב על 2 שאלות של חברי הכנסת: א. ורדיגר, י. מ. אברמוביץ.

ג. י. שמיר ופ. שינמן הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר גור דין חמור במשפטו של ד"ר שטרן בוויניצה. שר-החוץ י. אלון השיב להצעות.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

ד. ש. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר נכונות ישראל לסגת לקו נחלים—אבו-זנימה—סואץ. שר-החוץ י. אלון השיב להצעה.

הוחלט: לא לכלול את הנושא בסדר-היום.

א. לבנבראון מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.

ה. א. הרליץ הגישה הצעה לסדר-היום בדבר התכנית להפיכת שכונת מונטיפיורי בתל-אביב מאזור מגו-

ישיבה קכ"ט (כ"ג בטבת תשל"ה — 6 בינואר 1975) היו"ר — י. ישעיהו; י. דרניצקי (יודין).

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר-הדתות י. רפאל השיב על 6 שאלות של חברי הכנסת: מ. פרוש, י. מ. אברמוביץ, פ. שינמן, מ. פעיל, ב. מואב.

שר-הבריאות ו. שם-טוב השיב על 4 שאלות של חברי הכנסת: י. מודעי, ד. קורן, י. מ. אברמוביץ.

שר-הפנים י. בורג השיב על 19 שאלות של חברי הכנסת: ה. זיידל, ת. זיאד, י. תמיר, י. בארי, מ. פרידמן, ע. נוף, י. דרניצקי (יודין), נ. אליעד, מ. שחל, ש. לורינג, ח. גרוסמן, ש. ארבל-אלמוזילוני, ב. מואב, א. ורדיגר, ש. אלוני. שר-הבטחון ש. פרס השיב על שאלתה של חבר-הכנסת ד. קורן.

ג. שר-הבטחון ש. פרס מסר הודעה בשם הממשלה בדבר סדרי פינוי נפגעים במלחמה.

ד. א. גיבלבר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר עזרה לשמירה בישובי הגבול. שר-הבטחון ש. פרס השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת החוץ והבטחון.

ה. שר-העבודה מ. ברעם מסר הודעה בשם הממשלה על מצב התעסוקה במשק. בוויכוח השתתפו: י. ארידור, ש. ארבל-אלמוזילוני, א. אבטבי, י. דר-ניצקי (יודין), ל. דיציאן, א. ורדיגר, י. שערי, א. מויאל, י. כהן, א. לבנבראון, מ. פרידמן, י. ז. אמיר, מ. פעיל, ח. שמעוני.

ישיבה קל"ב (כ"ד בטבת תשל"ה — 7 בינואר 1975)

היו"ר — פ. שינמן; מ. בן-פורת.

א. מזכיר הכנסת נ. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

ב. שר-העבודה מ. ברעם הביא לקריאה ראשונה חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 16), תשל"ה—1974. בוויכוח השתתפו: מ. כהן, ל. דיציאן, מ. שחל, י. ז. אמיר, א. לבנבראון, ה. זיידל, א. אפרת, א. ורדיגר, י. הורביץ. שר העבודה השיב למת-ווכחים.

הוחלט: להעביר את החוק לוועדה שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ג. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על החלטת ועדת הכנסת לדחות את הגשת התקציב של שנת 1975 למחצית השנייה של חודש פברואר.

ד. א. אנקוריון (יו"ר ועדת הכנסת) הודיע על חי-לופי גברי בוועדות הכנסת.

ה. י. קרגמן (יו"ר ועדת הכספים) הביא החלטות בדבר הוראות: 1. בצווי תעריף המכס והפטור (תיקון התוספות מס' 11, 12, 13, 14), תשל"ה—

נחלים. ד. קורן השיב להצעה. מ. דרובלס הודיע כי לאחר דברי ההבהרה ששמע מפי חברי הכנסת קורן הוא מוותר על דיון במליאה. היו"ר י. דר-ניצקי (יודין) קבע כי בהתאם לתקנון פירוש הדבר הוא שההצעה לא תיכלל בסדר-היום.

א. אפרת הגיש הצעה לסדר-היום בדבר ריאור-גאניזאציה של ועדות הערר בשירותי הסעד. שר-הסעד מ. חוני השיב להצעה.
הוחלט: להעביר את הנושא לוועדה השירותים הציבוריים.

מ. כהן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר טיפול מקיף באוכלוסיה המזדקנת. שר-הסעד מ. חוני השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת השירותים הציבוריים.

רים לאזור תעשייה. שרי-הפנים י. בורג השיב לה-צעה.

הוחלט: להעביר את העניין לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

ו. א. כץ הגיש הצעה לסדר-היום בדבר המשבר בענף המכולת והמסחר הזעיר. שרי-המסחר והתעשייה ת. בר-לב השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

ז. שובל הגיש הצעה לסדר-היום בדבר הצורך הד-חוף בעידוד היצוא. שרי-המסחר והתעשייה ת. בר-לב השיב להצעה.

הוחלט: להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

ח. מ. דרובלס הגיש הצעה לסדר-היום בעניין דברים בעתון של איחוד הקבוצות והקיבוצים. נגד מת-